Arviomuistio väkivallan ehkäisyä ja rakenteita koskevan lainsäädännön tarpeesta hyvinvointialueilla ja kunnissa

SISÄLLYSLUETTELO

1 Tausta ja tavoitteet ... 2
1.1 Arviomuistion tavoitteet ... 2
1.2 Asian tausta ... 3
1.3 Arvioinnin toteuttaminen ... 5
2 Nykytila ja sen arviointi ... 6
2.1 Suomessa väkivalta on yleistä ja monimuotoista ... 6
2.2 Väkivallan kustannukset ... 7
2.3 Kansallinen säädöspohja ... 9
2.4 EU-säädökset ja kansainväliset sopimukset ... 16
2.5 Kansalliset suositukset lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn rakenteiden kehittämiseksi ... 19
2.6 Väkivaltatyön koordinointi, toimijat ja palvelut ... 21
2.6.1 Alueelliset väkivallan ehkäisyn koordinaattorit ... 24
2.6.2 Väkivallan tunnistaminen palvelujärjestelmässä ... 25
2.6.3 Ammattilaisten osaamisen varmistaminen ... 26
2.6.4 Palvelut väkivallan osapuolille ... 28
3 Kansainvälinen vertailu ... 34
3.1 Ruotsi ... 34
3.2 Espanja ... 35
4 Toteuttamisvaihtoehdot ja niiden arviointi ... 36
4.1 Vaihtoehto, jossa lainsäädäntöä ei muuteta ... 36
4.2 Lainsäädännölliset vaihtoehdot ... 39
4.2.1 Mitä väkivaltaa sääntely koskisi ... 39
4.2.2 Sääntelyteknisten ratkaisujen arviointia ... 41
4.2.2.1 Voimassa olevan lainsäädännön täydentäminen ... 41
4.2.2.2 Väkivallan ehkäisyn rakenteita koskeva oma erillislaki ... 43
4.2.2.3 Erillislain säätäminen ja voimassa olevan lainsäädännön täydentäminen ... 47
4.2.2.4 Eri sääntelyteknisten ratkaisujen vertailu ... 47
5 Alustavat pykäläluonnokset ... 49
Lähteet ... 52
Liite 1 Väkivaltailmiöt ja väkivallan muodot ... 56

LUONNOS

1 Tausta ja tavoitteet

1.1 Arviomuistion tavoitteet

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelmassa on useita väkivallan ehkäisyä koskevia kirjauksia. Hallitusohjelman mukaan väkivallan eri muotoja torjutaan määrätietoisesti ja monin keinoin.

Hallitusohjelmassa on nimenomainen väkivallan ehkäisyyn ja lainsäädännön tarpeen arviointiin liittyvä kirjaus. Hallitusohjelman mukaan ”*Hallitus arvioi kuntia ja hyvinvointialueita velvoittavan lainsäädännön tarvetta väkivallan ehkäisyn ja väkivallan vastaisen työn rakenteiden vahvistamisessa*.” Tämä muistio vastaa kyseiseen hallitusohjelman kirjaukseen. Muistion tarkoituksena on kuvata väkivallan ehkäisyn koordinaation ja väkivallan vastaisen työn rakenteiden nykytilaa hyvinvointialueilla ja kunnissa, tarkastella miten niitä voitaisiin vahvistaa, ja arvioida, tarvitaanko tähän uutta lainsäädäntöä. Muistiossa tarkastellaan erityisesti lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn liittyviä rakenteita ja palveluita. Näiden väkivallan muotojen ehkäisyyn liittyviä rakenteita ja kehittämistarpeita on käsitelty useissa suosituksissa ja raporteissa. Lisäksi kuntien ja hyvinvointialueiden velvoitteiden sekä rakenteiden vahvistamisen tarvetta on viime vuosina tarkasteltu erityisesti näiden väkivallan muotojen ehkäisyn yhteydessä.

Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan nykyisen tai entisen kumppanin, perheenjäsenen tai muun läheisen tekemää väkivaltaa. Lähisuhdeväkivalta voi olla fyysistä, henkistä, taloudellista, hengellistä, kunniaan liittyvää, seksuaalista, digitaalista tai kemiallista väkivaltaa tai näillä eri muodoilla uhkaamista. Lähisuhdeväkivalta voi olla esimerkiksi pakottavaa kontrollointia, vainoa tai kaltoinkohtelua. (Bildjuchkin ym., 2020.) Naisiin kohdistuva väkivalta tarkoittaa väkivaltaa, joka kohdistuu naisiin heidän sukupuolensa takia tai joka kohdistuu suhteellisesti useimmin naisiin. Naisiin kohdistuvan väkivallan ilmenemismuotoja ovat esimerkiksi lähisuhdeväkivalta, parisuhdeväkivalta, seksuaaliväkivalta ja seksuaalinen häirintä.[1]

Vaikka arviomuistiossa tarkastellaan ensisijaisesti lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä sekä niitä tukevia rakenteita, valmistelussa on tunnistettu, että eri väkivaltailmiöt usein limittyvät ja kytkeytyvät toisiinsa. Esimerkiksi lapsuudessa koettu väkivalta, lähisuhdeväkivalta, seksuaaliväkivalta ja muu haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin kohdistuva väkivalta voivat liittyä samoihin elämäntilanteisiin ja ilmetä samanaikaisesti, tai sama ihminen voi kokea eri elämänvaiheissa erilaista väkivaltaa. Väkivallalle altistuminen ja väkivallan kokemukset voivat myös lisätä myöhemmän väkivallan kokemisen tai käyttämisen riskiä, minkä vuoksi eri väkivallan muodot voivat kasautua yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen tasolla. Koska väkivallan ehkäisyssä hyödynnetään joiltain osin samoja rakenteita, yhteistyöverkostoja ja toimintamalleja, voisi olla tarpeen pohtia sellaisten ratkaisujen kehittämistä, jotka tukevat väkivallan ehkäisyä kokonaisuutena yksittäisten väkivaltailmiöiden sijaan.

Arviomuistiossa kuvataan ja arvioidaan väkivallan ehkäisyn ja sen rakenteiden nykytilaa, käsitellään asiaan liittyvää kansallista ja kansainvälistä säädöspohjaa, suosituksia sekä väkivallan ehkäisyn koordinaatiota, toimijoita ja palveluita (luku 2). Luvussa 3 esitellään lyhyesti esimerkkejä muiden maiden lainsäädännöstä. Luvussa 4 kuvataan ja arvioidaan toteuttamisvaihtoehdot.

1.2 Asian tausta

Väkivallan ehkäisyn rakenteilla tarkoitetaan pysyviä, suunnitelmallisia ja yhteensovitettuja toimintamalleja, joiden avulla väkivallan ehkäisyä toteutetaan, johdetaan, koordinoidaan ja kehitetään. Toimivat rakenteet

[1] Ks. tarkemmin väkivallan eri muodoista liite 1.

mahdollistavat esimerkiksi tietoperustaisen tilannekuvan muodostamisen, toimenpiteiden ja vastuiden määrittämisen ja yhteensovittamisen sekä toimeenpanon ja vaikutusten seurannan. Lisäksi rakenteiden avulla voidaan edistää väkivallan osapuolille suunnattujen palvelujen yhdenvertaista saatavuutta, saavutettavuutta ja laatua eri alueilla. Pysyvien rakenteiden avulla väkivallan ehkäisy ei jää yksittäisten työntekijöiden tai hankkeiden varaan, vaan on systemaattisesti osa viranomaisten toimintaa.

Väkivallan ehkäisy on keskeinen rikoksentorjunnan osa-alue. Rikoksentorjunnalla tarkoitetaan tässä yhteydessä laaja-alaisia toimia, joilla vähennetään väkivallan ja muiden rikosten tapahtumisen riskiä sekä niistä yksilöille ja yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja vaikuttamalla rikollisuuden ja uhriksi joutumisen syihin, riskitekijöihin ja mahdollisuuksiin. Rikoksentorjunta kattaa väkivallan syntymisen ehkäisemisen lisäksi väkivallan katkaisemisen, uudelleenuhriutumisen ehkäisemisen ja uusintarikollisuuden vähentämisen. Väkivallan ehkäisyn rakenteet tukevat siten samalla myös rikoksentorjunnan tavoitteiden toteutumista.

Suomessa on viimeisen 20 vuoden aikana annettu lukuisia suosituksia väkivallan ehkäisystä ja väkivallan vastaisen työn rakenteista. Suosituksia ovat antaneet muun muassa sosiaali- ja terveysministeriö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana toimiva yhdenvertaisuusvaltuutettu, kansalaisjärjestöt ja tutkimushankkeet (ks. esim. STM 2008; AVI & THL & STM 2013; Lidman 2017; Nipuli 2019; Siltala ym. 2022; Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2026). Suosituksissa on otettu kantaa esimerkiksi väkivallan ehkäisyn koordinaatioon, monialaiseen yhteistyöhön, ammattilaisten osaamiseen ja koulutukseen sekä väkivallan osapuolille suunnattuihin palveluihin ja palveluketjuihin. Suositukset ovat liittyneet erityisesti lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn. Viimeaikaisissa väkivallan ehkäisyä koskevissa suosituksissa on todettu, että lukuisat suositukset eivät ole olleet riittäviä pysyvien ja yhtenäisten väkivallan ehkäisyn rakenteiden kehittämiseksi ja toteuttamiseksi ja systemaattinen väkivallan ehkäisy edellyttäisi vahvempia velvoitteita (ks. tarkemmin luku 2.5).

Istanbulin sopimuksen kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa (Kervinen & Seppänen 2025) ja Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmassa (Korpilahti ym. 2025) on kansallisia tavoitteita väkivallan ehkäisyä, väkivallan vastaisen työn rakenteita ja monialaista yhteistyötä koskien.

Istanbulin sopimus velvoittaa tehokkaaseen yhteistyöhön viranomaisten, järjestöjen ja muiden palveluntuottajien välillä uhrien suojelussa ja tukemisessa. Yhtenä Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman (2026–2033) tavoitteena on se, että varmistetaan monialaisten väkivallan ehkäisyn rakenteiden (poikkihallinnollinen koordinaatio, ohjeistukset, palvelupolut, toimivien mallien levittäminen) perustaminen ja pysyvyys valtakunnallisesti, hyvinvointialueilla ja kunnissa (Kervinen & Seppänen 2025). Suunnitelman toimenpiteen 2.1. mukaan selkeytetään väkivallan vastaisen työn rakenteita ja eri toimijoiden vastuita sekä vahvistetaan poikkihallinnollista koordinaatiota ja moniviranomaisyhteistyötä hyvinvointialueilla ja kunnissa lainsäädännön keinoin huomioiden naisiin kohdistuvan väkivallan, sukupuolistuneen ja haavoittuvien ryhmien erityispiirteet sekä järjestöjen rooli palveluntuottajina.

Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma (2026–2033) tavoittelee monialaisen yhteistyön käytäntöjen yhtenäistämistä, kokonaiskoordinaatiota ja yhteistyörakenteiden vakiinnuttamista sekä monialaisuuden mahdollistavaa johtamista universaaleista palveluista kuten neuvola, varhaiskasvatus ja koulu sekä opiskeluhuolto ja matalan kynnyksen palveluista (esim. perhekeskukset, järjestöjen työ) vahvaan yksilötason tukeen ja korjaaviin palveluihin asti. Suunnitelmassa todetaan, että ehkäisevän työn rakennetta tarvitaan, jotta lapsen kasvuympäristö olisi turvallinen ja lapsen kohdattua väkivaltaa auttamisen prosessi on lapsikeskeinen. Lapsen ja nuoren tulee tietää kenelle voi mennä puhumaan ja mitä sekä mistä tukea saa. Erityisesti tunnistetaan tarve selkeille monialaisen yhteistyön rakenteille ja roolitukselle sekä tätä tukevalle johtamiselle. Tavoitteet ovat seuraavat:

- Vahvistetaan lasten osallisuutta ja väkivallan tunnistamista sekä siihen puuttumista monialaisessa yhteistyössä, huomioiden uhrien lisäksi väkivallan tekijät. (Toimenpide 4)
- Varmistetaan tuki lasten ja nuorten kanssa tehtävälle monialaiselle väkivaltaa ehkäisevälle työlle. (Toimenpide 5)
- Kehitetään ja edistetään moniammatillista ja -alaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä lisätään tutkimuspohjaista tietoa kiusaamisen ja väkivallan vastaisesta työstä päätöksiä valmisteleville tahoille. (Toimenpide 6)
- Tietoisuus turvallisuudesta ja väkivallattomuuden merkityksestä perheessä lisääntyy eri toimijoiden monilaisen yhteistyön avulla. (Toimenpide 8)

Lisäksi väkivallan ehkäisyyn ja sitä tukeviin rakenteisiin liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä sisältyy useisiin muihin kansallisiin ohjelmiin ja suunnitelmiin. Näitä ovat esimerkiksi Kansallinen lapsistrategia, jossa keskeistä on lasten suojelu kaikenlaiselta väkivallalta (Kansallinen lapsistrategia, 2021), Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma 2026–2027 (Oikeusministeriö 2026a), väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn ja torjunnan toimenpideohjelma 2024–2027 (Raitanen 2024), nuoriso- ja jengirikollisuutta ehkäisevä ja torjuva toimenpideohjelma 2024–2027 (Järvinen ym. 2024) sekä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategia ja toimenpideohjelma 2025-2030 (Junninen 2025). Väkivallan ehkäisyä koskevia toimenpiteitä sisältyy myös muun muassa tasa-arvon, lasten oikeuksien, vammaisten henkilöiden oikeuksien sekä perus- ja ihmisoikeuksien edistämistä koskeviin kansallisiin ohjelmiin.

Väkivallan ehkäisy muodostuu toisiaan täydentävistä toimista, jotka kohdistuvat väkivallan syntymisen ehkäisemiseen, väkivallan riskitekijöiden varhaiseen tunnistamiseen sekä jo tapahtuneen väkivallan haittojen vähentämiseen ja uusiutumisen estämiseen. Väkivallan ehkäisyä tarkastellaan usein kolmitasoisen ehkäisymallin avulla, jossa toimenpiteet jaetaan primaari-, sekundääri- ja tertiaaripreventioon niiden kohderyhmän ja tavoitteen perusteella. Vaikuttava väkivallan ehkäisy edellyttää toimia kaikilla kolmella tasolla.

Prevention tasot

Primaaripreventio (primaariehkäisy)

Koko väestöön tai laajoille ihmisryhmiin kohdistuvaa väkivallan ennaltaehkäisyä. Tavoitteena on estää väkivallan syntyminen sekä vahvistaa turvallisia kasvu- ja elinympäristöjä ennen ongelmien ilmenemistä.

Esimerkkejä: yleiset valistuskampanjat ja asennekasvatus, tunne- ja turvataitokasvatus, konfliktinratkaisutaitojen opetus sekä lapsille, nuorille ja perheille tarjottava tuki neuvolassa, opiskeluhuollossa ja muissa palveluissa sekä järjestöjen työssä.

Sekundaaripreventio (sekundaariehkäisy)

Kohdennettua työtä henkilöille tai ryhmille, joilla on kohonnut riski käyttää väkivaltaa tai joutua sen kohteeksi. Tavoitteena on tunnistaa riskitekijät varhain ja puuttua tilanteeseen ennen kuin se kärjistyy väkivallaksi.

Esimerkkejä: päihde- tai mielenterveyspalvelut, varhainen puuttuminen koulukiusaamiseen, väkivallan riskitekijöitä sisältävien perhe- ja parisuhdetilanteiden tukeminen, riskiryhmiin kohdennettu nuorisotyö sekä muut kohdennetut työmenetelmät.

Tertiaaripreventio (tertiaariehkäisy)

Kohdennettua työtä väkivallan tekijöille ja väkivallan kokijoille. Väkivallan uusiutumisen ehkäisyyn sekä haittojen vähentämiseen tähtäävää työtä silloin, kun väkivaltaa on jo tapahtunut. Tavoitteena on estää väkivallan uusiutuminen, tukea turvallisuutta, toipumista ja kuntoutumista.

Esimerkkejä: uhrien kriisiapu, turvakotipalvelut, väkivallan tekijöille suunnatut väkivallan katkaisuohjelmat sekä rikosseuraamusten yhteydessä toteutettava tuki ja kuntouttava työ.

1.3 Arvioinnin toteuttaminen

Arviointi on toteutettu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on antanut asiantuntijatukea valmistelulle. Arvioinnissa on kiinnitetty huomiota eri toimijoiden välisiin väkivallan vastaisen työn ja väkivallan ehkäisyn yhteistyön rakenteisiin ja toimintamalleihin sekä olemassa oleviin palveluihin ja väkivallan tunnistamiseen. Arvioinnissa on huomioitu se, että väkivallan ehkäisy on osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaisesti. Arvioinnin pohjaksi on kerätty tietoa eräiltä keskeisiltä tahoilta, kuten hyvinvointialueiden väkivaltakoordinaattoreilta tai vastaavilta sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan asiantuntijoilta ja kansalaisjärjestöjen edustajilta, seikoista, joita valmistelussa tulisi huomioida sekä väkivallan ehkäisyn rakenteisiin ja koordinaatioon sekä väkivallan osapuolten auttamiseen liittyvän työn haasteista ja toisaalta hyvistä käytännöistä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) toteutti syksyllä 2023 hyvinvointialueiden väkivaltakoordinaattoreille kyselyn, jonka tarkoituksena oli kartoittaa lähisuhdeväkivallan vastaisen työn tilannetta. Kysely ei liittynyt suoraan tämän arviomuistion valmisteluun, mutta kyselyyn sisällytettiin kysymys, jonka vastauksia on hyödynnetty valmistelussa. Kyselyssä tiedusteltiin vastaajilta heidän näkemystään tarpeesta säätää lähisuhdeväkivallan ehkäisystä. Kaikki kyselyyn vastanneet[2] (N=22) olivat sitä mieltä, että lainsäädännölle olisi tarve. Vastaajien näkemät hyödyt uuden lainsäädännön laatimiselle liittyivät muun muassa työn resurssointiin, organisaatioiden ja johdon sitoutumiseen, työn pysyvyyden mahdollistumiseen sekä hyvinvointialueiden ja kuntien välisen yhteistyön ja vastuiden selkeytymiseen. (Krogell & Niklander 2023.) Kysely edustaa ennen kaikkea väkivaltakoordinaattoreiden näkemyksiä, eikä siis laajasti esimerkiksi hyvinvointialueen sote-ammattilaisten tai hyvinvointialueiden johdon näkemyksiä.

Valmistelun aikana on kuultu naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnan (NAPE) jäseniä, NAPE-toimikunnan alaisen järjestötyöryhmän jäseniä sekä Väkivallaton lapsuus -työn ohjausryhmän jäseniä. Lainsäädännön tarpeesta on keskusteltu myös NAPE-toimikunnan ja hyvinvointialueiden lähisuhdeväkivaltakoordinaattoreiden yhteiskokouksissa. Lisäksi asiaa on esitelty muun muassa STM:n ja OKM:n lasten ja nuorten asioita koskevassa yhteistyöryhmässä, väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ehkäisyn kansallisessa yhteistyöryhmässä ja yhdenvertaisuusvaltuutetun järjestämässä ihmiskaupan uhrien auttamista koskevassa tilaisuudessa.

Arviomuistioluonnos oli lausuntokierroksella xx.11.2026-xx.12.2026.

[2] Kyselyyn saatiin vastaus kaikilta hyvinvointialueilta ja Helsingistä.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Suomessa väkivalta on yleistä ja monimuotoista

Väkivallalla tarkoitetaan maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmän mukaan vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista siten, että tämä kohdistuu toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään ja että tämä johtaa tai voi johtaa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen, perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen tai kuolemaan. Väkivalta on ilmiönä monitasoinen. Se on yksilöllisten, ihmisten välisiin suhteisiin liittyvien, sosiaalisten, kulttuuristen ja ympäristöllisten tekijöiden monimutkaisen yhteisvaikutuksen tulos. Kuvaus erilaisista väkivallan muodoista on liitteenä (ks. liite 1).

Väkivalta aiheuttaa merkittäviä terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia haittoja yksilöille ja yhteiskunnalle. Väkivallan ehkäisy edellyttää laajaa yhteistyötä, systemaattisuutta ja seurantaa sekä rakenteet, joiden puitteissa ehkäisyn yhdenvertainen ja kattava toteuttaminen on mahdollista. Suuri osa tarkasteltavasta väkivallasta on rikoslaissa rangaistavaksi säädettyä toimintaa ja sen ehkäisy on siten myös rikoksentorjuntaa. Väkivallan ehkäisy on tavoitteena monissa kansainvälisissä sopimuksissa ja ohjelmissa, jotka velvoittavat myös Suomea toimimaan määritettyjen tavoitteiden mukaisesti. Näitä kuvataan tarkemmin luvussa 2.4.

Tutkimusten mukaan väkivallan kokeminen on hyvin yleistä Suomessa (ks. esim. Siltala ym. 2022). Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli vuonna 2025 yhteensä 72 000 väkivalta- ja seksuaalirikosten uhria, mikä on 6,1 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Naisuhreja oli 34 900, ja heidän määränsä kasvoi 6,6 prosenttia. Miesuhrien määrä puolestaan lisääntyi 5,6 prosenttia, ja heitä oli 37 100. Kaikista uhreista 20 000 oli alaikäisiä. (Tilastokeskus 2026.) Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -loppuraportin mukaan yli puolet (56 prosenttia) 16–74-vuotiaista naisista on kokenut elämänsä aikana fyysistä väkivaltaa, seksuaaliväkivaltaa tai väkivallalla uhkailua. 18–74-vuotiailla miehillä vastaava osuus on 46 prosenttia. Joskus parisuhteessa olleista naisista kolmannes on kokenut fyysistä väkivaltaa kumppaninsa taholta ja miehistä vajaa viidennes. (Attila ym. 2023.) Myös väkivallan luonteessa on eroa sukupuolten välillä. Naiset kokevat useammin toistuvaa ja vakavaa väkivaltaa, miehet puolestaan kertaluonteista. Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilaston (2026) mukaan vuonna 2025 viranomaisten tietoon tuli 15 500 pari- ja lähisuhdeväkivaltarikoksen uhria. Uhreista noin 12 200 oli aikuisia ja 3 400 alaikäisiä. Aikuisista uhreista 9000 oli naisia ja 3100 miehiä. Syyllisiksi epäillyistä 75 prosenttia oli miehiä. Jos uhri oli alaikäinen, epäillyistä 65 prosenttia oli miehiä.

Suomessa parisuhdeväkivaltakuolleisuus on esimerkiksi muihin Pohjoismaihin verrattuna ollut viime vuosina korkeammalla tasolla. Vuosina 2003–2018 parisuhdeväkivallan seurauksena Suomessa kuoli 290 naista. (Törölä ym. 2024.) Viimeisen kymmenen vuoden aikana vuosittain keskimäärin kahdeksan naista ja kaksi miestä on kuollut parisuhdeväkivallan seurauksena (tekijänä nykyinen tai entinen kumppani), mutta viime vuosina luvuissa on ollut kasvua. Vuonna 2024 poliisin tietoon tuli 13 entiseen tai nykyiseen puolisoon kohdistunutta henkirikosta, joista 12 tapauksessa uhri oli nainen. (THL 2026b.)

Kuolemaan johtavaa väkivaltaa kokonaisuudessaan tarkasteltuna miesten osuus uhreista on naisia suurempi. Henkirikoskatsauksen (2024) mukaan katsauskaudella (2009–2022) tapettiin 1163 ihmistä, 804 miestä (69 prosenttia) ja 357 naista (31 prosenttia). Suurimmassa osassa henkirikostapahtumista (59 prosenttia) tekijät ja uhrit olivat siis miehiä ja 87 prosentissa tapauksista myös tekijä oli mies. Miesten väliset henkirikokset muodostivat rikoksittain laskien vuosina 2009–2022 yhteensä 59 prosenttia kaikista tapauksista. Vuosina 2009–2022 henkirikoksen uhreista ystävän tai tuttavan surmaamia oli lähes puolet (47 prosenttia uhreista) ja parisuhdetappojen osuus oli noin viidennes (22 prosenttia). Perheenjäsenten välisiä tekoja oli henkirikoksen uhreista 15 prosenttia. (Törölä ym. 2024).

Vuonna 2023 toteutetun kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan nuoret kokevat fyysistä väkivaltaa selvästi useammin kuin vanhemmat ikäryhmät (Beuker & Näsi 2024). Poliisin tietoon tulleista rikoksista alaikäisiin kohdistuneita pahoinpitelyitä kirjattiin vuonna 2024 lähes 11 190. Kymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna määrä on kasvanut noin 80 prosenttia. Vuoden 2024 nuorisorikollisuuskyselyssä erityisesti väkivallalla uhkailun kokemukset lisääntyivät neljän vuoden takaisesta 14 prosentista 19 prosenttiin. Myös alaikäisiin kohdistunut lähisuhdeväkivalta on lisääntynyt vuodesta 2009 vuoteen 2024 kaikissa tarkastelluissa ikäryhmissä. (Kaakinen ym. 2025.) Esimerkiksi kuudesluokkalaisista joka neljäs (25 prosenttia) raportoi vuonna 2013 kokeneensa vanhempiensa taholta henkistä väkivaltaa, kun vuonna 2022 siitä kertoi jo joka kolmas (32 prosenttia). Vuonna 2022 7 prosenttia lapsista ja nuorista oli todistanut väkivaltaa kotona ja 20 prosenttia oli nähnyt väkivaltaa julkisilla paikoilla. (Mielityinen ym. 2023.)

Kouluterveyskyselyn (2025) perusteella yhteensä noin 13 prosenttia kaikista lapsista ja nuorista on kokenut fyysistä uhkaa tai väkivaltaa viimeisen vuoden aikana. Seksuaalisen häirinnän kokemukset olivat lisääntyneet nuorimmissa ikäryhmissä: perusopetuksen 4.–5.-luokkalaisista 11 prosenttia oli kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua tai kuvamateriaalin näyttämistä, mikä on yli kaksinkertainen osuus vuoteen 2019 verrattuna. Seksuaalista koskettelua tai siihen painostamista oli kokenut neljä prosenttia samasta ikäryhmästä. 8.–9.-luokkalaisten kohdalla häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua oli kokenut 33–36 prosenttia tytöistä ja 7–12 prosenttia pojista. Verrattuna vuoteen 2023 vastaavaa oli kokenut 45–49 prosenttia tytöistä ja 8–12 prosenttia pojista. Seksuaalisen väkivallan kokemuksia raportoi 4–7 prosenttia pojista ja 9–14 prosenttia tytöistä. (Kouluterveyskysely 2025; Helenius & Kivimäki, 2025.)

Vuosina 2000–2024 henkirikosten uhreina kuoli yhteensä 128 alle 18-vuotiasta. Vuosittainen vaihtelu on suurta (0–14 välillä), viimeisen kymmenen vuoden aikana keskimääräinen vuosittainen määrä on ollut 3,3 alle 18-vuotiasta. Uhreista puolet oli alle kouluikäisiä lapsia, noin viidesosa alakouluikäisiä, ja lähes kolmasosa nuoria. Osastohoitoa vaatineita väkivaltavammoja on samana ajanjaksona aiheutunut yhteensä 1 874 alle 18-vuotiaalle. Väkivallasta lapsille aiheutuneen osastohoidon määrä on pitkällä aikavälillä vähentynyt, mutta hoidettavien poikien määrä nousi vuonna 2024. (Impinen, 2025.)

Eri vähemmistöihin kuuluminen lisää haavoittavuutta ja altistaa väkivallalle. Erityisesti yksilön identiteettiä määrittävien tekijöiden, kuten sukupuolen, sukupuoli-identiteetin, iän, sosioekonomisen aseman, etnisen taustan, seksuaalisen suuntautumisen ja terveydentilan tai vammaisuuden, risteävät ja päällekkäiset vaikutukset (moniperustainen syrjintä), voivat entisestään lisätä riskiä kohdata syrjintää ja väkivaltaa.

Lisäksi digitaalisten ympäristöjen arkipäiväistyminen on lisännyt merkittävästi eri ikäisten, mutta vielä erityisellä tavalla lasten ja nuorten riskiä kohdata verkon välityksellä tapahtuvaa väkivaltaa. Väkivaltaan puuttumisen vaikeutta lisää se, että digitaalisten ympäristöjen väkivalta ei välttämättä näy ulospäin samalla tavalla kuin fyysisessä ympäristössä tapahtuva väkivalta. Internetissä tapahtuvaa kiusaamista tai häirintää on kouluterveyskyselyn mukaan kokenut 36 prosenttia vastaajista ja seksuaalista häirintää 28 prosenttia. Lisäksi kouluterveyskyselyn (2025) mukaan 26 prosenttia perusopetuksen 8.–9.-luokkalaisista raportoi kokeneensa seksuaalista häirintää puhelimessa tai verkossa.

2.2 Väkivallan kustannukset

Väkivalta ja sen seuraukset aiheuttavat mittavia kustannuksia yksilöille ja yhteiskunnalle. Kokonaisvaltaista tietoa väkivallan ja sen eri muotojen kustannuksista ei ole systemaattisesti saatavilla. Rikoslajikohtaisten kustannusten arviointi on monimutkaista ja kustannusarviot ovat vaihtelevia. Rikoksista aiheutuu uhreille, läheisille ja väkivallan tekijöille seurauksia, mutta niiden rahallisen arvon määrittäminen on haastavaa ja osin tulkinnanvaraista. Osaa seurauksista, kuten henkistä kärsimystä, on hankala muuttaa rahallisesti mitattavaan muotoon. (Beuker ym. 2025.) Suomessa on kuitenkin pyritty tutkimaan väkivallan vaikutuksia ja sen kustannuksia. Esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaa koskevat tutkimukset osoittavat, että väkivallalla on välittömiä ja pitkäkestoisia vaikutuksia niin fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen kuin sosiaaliseen

hyvinvointiin sekä taloudelliseen tilanteeseen. Väkivallasta aiheutuu vuosittain satojen miljoonien eurojen kustannukset muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon ja rikosoikeusjärjestelmän menoina.

Siltalan ym. (2022) tutkimuksen mukaan sosiaalipalveluiden kustannukset olivat 60–90 prosenttia ja oikeuspalveluiden (ml. poliisi) kustannukset 70 prosenttia korkeammat parisuhdeväkivaltaa kokeneilla kuin niillä, jotka eivät olleet kokeneet parisuhdeväkivaltaa. Myös väkivallan kokemukset lapsuudessa lisäsivät merkittävästi sosiaali- ja oikeuspalveluiden käyttöä aikuisena. Lapsuudessa väkivaltaa kokeneiden aikuisten sosiaali- ja oikeuspalveluiden kustannukset olivat 50 prosenttia korkeammat verrattuna henkilöihin, joilla ei ollut vastaavia kokemuksia. Lähisuhdeväkivallan aiheuttama terveydenhuoltopalveluiden lisäkustannus oli 1 024 €/hlö vuosittain verrattuna muuhun väestöön. Viiden vuoden tarkastelun aikana naisten kokeman fyysisen parisuhdeväkivallan aiheuttamat suorat terveydenhuollon lisäkustannukset olivat 150 miljoonaa euroa vuodessa. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä korkea ylisukupolvisen siirtymisen riski lisää osaltaan ilmiön pitkäaikaiskustannuksia. (Siltala ym. 2022.) Myös henkisen väkivallan on todettu aiheuttavan merkittäviä terveyshaittoja (Siltala 2021). Jos henkisen väkivallan vaikutusten oletetaan aiheuttavan vastaavissa määrin kustannusten nousua, olisivat julkisen terveydenhuollon vuotuiset lisäkustannukset 861 miljoonaa euroa (Siltala ym. 2022).

Keski-Suomen sairaanhoitopiirissä 2010-luvulla tehdyn tutkimuksen mukaan päivystyksessä tunnistettujen lähisuhdeväkivallan uhrien terveyspalveluiden kustannukset olivat kaksinkertaiset verrattuna Hämeenlinnassa vuonna 2001 tehtyyn arvioon lähisuhdeväkivallan kustannuksista. Kustannukset ovat siis kahden vuosikymmen aikana lisääntyneet huomattavasti. Keski-Suomessa toteutetussa tutkimuksessa havaittiin myös, että lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden terveydenhuollon palveluiden kustannukset olivat jopa 80 prosenttia korkeammat kuin alueen väestöllä keskimäärin. (Siltala 2021.)

Suomessa tehtyjen tutkimusten arviot ovat tähän mennessä perustuneet pääasiassa sosiaali- ja terveyspalveluissa tunnistettujen uhrien palveluihin. Koska vain osa uhreista hakee apua, liittyy kustannusarvioihin myös osin epävarmuutta. (Siltala 2022a.) Sosiaali- ja terveydenhuollossa ei aina tunnisteta kaikkia väkivallan uhreiksi joutuneita ja tapaukset voivat jäädä piiloon tai ne voidaan kirjata puutteellisesti. Tämän vuoksi myös tutkimusaineistot väkivallan uhreista voivat olla osin puutteellisia, jolloin myös osa kustannuksista voi jäädä havaitsematta. (Hisasue ym. 2024) Tietyt väkivallan muodot, esimerkiksi lähisuhteissa tapahtuva väkivalta, jäävät kaiken kaikkiaan usein piiloon, mikä haastaa ylipäänsä väkivallan esiintyvyyden ja näin ollen myös väkivallasta aiheutuvien kustannusten arvioimista.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin raportissa on tarkasteltu Suomen rikollisuuden kontrollijärjestelmän kustannuksia, jotka olivat vuonna 2023 valtion budjettitaloudelle noin 1,9 miljardia euroa. Tarkemmin eri tahojen tilinpäätöksiin perustuen vuoden 2023 poliisin rikostorjunnan kustannukset ovat olleet 468 miljoonaa euroa, valvonta ja hälytystoiminnan kustannukset 391 miljoonaa euroa ja rikosseuraamuslaitoksen kustannukset 268 miljoonaa euroa. Kuitenkaan näistä summista ei pystytä erottelemaan eri rikoslajien käsittelyn viranomaisille aiheuttamaa yksikköhintaa, sillä niiden tuottaminen vaatisi viranomaisten toimintaan sisään rakennettua seurantaa tai erillistä tutkimushanketta. (Beuker ym. 2025.)

Eurooppalaisessa meta-analyysissä on tarkasteltu haitallisten lapsuudenkokemusten (ACE, Adverse Childhood Experiences) kustannuksia. Haitallisiin lapsuudenkokemuksiin sisältyivät muun muassa kaltoinkohtelu, väkivallalle altistuminen, laiminlyönti, perheen päihde- ja mielenterveysongelmat, terveysongelmat, lastensuojelutoimet, taloudelliset vaikeudet sekä eräät muut lapsuuden vastoinkäymiset. Tutkimusten mukaan ACE-kokemukset kasautuvat ja lisäävät riskiä nuoruuden väkivaltarikollisuuteen, väkivallan uhriksi joutumiseen, päihteiden käyttöön, mielenterveyden ongelmiin sekä koulutus- ja työelämästä syrjäytymiseen. Erityisen vahvoja yhteyksiä myöhempään väkivaltarikollisuuteen havaittiin

lapsen kokemalla väkivallalla, vanhemman väkivaltarikollisuudella ja pitkäaikaisella toimeentulotuen tarpeella. Neljä tai useampi haitallinen lapsuudenkokemus moninkertaisti nuoren riskin syyllistyä väkivaltarikoksiin tai joutua väkivallan uhriksi. (Laajasalo ym. 2025.) Hughesin ja kollegojen (2021) tutkimuksessa haitallisten lapsuudenkokemusten vuotuisiksi kustannuksiksi Suomessa arvioitiin noin 11 miljardia Yhdysvaltain dollaria, mikä vastasi 4,1 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta. On kuitenkin huomioitava, että arvio kuvaa menetettyjen terveiden elinvuosien laskennallista taloudellista arvoa, eikä se ole täsmällinen arvio esimerkiksi palvelujärjestelmälle tai julkiselle taloudelle aiheutuvista menoista. (Hughes ym. 2021.) Tulokset korostavat varhaisen tunnistamisen ja tuen merkitystä, sillä haitallisten lapsuudenkokemusten ehkäisy voi vähentää myöhempää rikollisuutta, päihdehaittoja ja itsetuhoisuutta (Parekh ym. 2026).

Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE 2021) arvion mukaan sukupuoleen perustuvan väkivallan vuosittaiset kustannukset Suomessa ovat noin 4,5 miljardia euroa, josta parisuhdeväkivallan osuus on noin 2,2 miljardia euroa. Kustannusarvio kuvaa väkivallan kokonaisvaikutuksia yhteiskunnalle. Siihen sisältyvät muun muassa menetetyn työpanoksen kustannukset, terveydenhuollon, poliisi- ja oikeusjärjestelmän sekä sosiaalipalvelujen kustannukset, erityispalvelujen kuten turvakotien kustannukset sekä väkivallan uhreille aiheutuvan fyysisen ja psyykkisen kärsimyksen sekä elämänlaadun heikkenemisen rahallinen arvo.

Kustannuksia tarkasteltaessa on huomioitava, että väkivallasta toipuminen voi kestää pitkään ja edellyttää akuutin kriisivaiheen jälkeen monenlaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, rikosoikeudellista ja taloudellista apua, väkivaltakokemuksien käsittelyä väkivaltaan erikoistuneissa palveluissa ja mahdollisesti pitkäkestoista terapeuttista tukea. Lisäksi merkittäviä kuluja voivat aiheuttaa sairauspoissaoloista ja työkyvyttömyydestä aiheutuvat kustannukset sekä työterveyskulut.

THL on esittänyt esimerkinomaisesti arvioita lähisuhteessa tapahtuneiden henkirikosten välittömistä kustannuksista. Näiden esimerkkitapausten perusteella yksittäisen tapauksen kulut voivat nousta miljooniin euroihin. Esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsiperheen isä tappaa perheen äidin, kustannuksia aiheutuisi muun muassa vankeudesta, syytetyn mielentilatutkimuksesta, lasten sijoituksesta ja lastensuojelun asiakkuudesta, ja nämä ovat vain osa kustannuksista. (Ks. tarkemmin Raitanen & Hietamäki 2026.)

Vaikka väkivallan kustannusten arvioimiseen liittyy monia haasteita, on selvää, että väkivallan seurausten korjaaminen tulee yhteiskunnalle kalliiksi. Myös väkivallan ennaltaehkäiseminen edellyttää resursseja, mutta systemaattisella väkivallan ehkäisemisellä vähennetään niin inhimillistä kärsimystä, palveluiden tarvetta kuin väkivallan aiheuttamia kustannuksia. Tehokkaalla ehkäisytyöllä, ehkäisyä tukevilla rakenteilla ja tutkimukseen perustuvilla rikoksentorjunnan keinoilla voidaan estää väkivallan alkaminen tai katkaista väkivallan jatkuminen ja väkivallan eskaloituminen entistä vakavammaksi sekä viime kädessä säästää ihmishenkiä.

2.3 Kansallinen säädöspohja

Oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen ovat Suomen perustuslaissa (731/1999) säädettyjä perusoikeuksia sekä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvattuja ihmisoikeuksia.[3] Väkivallan ehkäisyn säädösperusta pohjaa siis Suomen perustuslakiin ja myös kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin.

Kansallisesti väkivallan ehkäisyyn liittyvää sääntelyä on myös useissa eri laeissa perustuslain lisäksi. Väkivallan ehkäisyyn liittyvää lainsäädäntö koskee muun muassa sosiaali- ja terveydenhuoltoa,

[3] Esim. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus; Yleissopimus kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastustamisesta (SopS 59 ja 60/1989); Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 18/1990, SopS 86/1998 [asetus] ja SopS 63/1999).

varhaiskasvatusta ja koulua, poliisia ja maahanmuuttoviranomaisia. Erillistä ja nimenomaista väkivallan ehkäisyyn ja väkivallan ehkäisyn koordinaatioon liittyvää kansallista sääntelyä ei kuitenkaan ole. Seuraavassa tarkastellaan väkivallan ehkäisyn kannalta keskeistä lainsäädäntöä erityisesti siltä osin kuin se liittyy kuntien ja hyvinvointialueiden tehtäviin, toimivaltaan tai yhteistyöhön. Kansallisessa sääntelyssä on huomioitu Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia ja sääntelyä, joita kuvataan tarkemmin luvussa 2.4.

Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Perustuslain 22 §:n mukaisesti julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Julkisen vallan on siis aktiivisesti huolehdittava siitä, että jokaisella on tosiasiallisesti mahdollisuus nauttia perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten takaamista oikeuksistaan. Julkisen vallan velvoite turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen ei siis ole pelkästään ns. passiivista esteiden poistamista, vaan se tosiasiallisesti edellyttää myös aktiivisia toimenpiteitä perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi ja niiden toteutumisen edistämiseksi.[4] Ihmisten yhdenvertaisuus on turvattu perustuslain 6 §:ssä. Perustuslain yhdenvertaisuusperiaate velvoittaa julkisen vallan varmistamaan, etteivät ihmisten mahdollisuudet saada palveluita riipu kohtuuttomasti heidän asuinpaikastaan. Siten väkivallan ehkäisyn tulisi toteutua yhdenvertaisesti eri hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021), jäljempänä *sote-järjestämislaki*, säädetään hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuusta. Lisäksi lain 6 §:ssä säädetään kunnan velvollisuudesta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Hyvinvointialueelle on asetettu vastaava velvollisuus 7 §:ssä. Vaikka pykälissä ei mainita nimenomaisesti väkivallan ehkäisyä, se on esitöiden mukaan tärkeä osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä (HE 241/2020 vp). Siten väkivallan ehkäisy tulisi huomioida kaikessa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Lain 6 ja 7 §:n mukaan kunnan ja hyvinvointialueen tulee muun muassa strategisessa suunnittelussaan asettaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiselle tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet. Kuntien ja hyvinvointialueiden tulee seurata asukkaittensa elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin sekä raportoida näistä valtuustolle tai aluevaltuustolle. Lisäksi kunnan ja hyvinvointialueen on laadittava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista. Lain 29 §:ssä säädetään tarkemmin hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon seurannasta ja arviointivelvollisuudesta. Hyvinvointialueen tulee tuottaa nämä seurannan vähimmäistiedot Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos tuottaa vertailutiedon valtakunnallisesti. Säännöksen mukaan hyvinvointikertomusten ja -suunnitelmien tulee olla Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen määrittelemien tietosisältöjen ja -rakenteiden mukaisia. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä muun ohella hyvinvointikertomusten ja -suunnitelmien vähimmäissisällöstä. Asetus on tällä hetkellä valmisteilla sosiaali- ja terveysministeriössä, ja asetusluonnos on ollut lausunnoilla kesällä 2026. Asetusluonnoksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriö päättää Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen esityksen perusteella vuosittain, mitä vähimmäistietoja tuotetaan.

Sote-järjestämislain 6 ja 7 §:ssä säädetään myös kuntien ja hyvinvointialueiden velvollisuudesta tehdä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Lain 22 §:ssä säädetään myös valtakunnallisista sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevista tavoitteista, jotka valtioneuvosto vahvistaa neljän vuoden välein.

[4] ks. HE 309/1993 vp, s. 75, ks. myös Viljanen, Veli-Pekka: Lainsäätäjän velvollisuudesta suojella kansalaisten perusoikeuksia. Juhlajulkaisu Juhani Kyläkallio 1930–14/3–1990 (toim. Allan Huttunen, Ari Saarnilehto ja Jarmo Tuomisto), Turku 1990, s. 249–262.

Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla (615/2021) säädetään sote-järjestämislakia vastaavasti sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä Uudellamaalla.

Edellä kuvattua sote-järjestämislakia tarkemmin erilaisista palveluista ja niiden sisällöistä säädetään muun muassa **sosiaalihuoltolaissa (1301/2014)** ja **terveydenhuoltolaissa (1326/2010)**.

Sosiaalihuoltolaki sisältää mm. säännökset sosiaalipalveluista ja niiden järjestämistä Suomessa. Lain 1 §:n mukaan lain tavoitteena on muun muassa edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja turvata riittävät sosiaalipalvelut kaikille niitä tarvitseville. Sosiaalihuoltoon sisältyvät lain 2 §:n mukaan sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä yleis- ja erityislainsäädännön mukaiset sosiaalihuollon tehtävät ja palvelut. Sosiaalipalveluilla tarkoitetaan puolestaan lain 3 §:n 1 kohdan mukaan hyvinvointialueen sosiaalipalveluja sekä muita toimia, joilla sosiaalihuollon ammattihenkilöt ja muu asiakastyöhön osallistuva henkilöstö edistävät ja ylläpitävät yksilön, perheen ja yhteisön toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta. Lain 3 luvun 11 §:n 5 kohdan mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta, hyväksikäytöstä ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Tämä ei suoraan velvoita järjestämään palvelua nimenomaisesti väkivallan ehkäisyyn tai väkivaltatyöhön, mutta velvoittaa vastaamaan väkivallasta aiheutuvaan tuen tarpeeseen osana sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaisten palvelujen kokonaisuutta. Kun otetaan huomioon sosiaalihuoltolain laaja sosiaalipalvelujen määritelmä ja lain tavoitteet hyvinvoinnin, turvallisuuden ja osallisuuden edistämisestä, voidaan sosiaalihuollon tehtäväalaan katsoa kuuluvan myös väkivallan ehkäisemiseen liittyviä toimia.

Sosiaalihuoltolain 2 luvussa säädetään hyvinvoinnin edistämiseen liittyvistä tehtävistä, joiden kaikkien voidaan tulkita sisältävän osaltaan myös väkivallan ehkäisyyn liittyviä sisältöjä. Esimerkiksi lain 6 §:ssä säädetään sosiaalihuollon neuvonnasta ja ohjauksesta, jossa tulee kiinnittää erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen. Lain 7 a §:ssä säädetään puolestaan hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisten yhteistyövelvoitteesta, jonka perusteella niiden on kehitettävä väestön elinolosuhteita siten, että elinolosuhteet vahvistavat mielenterveyttä suojaavia tekijöitä ja ehkäisevät ennalta mielenterveyden häiriöiden syntyä. Väkivallan ehkäisyyn liittyvillä toimilla on mahdollista osaltaan ennaltaehkäistä myös mielenterveyden häiriöiden syntyä etenkin silloin, jos palveluja on saatavilla oikea-aikaisesti ja riittävästi.

Kuntien ja hyvinvointialueiden väkivallan vastaisen yhteistyön kannalta olennainen on sosiaalihuoltolain 9 §, jossa säädetään hyvinvointialueen ja kunnan velvollisuudesta mm. seurata ja edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistaa kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistä niiden syntymistä. Hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisten on lisäksi sosiaalihuoltolain 8 §:n mukaan seurattava ja edistettävä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvointia sekä poistettava epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä, minkä voidaan katsoa sisältävän myös väkivallan ehkäisyyn liittyviä toimia.

Sosiaalihuoltolain 33 a §:n mukaisesti sosiaalihuollon palveluja voidaan koota alueellisesti tai valtakunnallisesti muiden palvelujen yhteyteen, jos se on tarpeen asiakkaille tarjottavien palvelujen laadun ja vaikuttavuuden sekä asiakasturvallisuuden varmistamiseksi. Säännöksen mukaan palvelujen yhteen kokoaminen on tarpeellista, jos sosiaalipalvelu vaativana ja harvoin tarvittavana edellyttää toistettavuutta ja usean alan erityisosaamista riittävän taidon ja osaamisen saavuttamiseksi ja sen ylläpitämiseksi. Palveluja toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan etu siten kuin lain 4 ja 5 §:ssä säädetään. Edellä tarkoitettujen edellytysten täyttyessä lain mukaisesti voidaan koota yhteen yksittäisiä mielenterveys- ja päihdetyön palveluja, vammaisten henkilöiden palveluja, lastensuojelun palveluja *sekä väkivalta- ja seksuaalirikosten uhrien palveluja*. Myös muita palveluja voidaan koota yhteen, jos palveluja on mahdollista antaa asiakkaan edun mukaisesti. Säännös sisältää myös asetuksenantovaltuuden, jonka mukaan

valtioneuvoston asetuksella säädetään tarvittaessa valtakunnallisesti ja alueellisesti keskitettäviin palveluihin sisältyvistä toimenpiteistä. Lisäksi valtioneuvoston asetuksella voidaan edellä tarkoitetun toiminnan yhteen sovittamista varten nimetä valtakunnallisia toimijoita.

Sosiaalihuoltolain 29 §:n mukaan hyvinvointialueen tulee järjestää myös sosiaalipäivystystä kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi kaiken ikäisille. Lisäksi lain 29 b §:n mukaan hyvinvointialueen tehtäviin kuuluu psykososiaalinen tuki äkillisissä järkyttävissä tilanteissa.

Eduskunnan käsittelyssä olevassa sosiaalihuoltolain muutosesityksessä (HE 180/2026 vp) on ehdotuksia, jotka osaltaan vaikuttavat haavoittuvassa asemassa olevan, esimerkiksi väkivaltaa kohdanneen asiakkaan, asemaan ja tuen ja palvelujen saantiin. Muutoksia ehdotetaan esimerkiksi ilmoituskäytäntöihin, erityistä tukea tarvitsevan henkilön määrittelyyn ja tunnistamiseen, tuen tarpeen arviointiin ja palvelujen järjestämiseen.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 2 §:n mukaan lain tarkoituksena on muun muassa edistää ja ylläpitää väestön terveyttä, hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä sekä sosiaalista turvallisuutta sekä vahvistaa perusterveydenhuollon toimintaedellytyksiä ja parantaa terveydenhuollon toimijoiden välistä yhteistyötä, hyvinvointialueen eri toimialojen välistä yhteistyötä ja hyvinvointialueen ja kunnan välistä yhteistyötä sekä muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä. Vaikka terveydenhuoltolaissa ei ole erillisiä väkivallan ehkäisyä koskevia säännöksiä, väkivallan ehkäisyyn liittyviä tehtäviä voidaan johtaa lain tavoitteista, palvelurakenteista sekä terveydenhuollon palveluja tarkentavasta sääntelystä. Esimerkiksi lain mukaan tarjottava terveysneuvonta ja terveystarkastukset mahdollistavat osaltaan väkivallan riskitekijöiden tunnistamisen ja puheeksi ottamisen osana perusterveydenhuollon palveluita. Neuvolapalveluista sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta annetun valtioneuvoston asetuksen (93/2026) 6 §:n mukaan hyvinvointialueiden tulee huomioida lähi- ja parisuhdeväkivallan ehkäisy osana terveysneuvontaa raskaana olevan, synnyttäneen, alle kouluikäisen lapsen, oppilaan, opiskelijan, korkeakouluopiskelijan ja perheen palveluissa. Neuvola- sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolto tarjoavat siten rakenteen väkivallan varhaiselle tunnistamiselle ja siihen puuttumiselle. Lisäksi terveydenhuoltolaissa säädetty mielenterveyden edistämistä koskeva yhteistyö sekä ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetussa laissa (523/2015) säädetyt kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyövelvoitteet tukevat väkivallan ehkäisyä erityisesti tilanteissa, joissa väkivalta liittyy mielenterveyden tai päihteidenkäytön ongelmiin. Terveydenhuoltolain 50 b § velvoittaa hyvinvointialueet järjestämään psykososiaalista tukea äkillisissä järkyttävissä tilanteissa, minkä voidaan katsoa kattavan myös väkivallan uhreille tarjottavan tuen osana terveydenhuollon kriisipalveluja.

Kuntalaissa (410/2015) säädetään kunnan toiminnasta. Laissa ei suoraan säädetä väkivallan ehkäisystä, mutta lain 1 §:n mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla. Kuntalain 37 §:n perusteella kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa tulee ottaa huomioon muun muassa kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen sekä palvelujen järjestäminen ja tuottaminen.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) koskee lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta ja vanhempien velvollisuuksia Suomessa. Lain 1 §:n mukaan lain tavoitteena on turvata lapsen hyvinvointi ja oikeus läheisiin ihmissuhteisiin. Laki liittyy väkivallan ehkäisyyn erityisesti lapsen suojelun näkökulmasta: lain 1 §:n mukaan lapselle tulee turvata tasapainoinen kehitys ja turvallinen kasvuympäristö, ja häntä on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä.

Lastensuojelulain (417/2007) 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lain 2 §:n mukaan lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään. Lasten ja

perheiden kanssa toimivien viranomaisten on puolestaan tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lakiin sisältyy useita säännöksiä ja rakenteita, joilla pyritään ennaltaehkäisemään lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Laki määrittelee viranomaisten velvollisuudet sekä lastensuojelun palvelut ja toimenpiteet. Kaikessa toiminnassa korostetaan lapsen etua, mihin sisältyy lapsen turvallinen kasvuympäristö ja ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus. Yksi väkivaltaa ehkäisevistä mekanismeista on myös 25 §:ssä säädetty laaja ilmoitusvelvollisuus.[5] Laissa määritellyt, lasten kanssa työskentelevät viranomaiset ovat velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos heillä herää huoli lapsen tilanteesta. Kenellä tahansa henkilöllä on lisäksi oikeus tehdä lastensuojeluilmoitus.

Eduskunnassa on parhaillaan käsiteltävänä hallituksen esitys eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 182/2026 vp), jossa ehdotetaan annettavaksi kokonaan uusi lastensuojelulaki. Pääministeri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti tavoitteena on siirtää painopistettä varhaisemman vaiheen palveluihin ja edellä mainitun hallituksen esityksen tavoitteena on selkiyttää lastensuojelua viimesijaisena sosiaalihuollon palveluna. Esityksessä ehdotetaan muun muassa ehkäisevän lastensuojelun sääntelystä ja käsitteestä (3 a §) kumoamista ja lapsen ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia koskevan sääntelyn (12 §) siirtämistä sote-järjestämislakiin.

Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle (turvakotilaki, 1354/2014) sisältää säännökset turvakotipalvelujen järjestämisestä henkilöille, jotka kokevat lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa. Turvakotipalvelu auttaa väkivallan uhria pääsemään turvaan ja ehkäisee väkivallan pahentumista. Laissa säädetään valtion rahoituksesta turvakotipalveluille ja palveluntuottajien valinnasta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) vastaa palvelujen ohjauksesta, arvioinnista, kehittämisestä ja valtakunnallisesta yhteensovittamisesta. **Valtioneuvoston asetus turvakotipalvelujen tuottamiselle asetettavista edellytyksistä (598/2015)** täydentää turvakotilakia. Asetuksessa säädetään turvakotipalvelujen henkilöstön pätevyysvaatimuksista.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) säädetään terveydenhuollon ammatinharjoittamisen edellytyksistä, velvollisuuksista ja valvonnasta. Laki kytkeytyy väkivallan ehkäisyyn erityisesti terveydenhuollon ammattihenkilöiden velvollisuuksien kautta. Lain 15 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Tähän voidaan katsoa kuuluvan myös sellaisten terveyttä ja hyvinvointia vaarantavien tekijöiden tunnistaminen, joihin voi sisältyä väkivaltaa tai sen uhkaa, sekä potilaan ohjaaminen tilanteen edellyttämän tuen ja hoidon piiriin. Lain 18 §:n perusteella terveydenhuollon ammattihenkilö on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitoiminnan edellyttämiä tietoja ja taitoja. Lisäksi terveydenhuollon ammattihenkilön työnantajan tulee seurata terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammatillista kehittymistä ja luoda edellytykset sille, että terveydenhuollon ammattihenkilö voi osallistumalla tarvittavaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen ja muilla ammatillisen kehittymisen menetelmillä ylläpitää ja kehittää tietojaan ja taitojaan voidakseen harjoittaa ammattiaan turvallisesti ja asianmukaisesti.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) säädetään sosiaalihuollon ammatinharjoittamisen edellytyksistä, velvollisuuksista ja valvonnasta. Lain 4 §:n mukaan sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatillisen toiminnan päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen. Lain 5 §:n perusteella sosiaalihuollon ammattihenkilö on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Näiden velvollisuuksien voidaan

[5] Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 180/2026 vp) ehdotetaan siirrettäväksi lastensuojeluilmoituksia koskeva sääntely lastensuojelulaista sosiaalihuoltolakiin.

katsoa edellyttävän myös valmiuksia tunnistaa väkivaltaa, sen riskitekijöitä ja väkivallasta aiheutuvia tuen tarpeita sekä ohjata asiakas tuen piiriin. Sosiaalihuollon ammattihenkilön työnantajalta edellytetään puolestaan edellytysten luomista sille, että ammattihenkilö saa työssään tarvittavan perehdytyksen ja että hän voi osallistua ammattitaitonsa kehittämiseksi tarpeelliseen täydennyskoulutukseen. Näiden säännösten voidaan katsoa edellyttävän myös väkivallan tunnistamiseen, puheeksi ottamiseen sekä väkivallan uhrien ja tekijöiden palvelutarpeiden arviointiin liittyvän osaamisen ylläpitämistä ja kehittämistä.

Tasa-arvolain (609/1986) tarkoituksena on sen 1 §:n mukaan estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Naisiin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeus- ja tasa-arvokysymys, joka liittyy sukupuolten väliseen epätasa-arvoon ja sukupuoleen perustuvaan syrjintään. Lain 4 §:n mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Tasa-arvolain mukainen viranomaisten velvollisuus edistää sukupuolten tasa-arvoa muodostaa osan sitä kansallista säädös- ja toimintaympäristöä, jossa naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä ja torjuntaa toteutetaan. Vaikka tasa-arvolain soveltamisala väkivaltatilanteissa on rajallinen, laki tukee osaltaan sukupuolistuneen väkivallan taustalla olevien rakenteellisten eriarvoisuuksien tunnistamista ja ehkäisemistä.

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Lain 10 §:ssä edellytetään, että varhaiskasvatusympäristö on kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Pykälässä todetaan nimenomaisesti, että lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja tuottajan on lain 39 §:n mukaan huolehdittava siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu riittävästi ammattitaitoa ylläpitävään ja kehittävään täydennyskoulutukseen. Täydennyskoulutuksen toteutumista ja vaikuttavuutta on seurattava ja arvioitava.

Perusopetuslaissa (628/1998) säädetään perusopetuksesta. Perusopetuslain 29 §:ssä säädetään oikeudesta turvalliseen oppimisympäristöön. Pykälän mukaan jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Opetuksen järjestäjän velvollisuutena on laatia suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä valvoa niiden toteutumista. Lisäksi opettajilla ja rehtoreilla velvollisuus ilmoittaa tietoonsa tulleesta väkivallasta, häirinnästä ja kiusaamisesta asianosaisten huoltajille. **Lukiolain (714/2018)** 40 §:ssä ja **ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017)** 80 §:ssä on perusopetuslakia vastaavat säännökset turvallisesta opiskeluympäristöstä ja opettajan ja rehtorin ilmoitusvelvollisuuksista. Varhaiskasvatus- ja perusopetus-, lukio- ja ammatillista koulutusta koskevaa lainsäädäntöä täsmennetään Opetushallituksen antamissa opetussuunnitelmien perusteissa, missä on myös mainittu väkivallan ehkäisy.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 2 §:n 1 kohdan mukaan lain tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä sekä oppilaitosyhteisön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Pykälän 2 kohdan mukaan lain tarkoituksena on lisäksi edistää mm. oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyyttä ja turvallisuutta. Lain 3 §:n mukaan opiskeluhuolto tarkoittaa oppilaan ja opiskelijan oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon siten kuin laissa säädetään.

Lain 4 §:ssä säädetään yhteisöllisestä opiskeluhuollosta. Pykälän mukaan yhteisöllisen opiskeluhuollon tavoitteena on edistää hyvinvointia, osallisuutta, vuorovaikutusta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttavat kaikki opiskeluhuollon toimijat. Kaikkien

oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhuoltopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista. Opiskeluhuolto muodostaa siten keskeisen rakenteen väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyssä sekä turvallisen opiskeluympäristön edistämisessä. Lisäksi lain 13 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma. Opiskeluhuoltosuunnitelman tulee sisältää suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimenpiteet opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Opiskeluhuoltosuunnitelma muodostaa yhden koulutusjärjestelmän keskeisistä väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyä tukevista rakenteista.

Nuorisolaissa (2016/1285) säädetään nuorisotyön ja -toiminnan edistämisestä ja nuorisopolitiikasta sekä niihin liittyvästä valtionhallinnon ja kunnan vastuusta ja yhteistyöstä sekä valtionrahoituksesta. Lain 2 §:n mukaan lain tavoitteena on mm. nuorten kasvun, itsenäistymisen ja yhteisöllisyyden tukeminen sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. Lain 8 §:n perusteella nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Lain tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtana on monialainen yhteistyö. Lain 28 §:ssä on nimenomainen säännös laissa tarkoitettuja tehtäviä hoitavan oikeudesta ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos hän tehtäviä hoitaessaan on saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

Lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä annetussa laissa (1009/2008) säädetään, miten terveydenhuollossa tehdään tutkimuksia epäillyn lapseen kohdistuneen seksuaali- tai pahoinpitelyrikoksen selvittämiseksi. Lain 2 §:n mukaan hyvinvointialueilla ja HUS-yhtymällä on velvollisuus toteuttaa laissa tarkoitetut tutkimukset. Tutkimuksia toteuttavalla yksiköllä tulee olla tarvittava henkilöstö, tilat ja laitteet, ja lisäksi tutkimuksia tekevien henkilöiden on oltava tehtävän asianmukaiseen hoitamiseen tarvittava koulutus, ammattitaito ja kokemus. Vaikka laki koskee jo tapahtuneeksi epäillyn rikoksen selvittämistä, yksiköissä tehtävillä tutkimuksilla voidaan käytännössä myös ehkäistä tulevaa väkivaltaa, koska tutkimukset voivat auttaa esitutkintaviranomaisia esimerkiksi paljastamaan myös sellaisia rikoksia, joita ei ole alun perin edes epäilty. Lisäksi yksiköiden erityisasiantuntemuksen avulla voidaan parantaa esitutkinnan ja kuulustelujen laatua ja edistää siten rikosten selvittämistä ja rikosvastuun toteutumista. Lapseen kohdistuvan seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä annettu laki on tarkoitus kumota ja korvata uudella lailla lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä, jota koskeva hallituksen esitys (HE 63/2026 vp) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) koskee kansainvälistä suojelua hakevien vastaanottopalveluja sekä ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja auttamista Suomessa. Vastaanottolain 38 b §:n mukaan ihmiskaupan uhrien auttamistoimien järjestämisvastuu määräytyy kotikunnan perusteella. Suomessa kotikunnan saaneiden ihmiskaupan uhrien tarvitsemien palvelujen järjestämisestä vastaavat hyvinvointialue, Helsingin kaupunki tai HUS-yhtymä, jonka alueella kotikunta sijaitsee. Niiden ihmiskaupan uhrien auttamisesta, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa, vastaa Joutsenon vastaanottokeskus. Laki liittyy myös väkivallan ehkäisyyn, sillä ihmiskaupan uhreja auttamalla pyritään katkaisemaan väkivallan, hyväksikäytön ja kontrollin kierre sekä ehkäisemään uudelleenuhriutumista. Laki ehkäisee väkivaltaa ja hyväksikäyttöä turvaamalla kansainvälistä suojelua hakevien perusoikeudet, tunnistamalla ihmiskaupan uhreja, tarjoamalla tukea väkivaltaa kokeneille sekä vahvistamalla viranomaisten yhteistyötä uhrien suojelemiseksi.

Lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (530/2025) 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan viraston pelastustoimen ja varautumisen toimialaan kuuluu alue- ja paikallishallinnon turvallisuussuunnittelun

edistäminen. Säännös on merkityksellinen myös väkivallan ehkäisyn näkökulmasta, sillä väkivallan ehkäisy muodostaa keskeisen osan paikallista turvallisuussuunnittelua ja siihen liittyvää viranomaisten välistä yhteistyötä. Säännös liittyy kuntien ja hyvinvointialueiden toimintaan siltä osin kuin väkivallan ehkäisyä edistetään osana paikallista turvallisuussuunnittelua.

2.4 EU-säädökset ja kansainväliset sopimukset

Väkivallan ehkäisyä ja väkivallan vastaisia toimia koskien on useita EU-direktiivejä. Alla on kuvattu lyhyesti näistä tätä muistiota ajatellen tärkeimpiä.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjuntaa koskeva direktiivin (2024/1385) tarkoituksena on luoda kattava kehys naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Se sisältää myös lasten suojeluun liittyviä säännöksiä. Direktiivissä on toimenpiteitä asiaan liittyvien rikosten ja seuraamusten määrittelyssä, uhrien suojelussa ja oikeussuojan saatavuudessa, uhrien tukemisessa, tehostetussa tiedonkeruussa, ennaltaehkäisyssä, koordinoinnissa ja yhteistyössä. Direktiivissä vahvistetaan vähimmäissäännöt muun muassa uhrien suojelua ja tukemista sekä ennaltaehkäisyä ja varhaista tilanteeseen puuttumista koskien.

Direktiivin 40 artiklan 1 kohdan mukaan ”Jäsenvaltioiden on otettava käyttöön asianmukaisia mekanismeja, joissa otetaan asianmukaisesti huomioon kansallinen lainsäädäntö tai käytäntö ja joilla *varmistetaan tehokas koordinointi ja yhteistyö* asiaankuuluvien viranomaisten, virastojen ja elinten, mukaan lukien oikeusasiamiehet, paikallis- ja alueviranomaiset, lainvalvontaviranomaiset, oikeusviranomaiset, rajoittamatta oikeuslaitoksen riippumattomuutta, tukipalvelut, erityisesti naisten erityistukipalvelut, sekä valtiosta riippumattomat järjestöt, sosiaalihuolto, mukaan lukien lastensuojeluviranomaiset, koulutuksen ja terveydenhuollon tarjoajat, työmarkkinaosapuolet, rajoittamatta niiden riippumattomuutta, sekä muiden asiaankuuluvien organisaatioiden ja yhteisöjen kesken naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan uhrien suojelemiseksi ja tukemiseksi.”

Direktiivin lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston torjumisesta (ns. CSA-direktiivi, 2011/93/EU) tavoitteena on torjua lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja seksuaalista riistoa sekä lapsipornografiaa, vahvistaa lapsiuhrien suojelua sekä tehostaa rikosten tutkintaa ja syytteeseenpanoa. Se on keskeinen säädös lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan, seksuaalisen hyväksikäytön, groomingin ja lapsiin kohdistuvan seksuaalisen materiaalin torjumiseksi, koska direktiivi velvoittaa jäsenvaltiot kriminalisoimaan laajasti tällaiset teot sekä huolehtimaan uhrien tunnistamisesta, suojelusta, tuesta ja toipumisen edellytyksistä. Direktiivissä korostetaan viranomaisten välistä yhteistyötä, ammattilaisten koulutusta, ennaltaehkäisyä sekä lapsen edun huomioon ottamista kaikissa toimenpiteissä. Direktiivin uudistamistyössä on lisäksi kiinnitetty erityistä huomiota digitaaliseen toimintaympäristöön, verkossa tapahtuvaan hyväksikäyttöön ja lapsiin kohdistuviin uusiin teknologisiin uhkiin. **Direktiivi 2010/13/EU audiovisuaalisista mediapalveluista (AVMS-direktiivi)** sisältää lasten suojelua koskevia velvoitteita media- ja verkkoympäristössä, tarkoituksena suojata lapsia haitalliselta ja väkivaltaiselta sisällöltä sekä tietyiltä verkkopalvelujen riskeiltä.

Direktiivi 2012/29/EU rikoksen uhrien oikeuksista (Victims’ Rights Directive) koskee kaikkia rikoksen uhreja ja sisältää myös erityisiä säännöksiä lapsiuhreista ja edellyttää lapsen edun huomioon ottamista, suojaa uudelleenuhriksi joutumiselta, asianmukaisia kuulemisjärjestelyjä sekä tukipalveluja. Kesällä 2026 hyväksytty **uhridirektiivin muutosdirektiivi (2026/1472)** sisältää uutta sääntelyä muun muassa uhrien tukipalveluista, lapsiuhrien tukemisesta, uhrien suojelusta sekä vammaisten uhrien oikeuksien turvaamisesta. Muutosdirektiivi sisältää myös uutta sääntelyä koordinaatiota ja yhteistyötä koskevista toimintakäytänteistä tai ohjeista. Lisäksi **direktiivi 2011/36/EU ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä uhrien suojelusta** sisältää ihmiskaupan uhrien suojelua ja heille annettavaa apua

koskevia säännöksiä. Direktiivi sisältää erityissäännöksiä myös lapsikaupan, lasten hyväksikäytön ja lasten uhrisuojelun osalta sekä edellyttää lapsiuhrien erityistä tunnistamista, tukea ja suojelua. **Direktiivi 2024/1712 (ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivi)** päivittää ihmiskaupan vastaista sääntelyä ja vahvistaa edelleen ihmiskaupan uhrien suojelua, varhaista tavoittamista ja tunnistamista.

Lisäksi väkivallan vastaiseen työhön liittyy useita kansainvälisiä sopimuksia, joista keskeisiä ovat:

- **Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (ns. Istanbulin sopimus).** Sopimuksen tavoitteena on naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen ja poistaminen ja sitä sovelletaan kaikkiin väkivallan muotoihin, mukaan lukien perheväkivalta. Sopimus velvoittaa väkivallan uhrien suojeluun, tukipalveluiden tarjoamiseen ja tekijöiden vastuuseen saattamiseen. Sopimus myös velvoittaa kouluttamaan väkivallan parissa työskenteleviä ammattilaisia. Sopimus sisältää määräyksiä myös laaja-alaisista ja yhteensovitetuista toimintaperiaatteista. Sopimuksen tavoitteena on edistää kaikkien naisiin kohdistuvien syrjinnän muotojen poistamista sekä naisten ja miesten tosiasiallista tasa-arvoa. Sopimus kattaa myös miehet ja pojat perheväkivallan uhreina.
- **Euroopan neuvoston yleissopimus lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivaltaa vastaan (ns. Lanzaroten sopimus).** Sopimus edellyttää, että sopimusvaltio ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin ehkäistäkseen kaikenlaisen lasten seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön sekä suojellakseen lapsia edellyttäen mm. kaikkien lapsiin kohdistuvien seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muotojen kriminalisoimista, ennaltaehkäiseviin toimiin sitoutumista, lapsiuhrien suojelemista sekä rikoksista epäiltyjen syyttämistä.
- **Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastainen yleissopimus**
- **YK:n lasten oikeuksien sopimus** (LOS): LOS 19 art. (lapsen oikeus suojeluun kaikenlaiselta väkivallalta ja huonolta kohtelulta) sekä sen valinnaiset pöytäkirjat CRC-OP-SC (valinnainen pöytäkirja kokonaisuudessaan ml. Rikoksiin kannustavan aineiston tuottamisen ja levittämisen kieltäminen 9.5 art.) ja CRC-OP-AC (valinnainen pöytäkirja kokonaisuudessaan)
- **YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän vastainen yleissopimus (ns. CEDAW-sopimus)**
- Lisäksi tässä asiassa huomioitavia ovat lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 13, (2011, lapsen oikeus olla joutumatta väkivallan kohteeksi) ja yleiskommentti nro 8 (2006, lapsen oikeus suojeluun ruumiilliselta kuritukselta ja muilta rankaisumuodoilta).

Sopimuksia valvovat komiteat ovat antaneet Suomelle lukuisia suosituksia ja huomioita.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvova asiantuntijaryhmä GREVIO antoi vuonna 2019 Suomelle suosituksia, joissa kiinnitettiin huomiota muun muassa ammattilaisten kouluttamiseen, tietoisuuden lisäämiseen, uhrien tukipalveluihin sekä rikoslainsäädäntöön ja rikosoikeusjärjestelmän toimintaan. Joulukuussa 2024 GREVIO nosti esiin useita rakenteellisia kehittämiskohteita. Näitä olivat esimerkiksi puutteet väkivallan tilastoinnissa, väkivallan tekijän ja uhrin välisen suhteen tiedonkeruussa, ammattilaisten koulutuksessa sekä väkivallan uhreille tarjottavien palvelujen yhdenvertaisessa saatavuudessa, mukaan lukien turvakotien puute saamelaisten kotiseutualueella. GREVIO antoi Suomelle lukuisia suosituksia, jotka koskivat niin politiikkatoimia, rahoitusta, aineistonkeruuta, tietoisuuden lisäämistä, koulutusta, palvelujärjestelmää, lainsäädäntöä ja rikosoikeusjärjestelmää sekä riskinarviointia ja -hallintaa.

GREVIO suositteli muun muassa kaikkialla Suomessa toimivia rakenteita monialaiselle koordinaatiolle ja yhteistyölle, joka kattaisi niin viranomaiset kuin kolmannen sektorin toimijat.

GREVIOn lisäksi **Istanbulin sopimuksen osapuolten komitea** on antanut Suomelle sopimuksen toimeenpanoon liittyviä suosituksia. Osapuolten komitea kannusti Suomea kesäkuussa 2023 antamissaan suosituksissa muun muassa varmistamaan, että kaikki hallinnon sektorit keräävät säännöllisin väliajoin eriteltyä tietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta.

Lanzaroten sopimuksen täytäntöönpanoa valvoo Euroopan neuvoston Lanzaroten komitea. Komitea antaa lausuntoja Lanzaroten yleissopimuksen erityismääräysten kehittämiseksi, temaattisia ja ajankohtaisia lausuntoja lasten suojelemisesta seksuaaliselta väkivallalta sekä osallistuu muiden kansainvälisten järjestöjen työhön. Komitea on korostanut mm. sitä, että lasten, vanhempien, opettajien ja muiden ammattilaisten koulutusta ja tietoisuuden lisäämistä seksuaalisen hyväksikäytön, verkkoväkivallan ja seksuaalisen riiston riskeistä. Lanzaroten sopimuksen toimeenpanon seurannan yhteydessä komitea on painottanut lapsiystävällisiä palveluja, varhaista tunnistamista, moniammatillista yhteistyötä ja uhrien toipumisen tukemista.

YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista (CRC/C/FIN/CO/5–6, 2023)[6] sisältävät useita väkivallan ehkäisyä koskevia suosituksia. Komitea totesi muun muassa, että lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman toteuttamiseen ei ole määritelty ja osoitettu resursseja, ja toimintaohjelman täytäntöönpanolle on määriteltävä selvästi eri tasojen vastuut. Komitean mukaan sosiaalipalveluihin ja sosiaalivirastojen saavutettavuuteen ei ole osoitettu riittävästi resursseja käsiteltäessä lapsiin kohdistettuun hyväksikäyttöön ja perheväkivaltaan liittyviä asioita ja Suomelta puuttuu keskitetty mekanismi lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja riistoa koskevien tietojen keräämistä varten. Komitea vaatii Suomea mm. reagoimaan lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan sen kaikissa muodoissa ja kaikissa olosuhteissa, muun muassa myöntämällä riittävät henkilö- ja rahoitusresurssit, joiden avulla voidaan tehokkaasti toteuttaa Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma, ja varmistaa oikeusperustan monialaisten ja lapsiystävällisten Barnahus-palvelujen koordinoinnille. Komitea kehotti varmistamaan, että verkkoväkivallan ja verkon ulkopuolisen väkivallan torjumiseksi ryhdytään tehokkaisiin ennalta ehkäiseviin ja suojelutoimenpiteisiin, ja teettää tutkimusta väkivallan juurisyistä. Komitean mukaan tulee myös varmistaa, että kaikki lapsiin kodissa tai kodin ulkopuolella kohdistuneet väkivaltatapaukset tutkitaan tehokkaasti ja niihin puututaan. Komitea myös edellytti, että Suomi lisää puuttumista lasten keskinäiseen väkivaltaan, myös urheilussa ja vapaa-ajan toiminnassa tapahtuvaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja väkivaltaan sekä varmistaa, että lapsilla on mahdollisuus käyttää luottamuksellisia ja lapsiystävällisiä ilmoitusmekanismeja. Komitea kehottaa tehostamaan edelleen sellaisia tiedotus- ja koulutusohjelmia, erilaiset kampanjat mukaan lukien, joihin osallistuu lapsia, lisätäkseen suuren yleisön, opettajien, terveydenhuollon ammattihenkilöiden, sosiaalityöntekijöiden ja muiden lasten parissa ja hyväksi työskentelevien ammattihenkilöiden tietoisuutta kaikenlaisesta väkivallasta ja hyväksikäytöstä sekä määrittääkseen asianmukaiset toimijat ja raportoidakseen niille. Komitean mukaan lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa käsitteleviä koulutusohjelmia tulee sisällyttää korkea-asteen koulutukseen soveltuvin osin ja varmistaa, että lasten parissa ja hyväksi työskenteleville ammattihenkilöille annetaan pakollista koulutusta väkivallasta. Lisäksi tulee varmistaa, että järjestelmällisesti kootaan ja analysoidaan tietoa kaikista ilmoitetuista, tutkituista ja syytteeseen saatetuista lapsiin kohdistuneista väkivaltatapauksista ja että

[6] Saatavilla osoitteessa: https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189

tehdään säännöllisesti kattavia uhritutkimuksia, jotta saadaan tietoa Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman toteuttamista varten.

YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmissä Suomen raportista, joka annettiin lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta tehdyn valinnaisen pöytäkirjan 12 artiklan 1 kappaleen mukaisesti (CRC/C/OPSC/FIN/CO/1, 2023)[7] komitea suosittelee, että Suomi tehostaa pyrkimyksiään kehittää ja toteuttaa kattava, koordinoitu ja tehokas järjestelmä, jonka avulla kerätään ja analysoidaan tietoja kaikilta valinnaisen pöytäkirjan osa-alueilta, kuten lasten myynnistä, lapsikaupasta, lasten seksuaalisesta riistosta prostituutiossa, lasten houkuttelusta seksuaalisiin tarkoituksiin, lasten seksuaalista hyväksikäyttöä esittävästä aineistosta sekä lasten seksuaalisesta riistosta matkustamisen ja matkailun yhteydessä, sekä seurataan näitä aloja ja arvioidaan niihin kohdistettavien toimenpiteiden vaikutuksia. Komitea myös suositteli mm. että Suomi erittelee antamansa tiedot muun muassa biologisen ja sosiaalisen sukupuolen, iän, kansalaisuuden, etnisen alkuperän, vammaisuuden, maahanmuuttaja-aseman, sosiaalis-taloudellisen taustan, kaupungissa ja maaseudulla asumisen ja lasten haavoittuvan aseman, kuten väkivaltaisten olosuhteiden tai sijaishuollossa olon, mukaan, ja kiinnittää erityistä huomiota niihin lapsiin, jotka ovat vaarassa joutua valinnaisessa pöytäkirjassa tarkoitettujen rikosten uhreiksi sekä käyttää kerättyjä tietoja aktiivisesti poliittisessa päätöksenteossa, vaikutusarvioinneissa ja valinnaisen pöytäkirjan täytäntöönpanon edistymisen valvonnassa.

CEDAW-komitea suositteli syksyllä 2022 Suomea muun muassa toteuttamaan tehokkaasti Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman ja varmistamaan naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan, NAPEn ja Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman riittävän rahoituksen, kuten myös varmistamaan turvakotipalvelut kaikilla alueilla sekä turvakotipalveluiden esteettömyyden, jotta vammaisilla naisilla on mahdollisuus päästä turvakoteihin. Komitea suositteli myös pakkoavioliiton ja tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen nimenomaista kriminalisointia sekä tietoisuuden lisäämistä silpomisen haitoista ja avioliittoon pakottamiseen syyllistyneiden vastuuseen saattamisesta ja avun tarjoamista uhreille.

Suomi on saanut lukuisia naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa koskevia suosituksia myös muilta kansainvälisiltä valvontaelimiltä (esimerkiksi YK:n Ihmisoikeuskomitea ja YK:n Kidutuksen vastainen komitea) sekä muilta YK:n jäsenmailta ns. UPR-kuulemisessa (universal periodic review). Lisäksi Suomi on saanut muuta väkivaltaa koskevia suosituksia eri valvontaelimiltä.

2.5 Kansalliset suositukset lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn rakenteiden kehittämiseksi

Väkivallan ehkäisyä koskevia suosituksia, ohjeita ja kehittämisehdotuksia on laadittu Suomessa useiden vuosien ajan. Tässä katsauksessa tarkastellaan pääasiassa sosiaali- ja terveysministeriön sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen antamia suosituksia ja ohjeita, jotka ovat ohjanneet lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn rakenteiden, yhteistyömallien ja palveluiden kehittämistä valtakunnallisesti. Tarkastelussa tuodaan esille myös joitakin muita, esimerkiksi tutkimushankkeiden loppuraporteissa annettuja lähisuhde- ja perheväkivaltaan liittyviä suosituksia. Suosituksissa korostuu se, että väkivallan vastaisen työn täytyy olla koordinoitua, ohjattua, suunnitelmallista ja mallinnettua. Suosituksissa korostetaan strategisen ja poliittisen suunnittelun tärkeyttä. Väkivallan vastaisen työn tulee perustua toimintaohjelmiin.

[7] saatavilla osoitteessa: https://um.fi/yk-n-voimassa-olevat-ihmisoikeussopimukset/-/asset_publisher/vcCt60yvlDdt/content/lasten-myyntia-lapsiprostituutiota-ja-lapsipornografiaa-koskeva-valinnainen-poytakirja-2000-/35732

Keskeisenä suosituksena on vuosien aikana ollut nimetä kunnille ja hyvinvointialueille väkivallan ehkäisyn vastuuhenkilö tai koordinaattori. Vuonna 2008 (STM) annetuissa suosituksissa tuodaan ensimmäisen kerran esiin tarve väkivallan ehkäisytyön vastuuhenkilölle, joka tuli suositusten mukaan nimetä jokaiseen kuntaan tai yhteistoiminta-alueelle. Suosituksissa nousee esiin, että koordinaattorin tehtävä ja työaika pitäisi määritellä selkeästi. Lisäksi suosituksissa on nostettu esille tarve poikkihallinnolliselle väkivallan ehkäisyn työryhmälle. Suositusten mukaan työryhmä vastaa väkivallan ehkäisytyön suunnittelusta ja koordinoinnista sekä väkivallan ehkäisyn toimintaohjelman laatimisesta, sen toimeenpanosta, seurannasta ja väkivallan ehkäisytyön tulosten raportoinnista. Ryhmän tehtäviin on ehdotettu lisäksi palvelujen kehittämistä, koulutuksen koordinointia, tiedottamista sekä asiantuntijatuen tarjoamista eri toimijoille. (Mm. STM 2008, AVI & THL & STM 2013, Nipuli 2019, October & Laitinen 2022, Siltala ym. 2022, Niklander & Krogell 2024.)

Yhteistyön on katsottu olevan väkivallan ehkäisyn keskeinen edellytys. Väkivallan vastaisen yhteistyön tulee olla koordinoitua ja ohjattua. Suosituksissa on korostettu kuntien, hyvinvointialueiden, poliisin, järjestöjen, seurakuntien ja muiden keskeisten toimijoiden laaja-alaista yhteistyötä sekä yhteisten tiedotuskampanjoiden ja tapahtumien järjestämistä. (Ewalds 2005, STM 2008, AVI & THL & STM 2013, Nipuli 2019, October & Laitinen 2022, Siltala ym. 2022, Niklander & Krogell 2024.)

Useissa suosituksissa on esitetty väkivallan ehkäisyn toimintaohjelmien tai -suunnitelmien laatimista ja niiden tavoitteellista toimeenpanoa. Toimintaohjelmassa tai -suunnitelmassa tulisi kuvata, miten kunnassa tai hyvinvointialueella kehitetään väkivallan ehkäisyn yhteistyörakenteita, väkivallan tunnistamista, siihen puuttumista sekä väkivallan osapuolille tarjottavia palveluja. (STM 2008, AVI & THL & STM 2013, Nipuli 2019, October & Laitinen 2022, Niklander & Krogell 2024.) Kansallisissa suosituksissa on korostettu, että väkivallan ehkäisyn ohjelmien ja suunnitelmien tulee perustua alueelliseen tilannekuvaan, sisältää tavoitteiden toteutumisen seuranta sekä kytkeytyä kunnan tai hyvinvointialueen strategiseen ja poliittiseen päätöksentekoon (October & Laitinen 2022).

Suosituksissa on käsitelty runsaasti palveluita väkivallan osapuolille. Vuodesta 2005 lukien suosituksissa tuodaan esiin, että palveluja on tarjottava väkivallan eri osapuolille, niin väkivallan kohteeksi ja todistajiksi joutuneille kuin myös väkivallan tekijöille (Ewalds 2005). Suosituksissa on korostettu, että myös väkivallalle altistuville lapsille on oltava tarjolla tehokkaita hoito- ja palvelukokonaisuuksia (AVI & THL & STM 2013). Edelleen suosituksissa on katsottu, että pelkkien palvelujen ohella väkivallan uhreille, tekijöille sekä väkivallalle altistuville lapsille on oltava tarjolla tehokkaita hoito- ja palvelukokonaisuuksia (October & Laitinen 2022, Siltala ym. 2022). Useiden viime vuosina annettujen suositusten mukaan kunnissa ja hyvinvointialueilla tulisi olla sovitut palveluketjut, jotka ohjaavat väkivallan osapuolet tarkoituksenmukaisen tuen piiriin (Siltala ym. 2022, October & Laitinen 2022, Niklander & Krogell 2024, Amnesty 2017 & 2021).

Suosituksissa on pidetty tärkeänä myös ammattilaisten osaamisen vahvistamista. Jo vuonna 2005 annetuissa suosituksissa korostettiin koulutuksen merkitystä väkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa (Ewalds 2005). Vuonna 2008 annetuissa suosituksissa esitettiin henkilöstön koulutussuunnitelmien laatimista, moniammatillisen ja ammattiryhmäkohtaisen koulutuksen järjestämistä sekä koulutuksen koordinointia ja seurantaa (STM 2008). Myöhemmissä ohjelmissa ja suosituksissa on edelleen painotettu viranomaisten ja muiden ammattilaisten osaamisen vahvistamista osana väkivallan ehkäisyn rakenteita (October & Laitinen 2022, Niklander & Krogell 2024). Vaikuttava väkivallan ehkäisytyö edellyttää, ettei tieto ja vastuu jää yksittäisten toimijoiden sisälle. Moniammatillisessa yhteistyössä keskeistä on juuri esihenkilöiden luomat rakenteet, selkeä vastuunjako ja riittävät resurssit. Lisäksi asenteilla on merkittävä vaikutus siihen, miten ammattilaiset kykenevät tukemaan väkivaltaa kokeneita, joten osaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen on olennainen osa työn vaikuttavuutta. Väkivallan vastaisen työn tulee perustua selkeisiin rakenteisiin, toimivaan vastuunjakoon ja johdonmukaiseen johtamiseen, jotta työ on vaikuttavaa ja yhdenmukaista. (Parekh ym. 2026.)

Useissa selvityksissä ja suosituksissa on lisäksi esitetty väkivallan ehkäisyn rakenteiden vahvistamista lainsäädännöllä. Lainsäädännön tulisi määritellä keskeiset yhteistyörakenteet, toimijat ja vastuut. Samalla on korostettu vahvan tieto-ohjauksen ja riittävien resurssien merkitystä rakenteiden toimeenpanossa. (Nipuli 2019, Siltala ym. 2022, Siltala ym., 2022, Niklander & Krogell 2024 ja Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2024.)

Edellä mainittujen suositusten lisäksi esimerkiksi sisäministeriön ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemassa selvityksessä perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012 esitettiin useita lainsäädäntöön liittyviä ehdotuksia. Selvityksessä ehdotettiin muun muassa riskinarviointivelvoitteen sisällyttämistä lainsäädäntöön ja lainsäädännön kehittämistä moniammatilliseen työskentelyyn. Lisäksi selvityksessä ehdotettiin säädettäväksi laki velvoitteesta tehdä määräajoin selvitys lähisuhteessa tapahtuneista henkirikoksista. Selvityksessä kartoitettaisiin muun muassa rikokseen johtaneet olosuhteet ja mihin toimenpiteisiin on ryhdytty lasten suojelemiseksi. Julkaisussa esitetään suosituksia myös väkivallan tekijöiden ohjaamisesta palveluihin ja näiden palveluiden varmistamisesta, eri ammattiryhmien kouluttamisesta ja selkeän toimintamallin luomisesta lastenvalvojille väkivallan tunnistamiseen, puheeksi ottamiseen, puuttumiseen ja huomioimiseen. (Piispa M., Taskinen J., Ewalds H. & THL 2012.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on vastikään suositellut jälleen lähisuhdesurmien selvitystoiminnon perustamista Suomeen (Raitanen & Hietamäki 2026). Selvitystoiminnossa selvitettäisiin lähisuhteessa tapahtuneiden henkirikosten taustat ja niiden perusteella annettaisiin valtakunnallisia suosituksia väkivallan ehkäisemiseksi. Selvitystoiminnossa koottaisiin asiakirjatiedot uhrista ja tekijästä sekä haastateltaisiin asianosaisia ja viranomaisia, jotta saadaan tapauskohtainen ymmärrys palvelukontakteista, ennusmerkeistä ja toiminnan kehittämistarpeista. Toiminto tukisi päätöksentekoa ja ennaltaehkäisevää työtä. (Niklander & Krogell 2026.)

2.6 Väkivaltatyön koordinointi, toimijat ja palvelut

Vaikuttava ja systemaattinen väkivallan ehkäisy edellyttää toimivia rakenteita. Väkivallan ehkäisy ei muodosta kunnissa ja hyvinvointialueilla omaa lakisääteistä tehtävää, vaan tällä hetkellä väkivallan ehkäiseminen toteutuu pääosin osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) tehtävää. Viime vuosina väkivallan ehkäisyä on tarkasteltu yhä useammin osana hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen kokonaisuutta (Kuntaliitto, 2026). Sote-järjestämislain mukaan sekä kunnalla että hyvinvointialueella on vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä omassa toiminnassaan sekä velvollisuus tehdä yhteistyötä keskenään ja lisäksi muiden viranomaisten, järjestöjen ja yhteisöjen kanssa.[8]

Hyvinvointialueilla ja kunnilla on toisiaan täydentävät roolit väkivallan ehkäisyssä, tunnistamisessa, siihen puuttumisessa sekä tarvittavien palveluiden järjestämisessä. Hyvinvointialueiden tehtävissä korostuvat erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen, palveluiden yhteensovittaminen sekä alueellisen yhteistyön koordinointi. Keskeistä on eri toimijoiden asiantuntemuksen hyödyntäminen sekä vaativien palvelukokonaisuuksien yhteensovittaminen. Väkivallan ehkäisyn velvoitteet ovat viime vuosina lisääntyneet muun muassa EU-sääntelyn kehittymisen myötä, mikä korostaa koordinaation, johtamisen ja riittävien resurssien merkitystä. Vaikuttava työ edellyttää johdon sitoutumista, selkeitä vastuita sekä

[8] Kuntien ja hyvinvointialueiden rakenteiden lisäksi myös valtakunnallisella tasolla toimii useita elimiä, verkostoja tai työryhmiä, joiden tehtävänä on muun muassa väkivallan ehkäisyn yhteensovittaminen ja tiedonvaihto. Tällaisia ovat esimerkiksi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE), Väkivallaton lapsuus -työn ohjausryhmä, Rikoksentorjuntaneuvosto ja Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn ja torjunnan kansallinen yhteistyöryhmä. Lisäksi Suomessa toimii naisiin kohdistuvan väkivallan raportoija ja ihmiskaupparaportoija.

rakenteita, jotka mahdollistavat tavoitteellisen ja pitkäjänteisen yhteistyön eri toimijoiden välillä (Niklander & Krogell, 2026; Hyvil, 2025).

Kunnilla on merkittävä rooli sekä väkivallan ennaltaehkäisyssä että ilmiön varhaisessa tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Tämä korostuu erityisesti varhaiskasvatuksessa, opetuksessa, nuorisotyössä, liikunta- ja vapaa-ajanpalveluissa sekä muissa kuntien arjen toimintaympäristöissä. Keskeisiä ennaltaehkäisyn keinoja ovat esimerkiksi ihmisoikeus-, turvataito- ja seksuaalikasvatus, kiusaamisen ehkäisy, vanhemmuuden tukeminen sekä turvallisten kasvu- ja harrastusympäristöjen rakentaminen. Nuorisotyöllä on erityinen asema väkivallan ehkäisyssä, sillä se tavoittaa nuoria vapaaehtoisuuden pohjalta heidän arjessaan, vapaa-ajallaan ja digitaalisissa ympäristöissä. Nuorisotyöntekijät kohtaavat nuoria usein tilanteissa, joissa väkivallan kokemukset, seurusteluväkivalta, verkkoväkivalta, ulkopuolisuuden kokemukset tai muut väkivallan riskitekijät eivät vielä näy palvelujärjestelmässä. Nuorisotyön osaaminen ja toimintamahdollisuudet voitaisiinkin huomioida nykyistä vahvemmin osana väkivallan ehkäisyn rakenteita, tiedonvaihtoa ja monialaista yhteistyötä.

Vuoden 2023 alussa kuntien peruspalvelujen valtionosuuksien määräytymiseen otettiin käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa eli HYTE-kerroin, jolla halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen (Ikonen ym. 2018). Vuonna 2026 myös hyvinvointialueille jaetaan rahoitusta ensimmäistä kertaa HYTE-kertoimen perusteella. HYTE-kerroin on osa kuntien lakisääteistä peruspalvelujen valtionosuutta ja hyvinvointialueen lakisääteistä valtionrahoitusta. HYTE-kertoimien keskeisinä tavoitteina on tukea väestön hyvinvoinnin, terveyen ja toimintakyvyn edistämistä, vahvistaa ehkäisevää työtä osana sosiaali- ja terveyspalveluita sekä hillitä sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvua pitkällä aikavälillä. HYTE-kerroin lasketaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaa ja toiminnan tulosta kuvaavien indikaattoreiden perusteella. (THL 2026d.)

Sote-järjestämislaissa edellytetään, että kunnat ja hyvinvointialueet seuraavat väestön hyvinvointia ja terveyttä, määrittelevät seurannan indikaattorit sekä laativat valtuustokausittain hyvinvointikertomuksen ja hyvinvointisuunnitelman. Väkivallan ehkäisyä koskevat tavoitteet ja toimenpiteet voivat sisältyä näihin asiakirjoihin, mutta niitä käsitellään usein myös muissa suunnitelmissa, kuten lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmissa[9], turvallisuussuunnitelmissa tai erillisissä väkivallan ehkäisyn toimintaohjelmissa. Hyvinvointialueiden ja kuntien välillä on paljon vaihtelua siinä, millä tasolla väkivallan ehkäisyä eri strategioissa ja suunnitelmissa käsitellään. Osa hyvinvointialueista on kirjannut toimintasuunnitelmiinsa laajasti väkivallan ehkäisyyn liittyviä toimia, mutta tämä ei ole tilanne kaikkien alueiden osalta. Väkivallan ehkäisy voi olla myös osa kuntastrategiaa, mutta käytännössä sitä on harvoin kirjattu suoraan kuntastrategian tasolle. Käytännössä väkivallan näkyvyys hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa vaihtelee huomattavasti kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. Vaikka hyvinvointikertomuksille on säädetty velvoite noudattaa THL:n määrittelemiä tietosisältöjä, niiden tarkempi sisältö perustuu toistaiseksi kansallisiin suosituksiin. THL on määritellyt kunnille 53 ja hyvinvointialueille 88 hyvinvointikertomusten vähimmäistietoina suositeltavaa indikaattoria, mutta väkivaltaa koskevia mittareita sisältyy niihin vain vähän. Sekä kuntien että hyvinvointialueiden vähimmäistietoihin kuuluu tällä hetkellä yksi suora väkivaltaa koskeva indikaattori, eli lasten ja nuorten kokema vanhempien tekemä fyysinen väkivalta, jota seurataan kouluterveyskyselyn avulla. Muut väkivallan muodot eivät vastaavalla tavalla sisälly kansallisesti määriteltyihin vähimmäistietoihin, mutta sisällössä on muun muassa turvattomuuden kokemukseen liittyviä indikaattoreita. Asetus indikaattorien

[9] Voimassa olevan lastensuojelulain 12 §:n mukaan kuntien ja hyvinvointialueiden on laadittava lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Suunnitelma on osa sote-järjestämislaissa tarkoitettua kunnan/hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmaa. Eduskunnan käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (182/2026 vp) on esitetty, että sääntely siirtyisi lastensuojelulaista sote-järjestämislakiin.

velvoittavasta käytöstä on keväällä 2026 vasta valmisteilla. Tämän vuoksi väkivallan ehkäisyn tavoitteet, indikaattorit ja seuranta vaihtelevat alueittain, eikä hyvinvointikertomuksista muodostu yhdenmukaista kokonaiskuvaa väkivallan esiintyvyydestä tai ehkäisytyöstä. (THL 2026)

Viime vuosina useilla hyvinvointialueilla on laadittu erillisiä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelmia. Toimintasuunnitelmissa määritellään tyypillisesti väkivallan ehkäisyn tavoitteet, vastuutahot, yhteistyörakenteet, palveluketjut, henkilöstön koulutus sekä seurannan mittarit. Esimerkiksi Pohjois-Karjalan, Kanta-Hämeen, Etelä-Pohjanmaan sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueilla on laadittu alueellisia lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelmia tai toimintaohjelmia. Nämä toimintaohjeet perustuvat THL:n ohjeisiin lähisuhdeväkivallan ehkäisystä ja toimintarakenteista. (THL 2022)

THL:n tuoreen kartoituksen mukaan hyvinvointialueiden työ väkivallan ehkäisemiseksi on monilta osin kehittynyt myönteiseen suuntaan viimeisten kahden vuoden aikana, mutta samaan aikaan joillakin keskeisillä osa-alueilla heikentynyt. Väkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelmat ovat yleistyneet merkittävästi, ja ne ovat nykyisin useilla hyvinvointialueilla joko valmiina tai valmistelussa. Lisäksi lähisuhdeväkivallan osapuolten palvelupolkujen määrittelyssä on edistytty, vaikka väkivaltaa käyttäneiden palvelupolut ovat edelleen harvinaisia. Erilaisia toimintamalleja ja menetelmiä on laajasti käytössä, mutta niiden systemaattinen seuranta on puutteellista. Koulutusta lähisuhdeväkivallan teemoista tarjotaan valtaosassa hyvinvointialueita, mutta se on vain harvoin velvoittavaa. (Niklander & Krogell, 2026.)

Parhaillaan on käynnissä useita hankkeita, joissa kehitetään väkivallan ehkäisyä hyvinvointialueilla ja vahvistetaan hyvinvointialueiden ja kuntien välistä yhteistyötä. Esimerkiksi ESR+ -rahoitteisessa NAKOVA-hankkeessa[10] kehitetään koordinaatiota ja yhteistyötapoja sekä lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden palvelukarttaa ja palveluita Pohjois-Pohjanmaan alueella. Hankkeessa on jo tunnistettu alueen väkivaltatyön verkostot, päällekkäisyyksiä on poistettu ja verkostoja yhdistetty sekä perustettu verkostojen keskinäisestä toimivuudesta vastaava koordinaatioryhmä. Myös yhteistyö yhteistyöaluetasolla (YTA) on käynnistetty. Hankkeen puitteissa on perustettu ja yhdenmukaistettu myös vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin ja -hallinnan menetelmään liittyviä MARAK-työryhmiä. Hankkeeseen sisältyy myös eri toimijoiden kouluttamista sekä erilaisia viestintätoimia. Tavoitteena on mahdollistaa uudet rakenteet ja tukea niitä myös hankkeen päätyttyä.

Pirkanmaan alueella käynnissä olevassa ESR+ -rahoitteisessa Polulle – tukea toimijuuden vahvistumiseksi -hankkeessa[11] puolestaan keskitytään muun muassa lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden aikuisten palvelupolun sekä monialaisen yhteistyön (mm. hyvinvointialueen ja turvakotipalveluiden välinen) kehittämiseen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimassa ESR+ -rahoitteisessa lähisuhdeväkivaltatyön avainhenkilömalli (LÄHDE) -hankkeessa[12] edistetään varhaista ja oikea-aikaista puuttumista, lisätään tietopohjaa väkivallan kysymyksissä sekä juurrutetaan väkivallan vastaisen työn työkaluja hyvinvointialueille, kuntiin ja järjestöihin koko Suomessa. Hankkeessa kehitetään lähisuhdeväkivaltatyön avainhenkilömallia sopivaksi eri toimintaympäristöihin sekä tarjotaan tukea esihenkilöille perustason väkivaltatyön johtamiseen. Hyvinvointialueiden väkivaltatyön koordinaattoriverkosto osallistuu hankkeeseen ja yhtenä tavoitteena on, että hyvinvointialueet toimivat rajat ylittävässä yhteistyössä väkivallan torjumiseksi.

[10] NAKOVA Pohjois-Pohjanmaan toimintamalli naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa vastaan
[11] Polulle – tukea toimijuuden vahvistumiseksi -hanke
[12] Lähisuhdeväkivaltatyön avainhenkilömalli (LÄHDE)

Olisi olennaista, että esimerkiksi edellä kuvattu kehittämistyö ei jäisi hankkeiden varaan tai päättyisi hankkeiden päätyttyä. Kaikilta osin hankkeissa ei ole edes tarvinnut luoda uutta, vaan vahvistaa ja yhdenmukaistaa olemassa olevia rakenteita, verkostoja ja toimintatapoja, mikä kuvaa osaltaan sitä, että väkivallan ehkäisyssä on jo tehty valtavan paljon hyvää kehittämistyötä, mutta koordinaatio voi olla hajanaista ja toiminta epätasalaatuista eri puolilla maata.

2.6.1 Alueelliset väkivallan ehkäisyn koordinaattorit

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn koordinointia on suositeltu valtakunnallisissa STM:n ja THL:n antamissa ohjeissa ja suosituksissa jo pitkään. Koordinaattorin tulisi vastata väkivallan ehkäisytyön verkostoitumisesta, kansallisten linjausten toimeenpanosta sekä yhteistyöstä kuntien, järjestöjen, poliisin ja muiden toimijoiden kanssa. Lisäksi koordinaattori toimisi asiantuntijana osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) tiimiä. (THL 2023; October & Laitinen 2022.)

Väkivallan ehkäisyn koordinaattorista ei säädetä laissa. Tämä vastaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen muuta sääntelyä, jossa säädetään kunnan ja hyvinvointialueen tehtävistä, mutta ei niiden toteuttamisen organisatorisista ratkaisuista tai resursoinnista. Koska väkivallan ehkäisyn koordinaattorista ei säädetä laissa, väkivallan ehkäisyn koordinoinnin järjestämistavat, tehtävänkuvat ja koordinointiin osoitetut henkilöresurssit vaihtelevat alueittain.

THL koordinoi kansallista väkivaltakoordinaattoreiden verkostoa, jossa on edustaja kaikilta hyvinvointialueilta ja Helsingin kaupungilta. Läheskään kaikilla hyvinvointialueilla ei kuitenkaan työskentele väkivaltakoordinaattoria. THL:n kartoituksen mukaan alueiden väliset erot ovat suuria. Väkivallan ehkäisyn koordinaattorien määrä ja heille osoitettu työaika ovat vähentyneet koko maassa vuodesta 2023. Koordinaattori työskenteli 59 prosentilla hyvinvointialueista vuonna 2025, kun osuus vuonna 2023 oli 75 prosenttia. Tehtävää täyspäiväisesti hoitavien osuus laski vastaavana aikana 58 prosentista 42 prosenttiin. Joillakin työaikaa on hyvin rajallisesti, ja väkivallan vastaisen työn koordinointi kattaa vain pienen osan tehtävästä. Tämä kehitys on ristiriidassa sen kanssa, että vaikuttava väkivallan ehkäisy edellyttää pitkäjänteistä, systemaattista ja poikkihallinnollisesti koordinoitua toimintaa. Koordinaatiorakenteiden heikentyminen uhkaakin työn vaikuttavuutta ja jatkuvuutta. (Niklander & Krogell, 2026.) Väkivallan ehkäisyn koordinointiin kohdistuneet resurssivähennykset heijastavat osaltaan laajempaa kehitystä, jossa myös muihin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviin käytettävissä olevia resursseja on useilla alueilla vähennetty.

Esimerkki koordinaattorin tehtävänkuvasta (Niklander & Krogell 2026, s. 10):

”Koordinaattorin tehtävänkuva, esimerkki Etelä-Pohjanmaalta:

Vastaa väkivallan vastaisen työn kehittämisestä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella. Koordinoi väkivallan ehkäisyyn liittyvää monialaista yhteistyötä hyvinvointialueella sekä yhdyspinnoilla kuntien ja järjestöjen kanssa ja osallistuu työryhmien työskentelyyn. Tukee sidosryhmiä heidän väkivallan ehkäisyn tehtävässään. Koordinoi lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmän työskentelyä ja vastaa väkivallan ehkäisyyn liittyvän toimintasuunnitelman laatimisesta, toimeenpanosta, seurannasta ja väkivallan ehkäisytyön tulosten raportoinnista. Tiedottaa tarpeen mukaan päätöksentekoelimiä ja tekee osaltaan rakenteellista sosiaalityötä.

Vastaa avainhenkilömallin jalkauttamisesta ja mallin toteuttamisesta, ns. tuoteomistaja. Malliin kuuluu avainhenkilöiden kouluttaminen ja verkoston koordinointi, tuki ja ohjaus sekä väkivallan puheeksi ottamisen koulutusten järjestäminen. Vastaa palveluketjuista sekä ajantasaisista toimintaohjeista, ammattilaisten materiaalipankista sekä ulkoisista verkkosivuista. Koordinoi ja vastaa MARAK-

toimintamallista hyvinvointialueella, toimii MARAK-puheenjohtajana. Tukee asiakas- ja potilastyötä tekeviä ammattilaisia heidän asiakastyössään tarjoamalla konsultointi- ja työparityöskentelymahdollisuuksia. Tekee vaikuttamis- ja väkivaltatietoisuuden lisäämistyötä. Toimii hyvinvointialueen yhteyshenkilönä ihmiskauppaan liittyvissä asioissa Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään.

Työaikaa väkivallan ehkäisyn koordinaatioon on käytettävissä 40 prosenttia."

Väkivaltakoordinaattorit tai vastaavat on sijoitettu hyvinvointialueiden organisaatiorakenteissa eri paikkoihin ja eri toimialoille. Koordinaattorin tehtävää hoidetaan esimerkiksi hallinto-, kehittämis-, konserni- ja/tai strategiapalveluista käsin, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yksiköissä taikka aikuisten tai perheiden sosiaalipalveluissa. Koordinaation sijoituspaikat siis vaihtelevat varsin paljon eri hyvinvointialueiden välillä. THL:n kartoituksen mukaan väkivallan ehkäisyn koordinaatiorakenne kattaa alueilla pääosin lähisuhdeväkivallan. Noin puolella hyvinvointialueista koordinaattorin tehtävänkuva rajoittuu lähisuhdeväkivaltaan, eikä ulotu muihin väkivallan muotoihin. Tämä vaikuttaa väistämättä muiden väkivaltailmiöiden ehkäisyyn. (Niklander & Krogell, 2026.) Tällä hetkellä esimerkiksi lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen, riskinarvioinnin ja muiden työvälineiden käyttöä seurataan puutteellisesti alueilla. Kansallisella tasolla ei ole ajantasaista tietoa, kuinka laajasti työvälineet ovat käytössä.

Väkivallan ehkäisy toteutuu kunnissa pääosin osana hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä sekä niihin liittyviä rakenteita ja prosesseja. Ajantasaisen TEA 2025 -aineiston perusteella voidaan todeta, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaation rakenteet ovat nykyisin käytössä lähes kaikissa Suomen kunnissa: hyvinvointikertomus ja -suunnitelma löytyy 98 prosentista kunnista ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä 96 prosentista kunnista (Pelkonen ym. 2025). Vuoden 2025 tiedonkeruun mukaan yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa on vahvistunut verrattuna vuoteen 2023. Tätä tukee myös yhdyspintatyöryhmän toteuttamat kuulemiset. Niissä todettiin yhteistyön vahvistuneen, mutta kehittämistyötä on tarpeen jatkaa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on koko kunnan tehtävä, ei yhden henkilön, kuten koordinaattorin tai nimetyn vastuutahon vastuulla oleva toiminto. Käytössä olevat resurssit vaihtelevat huomattavasti kuntien välillä ja niitä on vaikea arvioida vertailukelpoisesti. Koordinaattorin henkilöresurssin lisäksi resursseja muodostavat muun muassa poikkihallinnolliset työryhmät, toimialojen asiantuntijat, järjestöyhteistyö, hyvinvointialueyhteistyö, tiedolla johtamisen rakenteet sekä hyvinvointikertomus- ja suunnitteluprosessit.

Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaattori tai vastaava edistää yhteistyötä kunnan toimialojen, hyvinvointialueen ja järjestöjen välillä sekä tukee tiedolla johtamista. Suurimmissa kaupungeissa voi olla useita hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviä hoitavia henkilöitä tai erillinen hyvinvoinnin edistämisen yksikkö. Keskisuurissa kunnissa on usein nimetty hyvinvointikoordinaattori ja pienissä kunnissa tehtävä voi olla yhdistetty esimerkiksi sivistysjohtajan, hallintojohtajan, kehittämispäällikön tai muun viranhaltijan tehtäviin. Kunnat voivat hyödyntää myös yhteisiä työntekijöitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatiossa.

2.6.2 Väkivallan tunnistaminen palvelujärjestelmässä

Väkivallan tunnistamiseen liittyy monia tasoja. Eri toimijoiden pitää ensin tunnistaa, että väkivallan ehkäiseminen kuuluu heidän toimialansa työhön. Esimerkiksi primaariprevention tasolla kunnilla on merkittävä rooli turvallisuuden edistämisessä ja väkivallan ennaltaehkäisyssä. Keskeisiä ennaltaehkäisyn keinoja ovat muun muassa ihmisoikeus-, tunne- ja turvataito- sekä seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja nuorisotyössä sekä vanhempien tukeminen heidän kasvatustyössään. Väkivallan tunnistamisessa ja puheeksi otossa myös neuvolapalveluiden, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon rooli on merkittävä. Lisäksi kulttuuripalvelut, harrastustoiminta ja järjestöt voivat

olla mukana väkivallan ennaltaehkäisyssä. Toisin sanoen usean eri sektorin tulee tunnistaa oma rooli väkivallan ennaltaehkäisyssä.

Hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujärjestelmällä on keskeinen asema avun ja tuen tarjoamisessa väkivallan osapuolille. Kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa on velvollisuus tunnistaa väkivaltaa kokeneet henkilöt ja huolehtia siitä, että he saavat viiveettä väkivallasta aiheutuneisiin tarpeisiinsa apua, tukea ja hoitoa. Kaikkialla sote-kentällä ei kuitenkaan tunnisteta tätä roolia. Väkivaltaa kokeneet käyttävät useita eri julkisia palveluja, mutta heitä ei usein tunnisteta palveluissa väkivallan uhreiksi (Parekh ym. 2026). Esimerkiksi terveydenhuollossa kohdataan jatkuvasti väkivallan uhreja, mutta väkivaltaa ei palveluissa välttämättä tunnisteta tai siihen ei puututa. Vastaava on myös havaittu väkivallan tekijöiden tilanteeseen puuttumisessa: Kaikkosen (2024) selvityksen mukaan alle puolet ammattilaisista oli tunnistettuaan väkivallan tekijän ohjannut asiakkaan palveluun, joka tukee väkivallan lopettamista. Yli puolet vastaajista ei tiennyt, mihin palveluun väkivallan tekijän voisi ohjata (Kaikkonen 2024). On myös tärkeä huomioida, miten pieni osuus väkivallasta ylipäätään tulee lopulta viranomaisten tietoon. Tutkimusten mukaan esimerkiksi lähisuhdeväkivallasta vain noin 10 prosenttia tulee viranomaisten tietoon, ja sen tullessa tietoon on väkivalta usein kestänyt jo pitkään (Parekh ym. 2026).

Riskinarviointimenetelmät ja moniammatilliset toimintamallit tarjoavat keinoja vakavan väkivallan ennaltaehkäisyyn, mutta niiden vaikuttavuus riippuu siitä, kuinka varhain uhrit ja tekijät tavoitetaan ja kuinka matalalla kynnyksellä apua uskalletaan hakea. Esimerkiksi vakavan parisuhdeväkivallan ja kuoleman vaaran kansallisena riskinarvioinnin ja -hallinnan menetelmänä toimii THL:n koordinoima moniammatillinen riskinarviointi -menetelmä MARAK (MARAC = A Multi-Agency Risk Assesment Conference). MARAK-työskentelyssä työntekijä täyttää asiakkaan kanssa riskinarviointilomakkeen ja korkean riskin uhan täyttyessä ohjaa asiakkaan hänen suostumuksellaan moniammatilliseen MARAK-työryhmään. Työryhmään kuuluu yleensä edustajat vähintään terveydenhuollosta, sosiaalihuollosta, poliisista, turvakodista ja Rikosuhripäivystyksestä ja työryhmän kokouksessa käsitellään ainoastaan väkivallan kokijan tietoja.

Iso merkitys on riskiarvioinnin tosiasiallisella toteutumisella. Asiakkaan ohjaamisella riskinarviointimenetelmän piiriin on havaittu eroja (Suonpää ym. 2023). THL:n mukaan onkin entistä tärkeämpää kehittää ja vahvistaa väkivallan riskinarviointia ja -hallintaa, erityisesti hyvinvointialueilla, joilla on keskeinen rooli väkivallan ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa. Riskinarvioinnin saattaminen kansallisesti lakisääteiseksi velvoitteeksi tukisi vakavan väkivallan riskinarviointia koskevien kansainvälisten velvoitteiden toteutumista (Heimonen & Niklander 2024).

Kun eri toimijat tunnistavat ja tiedostavat oman roolinsa väkivallan vastaisessa työssä, niillä on paremmat edellytykset tunnistaa väkivallan uhreja ja muita osapuolia. Lisäksi toimijoiden tulisi tunnistaa se, mihin kaikkiin palveluihin väkivallan osapuolia voidaan ja tulee ohjata.

2.6.3 Ammattilaisten osaamisen varmistaminen

Väkivallan tunnistamisen kannalta on olennaista, että väkivallan eri osapuolia kohtaavat ammattilaiset ovat saaneet riittävästi koulutusta. Koulutuksen avulla muun muassa pyritään parantamaan viranomaisten valmiutta tunnistaa väkivaltaongelma, kohdata väkivallan osapuolet ja tarjota heille asianmukaista apua.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettujen lakien perusteella sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ovat velvollisia ylläpitämään ja kehittämään ammattitoiminnan edellyttämiä tietoja ja taitoja. Tähän voidaan katsoa kuuluvan kyky tunnistaa väkivaltatilanteita ja puuttua niihin. Työnantajalta edellytetään puolestaan edellytysten luomista sille, että ammattihenkilö saa työssään tarvittavan perehdytyksen ja että hän voi osallistua ammattitaitonsa kehittämiseksi tarpeelliseen täydennyskoulutukseen. Näin ollen sekä ammattilaisella itsellään että työnantajalla on vastuu varmistaa

ammattihenkilön riittävä osaaminen väkivallan riskitekijöiden ja väkivallan uhrien tunnistamisessa sekä asiakkaan asianmukaisessa ohjaamisessa tarvitsemiensa palveluiden ja tuen piiriin.

Myös kunnissa työskentelevät varhaiskasvatuksen, koulun, nuorisotyön ja vapaa-ajan palveluiden työntekijät kohtaavat työssään väkivallan uhreja ja tekijöitä, minkä vuoksi heidän osaamisensa tunnistaa ja puuttua väkivaltaan on olennainen. Varhaiskasvatuslain nojalla varhaiskasvatuksen järjestäjän ja tuottajan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu riittävästi ammattitaitoa ylläpitävään ja kehittävään täydennyskoulutukseen. Perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukiokoulutusta koskevissa laeissa ei ole nimenomaista säännöstä täydennyskoulutuksesta, mutta koulutuksen järjestäjän velvollisuuksiin kuuluu turvallisen oppimisympäristön luominen. Koska koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että turvallinen ympäristö on järjestetty, tulee työnantajan huolehtia henkilökunnan riittävästä osaamisesta. Väkivallan tunnistaminen, puheeksi ottaminen ja palveluohjaus ovat osa varhaiskasvatuksen ja koulutuksen henkilöstön työtä.

Satu Lidmanin (2025) selvityksessä on tarkasteltu, miten naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan teemat sisältyivät tutkintoon johtavaan opetukseen Suomessa vuonna 2024 aloilla, joilla ammattilaiset kohtaavat todennäköisesti väkivallan eri osapuolia. Lidmanin mukaan aiemmatkin hankkeet (ks. esim. Niklander ym. 2019) ovat jo osoittaneet koulutuksen riittämättömyyden erityisesti sosiaali- ja terveysaloilla sekä poliisissa. Lidmanin selvityksen mukaan väkivaltateemoja sisältyy opetukseen oletettua laajemmin, mutta opetuksen määrä on vähäinen: 68 prosenttia vastaajista ilmoitti, että pakollista opetusta on enintään 10 tuntia koko tutkinnon aikana. Lisäksi monista tutkinnoista voi valmistua kokonaan ilman väkivaltateemaista opetusta. Vertailuksi Ruotsissa väkivaltateemainen opetus on jo joitakin vuosia sisällytetty keskeisten alojen tutkintovaatimuksiin. Selvitys osoittaa, että koulutus toteutui epätasaisesti eri ammattialoilla ja oppilaitoksissa. Kokonaisuudessaan selvityksen mukaan väkivaltateemojen opetus ei tällä hetkellä Suomessa ole linjassa Istanbulin sopimuksen velvoitteiden kanssa. Selvityksessä annettujen suositusten mukaan Suomen tulisi edelleen panostaa muun muassa ammattilaisten kykyyn tunnistaa sukupuolistuneen väkivallan eri ilmiöitä, vähemmistöjen huomioimiseen, suostumusosaamisen lisäämiseen ja digitaalisen väkivallan torjumiseen. Myös GREVIO rohkaisee raportissaan voimakkaasti väkivaltatematiikan systemaattiseen huomioimiseen ja kehittämiseen keskeisten ammattialojen tutkintoon johtavassa koulutuksessa. (Lidman 2025.)

Tehokas puuttuminen väkivaltaan edellyttää eri ammattialoilla myös esihenkilöiltä saatavaa vahvaa tukea ja tavoitteellista johtamista. Esihenkilöillä on keskeinen vastuu toiminnan suunnittelusta, riittävien resurssien turvaamisesta ja työhyvinvoinnista huolehtimisesta. Esihenkilöiden erityisen tärkeä tehtävä on varmistaa, että ammattilaiset saavat säännöllistä lisäkoulutusta väkivallan eri muodoista ja ilmiöistä, sekä palveluista, jotta väkivaltaa voidaan jatkuvasti tunnistaa tehokkaammin. Esihenkilöiden on huolehdittava siitä, että väkivallan ennaltaehkäisyn kannalta olennaiset työkalut, kuten erilaiset riskiarviointimenetelmät otetaan käyttöön ja että niiden vaikuttavuutta seurataan suunnitelmallisesti. (Parekh ym. 2026.) Suositusten mukaan ammattilaisten koulutuksissa tulee huomioida erityiset väkivallan muodot, kuten kunniaan liittyvä väkivalta ja tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen (Niklander & Krogell 2024). Myös Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa (Kervinen ja Seppänen 2025) on tuotu esiin tarve kouluttaa ammattilaisia eri ryhmien ja kulttuurien (esim. saamelaiskulttuuri) erityispiirteistä, jotta eri ryhmien tarpeet tunnistetaan ja ne osataan ottaa huomioon väkivallan ehkäisemisessä ja uhrien tukemisessa.

Ammattilaisten osaamista on viime vuosien aikana vahvistettu lukuisilla eri koulutuksilla (esimerkiksi THL:n väkivalta-aiheiset verkkokoulut) ja materiaaleilla. Lisäksi esimerkiksi ESR+ -rahoitteisessa lähisuhdeväkivaltatyön avainhenkilömallin kehittämisen Lähde-hankkeessa pyritään lisäämään ammattilaisten ymmärrystä ja osaamista väkivaltatyöstä sekä vahvistaa väkivallan tunnistamista ja väkivallan puheeksi ottamista kaikissa sote-palveluissa. Avainhenkilömallia on tarkoitus levittää laajasti hyvinvointialueille ja tavoitteena on myös vahvistaa monialaista yhteistyötä ja väkivallan vastaisen työn

rakenteita. Hankkeessa on mukana valtionhallinnon, hyvinvointialueiden ja järjestöjen edustajia. Opetushallitus on puolestaan laatinut Kiusaamisen ja väkivallan tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja puuttuminen -verkkosivun ja ohjeistukset.

2.6.4 Palvelut väkivallan osapuolille

Hyvinvointialueiden vastuu väkivaltatyön palveluista

Hyvinvointialueet vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä lähisuhde- ja perheväkivallan sekä muun väkivallan, hyväksikäytön ja kaltoinkohtelun aiheuttamaan tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa, että palveluissa tulisi huomioida väkivallan uhrit, väkivallan tekijät sekä väkivallalle altistuneet lapset ja läheiset. Käytännössä hyvinvointialueiden palvelutuotannossa korostuu kuitenkin väkivallan uhrin näkökulma, eikä palvelujärjestelmä nykyisin välttämättä vastaa riittävästi väkivallan tekijöiden tai muiden, väkivallalle altistuneiden tarpeisiin. Lakisääteiset sosiaalipalvelut luetellaan sosiaalihuoltolain 14 §:ssä. Hyvinvointialue päättää, mitkä palvelut se tuottaa itse ja mitkä se hankkii yksityiseltä tai kolmannelta sektorilta. Hyvinvointialueilla on oltava kuitenkin riittävästi omaa palvelutuotantoa, jotta ne voivat kaikissa tilanteissa vastata palvelujen riittävyydestä. Palvelujen saatavuudessa, alueellisessa saavutettavuudessa ja kattavuudessa on eroja eri puolilla Suomea.

Väkivaltatilanteissa tarvittava psykososiaalinen tuki kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteisiin tehtäviin. Terveydenhuollolla on myös keskeinen rooli väkivallan uhrien lääketieteellisessä tutkimuksessa ja hoidossa. Vastaavasti sosiaalihuollossa tunnistetaan asiakkaiden tarpeita. Väkivallan uhrit tutkitaan lääketieteellisen arvion perusteella terveyskeskuksissa ja sairaaloissa, ja pahoinpitelyyn viittaavat löydökset dokumentoidaan huolellisesti ja systemaattisesti mahdollista rikostutkintaa ja oikeuskäsittelyä varten. Sosiaalihuollossa tehdyt havainnot kirjataan sosiaalihuollon asiakasrekistereihin. Sosiaalihuollon tukea ja palveluja ja terveydenhuoltolain mukaista terveyden- ja sairaanhoitoa järjestetään yksilöllisten tarpeiden mukaan tarvittavassa laajuudessa ja kestossa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö edellyttää monialaista yhteistyötä, jota väkivaltaan liittyvissä tilanteissa usein tarvitaankin. Jos asiakkaan tarpeisiin ei voida vastata vain sosiaalihuollon toimin, asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista vastaavan sosiaalihuollon ammattihenkilön, omatyöntekijän tai muun asiakkaan palveluista vastaavan työntekijän on asiakkaan suostumuksella otettava yhteyttä siihen viranomaiseen, jonka vastuulle tarvittavien toimien järjestäminen ensisijaisesti kuuluu. Myös terveydenhuollolla on lakisääteinen velvoite ohjata henkilö sosiaalihuoltoon, jos hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä tulee esiin ilmeinen sosiaalihuollon tarve.

Lastensuojelun keskeisiin tehtäviin kuuluu väkivaltaa kokeneiden tai väkivallan uhan alla olevien lasten ja nuorten suojelu, tuen tarpeen arviointi sekä tarvittavien tukitoimien järjestäminen. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun tavoitteena on vaikuttaa lapsen kasvuoloihin, tukea vanhempia kasvatustehtävässä ja suojella lasta vastaamalla lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Epäiltäessä lapseen kohdistuvaa väkivaltaa tai kaltoinkohtelua, lastensuojelu selvittää lapsen suojelun tarvetta eli esimerkiksi sitä, onko lapsen turvallista olla kotona. Lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta säädetään lastensuojelulain 27 §;ssä. Lastensuojelussa tehtävä väkivaltatyö määrittyy monista eri syistä erityisen sensitiiviseksi väkivaltatyöksi.

Lapsia ja nuoria, joiden epäillään joutuneen väkivallan uhriksi, voidaan auttaa *Barnahus*-työllä. Barnahus-malli on otettu Suomessa käyttöön tavoitteena parantaa väkivaltaa kokeneiden lasten saaman tuen ja

hoidon saatavuutta ja laatua, sekä kehittää moniammatillista ja varhaista yhteistyötä eri viranomaisten ja ammattilaisten välillä. Keskeistä Barnahus-kehittämistyössä on ollut lisätä lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan ja monialaisen yhteistyön lapsiystävällisyyttä. Barnahus-työtä tekevät poliisit lapsiin kohdistuvien rikosten esitutkinnassa, syyttäjät oikeusprosessin eri vaiheissa, sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset. Mallissa huomioidaan kokonaisuutena esitutkinta, lapsen kuuleminen, tarvittavat lääketieteelliset tutkimukset sekä lapsen suojelun ja psyykkisen tuen tarve. (Barnahus.fi)

Seri-tukikeskukset tarjoavat seksuaaliväkivaltaa kohdanneille yli 16-vuotiaille matalan kynnyksen palvelua sukupuolesta riippumatta. Noin kolmasosassa Seri-tukikeskuksista autetaan myös alle 16-vuotiaita asiakkaita. Seri-tukikeskuksessa asiakkaalle tarjotaan oikeuslääketieteellinen tutkimus ja lääketieteellistä hoitoa, kuten fyysisten vammojen hoito, seksitautien seulonta, rokotukset ja tarvittaessa raskaudenkeskeytys. Asiakkaille tarjotaan traumatukea, psykologista ja oikeudellista neuvontaa sekä tarvittaessa ohjaus jatkohoitoon. Seurantaa jatketaan puolen vuoden ajan. Seri-tukikeskuksissa on yhtenäinen tilastointi ja kansallinen hoitoketju seksuaaliväkivaltaa kohdanneen auttamiseksi. Seri-tukikeskusten asiakkaiden tukipalveluiden käyttöä koskevassa selvityksessä (Korjamo 2023) korostui tarve kehittää psykososiaalisen tuen palveluja Seri-tukikeskuksissa valtakunnallisesti sekä varmistaa pitkäaikaisten tukipalvelujen riittävä saatavuus. Lisäksi selvityksessä suositeltiin oikeudellisen neuvonnan palvelujen lisäämistä keskusten asiakkaille.

Joillain alueilla väkivaltatyötä on keskitetty. Esimerkiksi Länsi-Uudellamaalla toimii lähisuhde- ja perheväkivaltatyön yksikkö Omatila[13], joka on alueen asukkaille tarkoitettu maksuton lähisuhdeväkivaltatyön palvelu. Omatilassa työskennellään niin aikuisten kuin lasten ja nuorten kanssa. Kanta-Hämeen alueella toimii lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö Luotain[14]. Luotaimessa tarjotaan tukea niin väkivallan kokijoille kuin tekijöille, aikuisille, lapsille ja nuorille sekä väkivallan osapuolten läheisille. Työmuotoina on muun muassa yksilötapaamiset ja vertaistukiryhmät. Työn tavoitteena on tukea väkivallan tunnistamista, väkivallan loppumista ja väkivallasta selviytymistä.

Kuntien väkivallan ehkäisyn ja väkivaltatyön palvelut

Kuntien vastuu painottuu väkivallan ehkäisyyn, hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen sekä lasten, nuorten ja perheiden arjen toimintaympäristöjen turvallisuuteen. Väkivallan ennaltaehkäisyssä lasten ja nuorten kannalta merkittäviä toimijoita ovat varhaiskasvatus, koulu sekä nuorisotyö ja vapaa-ajan palvelut. Varhaiskasvatusta ja perusopetusta ohjaavat valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet, jotka sisältävät turvallisuuteen, hyvinvointiin, vuorovaikutukseen sekä kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnallisissa perusteissa väkivallattomuus ja turvallisuus mainitaan sekä arvoissa että kiusaamisteemojen yhteydessä. Varhaiskasvatuksen perusteissa mainitaan psyykkinen, fyysinen ja sosiaalinen väkivallattomuus lapsen kokemuksena. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet jatkavat samoilla linjoilla ja opetussuunnitelmassa korostuvat tunne- ja vuorovaikutustaidot arjen tilanteissa. Lisäksi väkivallan torjuminen nähdään kouluyhteisön yhteisenä opetustehtävänä.

Nuorisotyössä väkivallan ehkäisy toteutuu sen eri työmuotojen kautta. Nuorisotilatyö tarjoaa nuorille turvallisia vapaa-ajan ympäristöjä sekä turvallisten aikuisten läsnäoloa, osallisuutta ja mielekästä toimintaa. Koulunuorisotyössä vahvistetaan yhteisöllisyyttä, ryhmä- ja vertaissuhteita sekä osallistutaan kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyyn yhteistyössä koulun muun henkilöstön kanssa. Jalkautuva nuorisotyö

[13] Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue – Lähisuhde- ja perheväkivaltatyön yksikkö Omatila
[14] Kanta-Hämeen hyvinvointialue – Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö Luotain

kohtaa nuoria heidän omissa toimintaympäristöissään ja edistää turvallisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta siellä, missä nuoret viettävät vapaa-aikaansa. Etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta tarjoavat yksilöllisempää tukea nuorille, joilla on erilaisia haasteita elämäntilanteessaan. Nuorisotyöntekijät tunnistavat nuorten tuen tarpeita sekä ohjaavat tarvittaessa nuoria tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin.

Nuorisotyötä tehdään myös väkivallan ehkäisyyn liittyvissä kehittämishankkeissa. Esimerkiksi HelsinkiMission ja Vantaan kaupungin yhteistyössä toteuttama Aggredi-menetelmään perustuva Gettogymi-toiminta on tarjonnut lupaavia toimintamalleja vakavan ja toistuvan väkivallan ehkäisyyn nuorten parissa. Hanketoiminta mahdollistaa uusien toimintatapojen kehittämisen ja kokeilemisen, mutta väkivallan kaltaisten monimutkaisten ilmiöiden ehkäiseminen edellyttää pitkäjänteisiä ja pysyviä rakenteita. Väkivallan ehkäisyn kaltaisten poikkihallinnollisten ilmiöiden ratkaiseminen edellyttää nykyistä joustavampia ja yhteisrahoitteisia rahoitusmalleja, jotka mahdollistavat useiden hallinnonalojen osallistumisen yhteisten tavoitteiden toteuttamiseen. Näin voitaisiin vähentää hankemuotoisuuden aiheuttamaa katkoksellisuutta sekä tukea vaikuttavien toimintatapojen pitkäjänteistä kehittämistä ja vakiinnuttamista.

Kuten hyvinvoinnin edistäminen yleisemminkin, ehkäisevän lastensuojelun järjestämisvastuu kuuluu sekä kunnalle että hyvinvointialueelle. Kunnan vastuulla on ehkäisevä lastensuojelu siltä osin kuin sitä toteutetaan muissa kuin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Tallaisia ovat esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä ja varhaiskasvatuksessa annettava tuki ja erityinen tuki. Hyvinvointialue vastaa puolestaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa annettavasta ehkäisevästä lastensuojelusta, kuten neuvolapalveluissa tarjottavasta tuesta.

Kunnilla on merkittävä rooli myös asuinyhteisöjen turvallisuuden, viihtyisyyden ja alueellisen kehityksen näkökulmasta. Esimerkiksi segregaation eli asuinalueiden eriytymisen ehkäisyssä kuntien rooli on keskeinen, sillä kunnilla on merkittävä vaikutusvalta kaupunkirakenteen, asuntokannan ja palveluiden tasapainoisessa kehittämisessä. Nuorten katu- ja jengiväkivallan vastaisessa työssä on havaittu merkittäväksi tekijäksi mm. se, onko asuinalueella tarjolla olevia palveluja ja miten julkiset toimivat ovat näkyvillä erilaisilla asuinalueilla.

Valtion rahoittamat valtakunnalliset palvelut

Turvakodit ovat keskeinen osa lähisuhdeväkivallan uhrien suojelua ja akuutin avun järjestämistä. Turvakodissa väkivaltaa tai sen uhkaa kokenut henkilö saa välitöntä suojaa, kriisiapua, sekä ammatillista neuvontaa ja palveluohjausta. Turvakotipalvelut osaltaan ehkäisevät väkivaltaa ja sen jatkumista. Istanbulin sopimus ja turvakotilaki velvoittavat, että turvakoteja ja turvakotien perhepaikkoja tulee olla tarpeeseen nähden riittävästi. Turvakodissa asuminen on asiakkaalle maksutonta, ja jakson kesto määrittyy yksilöllisen tarpeen mukaan. Valtaosa Suomen turvakodeista on suunnattu kaikille sukupuolille. Turvakotijakson aikana ja jälkeen väkivaltaa kokenut tarvitsee usein myös muita palveluja. Ongelmat asiakkaan tarvitsemien muiden palvelujen oikea-aikaisessa saatavuudessa ja esimerkiksi uuden asunnon järjestymisessä voivat pidentää turvakotijaksoa, mikä ei ole tarkoituksenmukaista ja kustannustehokasta. Vaikka turvakotipaikkojen määrä on kasvanut merkittävästi vuodesta 2015 alkaen rahoitusvastuun siirryttyä valtiolle, palvelujen kysyntä ylittää edelleen tarjonnan, ja lisäpaikkojen tarvitaan edelleen. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää turvakotien maantieteelliseen sijaintiin ja saavutettavuuteen alueilla, joilla matka lähimpään turvakotiin on poikkeuksellisen pitkä. Myös turvakotijakson jälkeinen avuntarve tulisi huomioida palveluketjuissa.

Nollalinja vastaa Suomen osalta Istanbulin sopimuksen ja EU:n naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisen direktiivin edellyttämään velvoitteeseen ylläpitää matalan kynnyksen ympärivuorokautisesti auki olevaa maksutonta auttavaa puhelinta naisiin kohdistuvan väkivallan ja

lähisuhdeväkivallan kokijoille. Nollalinjan tavoitteena on ennaltaehkäistä väkivaltaa sekä auttaa väkivaltaa kokeneita, läheisiä ja ammattilaisia lähisuhdeväkivaltaan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvissä asioissa. Nollalinjalle voi olla yhteydessä anonyymisti. Chat on saavutettava palvelumuoto muun muassa kuulovammaisille sekä henkilöille, joilla on muita puhumiseen tai kuulemiseen liittyviä haasteita.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on Maahanmuuttoviraston alaisuudessa ja Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteydessä toimiva ihmiskaupan uhreja auttava järjestelmä, joka toimii myös kansallisena asiantuntijaviranomaisena ihmiskauppaan liittyvissä asioissa. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä säädetään vastaanottolaissa[15]. Lain 28 b § mukaan auttamistoimien järjestämisestä niille ihmiskaupan uhreille, joilla on kotikunta, vastaa hyvinvointialueet ja niiden ihmiskaupan uhrien, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa, Joutsenon vastaanottokeskus. Ihmiskaupan uhrien auttaminen voi liittyä esimerkiksi sote-palveluihin tai oikeudelliseen neuvontaan. Ihmiskauppaa voi tapahtua myös lähisuhteissa ja esimerkiksi pakkoavioliitot ja niissä tapahtuva hyväksikäyttö kohdistuvat usein naisiin.

Oikeusministeriö on antanut Rikosuhripäivystyksen (RIKU) toimintaan julkisen palveluvelvoitteen tuottaa ja tarjota EU:n rikosuhridirektiivin mukaiset uhrien yleiset tukipalvelut vuosina 2018–2027. Palvelut on tarkoitettu kaikille rikoksen uhreille ja heidän läheisilleen. Palveluita tarjotaan maksuttomasti ja luottamuksellisesti uhrin tarpeiden mukaisesti. Palvelut ovat saatavilla ennen rikosoikeudellista menettelyä, sen kuluessa ja tarvittavan ajan sen jälkeen. RIKU täydentää väkivallan uhrien palvelujärjestelmää tarjoamalla valtakunnallisesti neuvontaa, tukea ja ohjausta rikoksen uhreille, heidän läheisilleen ja todistajille. RIKU tukee erityisesti rikosprosessiin liittyvissä kysymyksissä sekä auttaa väkivallan uhreja hakeutumaan tarvitsemiensa palveluiden piiriin. Lähisuhde- ja seksuaaliväkivallan uhrit ovat yksi toiminnan keskeisistä kohderyhmistä.

Rikoksen uhrien tukipalveluiden valtionrahoitusta vahvistaa rikoksentekijöiltä perittävä rikosuhrimaksu. Laki rikosuhrimaksujen korottamisesta (323/2025) tuli voimaan vuoden 2026 alusta. Lain tarkoituksena on vahvistaa uhrien tukipalveluihin kohdennettavaa valtionrahoitusta rikosuhrimaksujen tuottoa vastaavalla määrällä.

Järjestöjen rooli palvelujärjestelmässä

Hyvinvointialueiden ja kuntien lisäksi järjestöt ylläpitävät merkittävää osaa väkivallan uhreille ja tekijöille tarjottavista palveluista. Avomuotoisia väkivallan uhrien erityistukipalveluja tuottavat pääasiassa juuri järjestöt ja järjestöillä on keskeisen rooli matalan kynnyksen palveluiden tarjoajana. Järjestöt tarjoavat tukea myös niille väkivallan uhreille, joita julkiset palvelut tai viranomaiset eivät tavoita. Järjestöillä on monipuolista osaamista ja vahvaa asiantuntemusta väkivaltatyöstä sekä väkivaltaa kokeneiden ihmisten auttamisesta. Järjestöt myös tukevat väkivallan uhreja viranomaispalveluihin hakeutumisessa. Järjestöjen tuottamien palvelujen saatavuus vaihtelee alueittain riippuen järjestöjen maantieteellisestä sijainnista ja rahoituksesta. Järjestöjen toteuttamaa väkivaltatyötä rahoittavat pääosin sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) sekä osin jotkin hyvinvointialueet. STEA-rahoitukseen on kohdistunut suuria leikkauksia, jotka voivat vaikuttaa järjestöjen tekemään työhön tulevina vuosina huomattavastikin.

Järjestöjen tarjoamiin palveluihin kuuluu tyypillisesti yksilötyöskentelyä ja vertaistukiryhmiä. Osassa järjestöjä tarjotaan myös pari- ja perhetapaamisia sekä puhelin- ja verkkovälitteistä apua. Järjestöjen tuottamien avomuotoisten väkivaltatyön palvelujen piirissä on vuosittain enemmän asiakkaita kuin esimerkiksi turvakodeissa. Valtaosa järjestöistä toimii alueellisesti omalla toiminta-alueellaan, mutta osa tarjoaa palveluja myös valtakunnallisesti esimerkiksi verkon kautta. (Oikeusministeriö 2026b.)

[15] Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011).

Järjestöillä on keskeinen rooli myös lapsille ja nuorille suunnattujen väkivaltaerityisten palveluiden tarjoamisessa. Järjestöt tarjoavat lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen muun muassa yksiköllistä tukea, ryhmätoimintaa, kriisiapua ja väkivaltakokemusten käsittelyyn tarkoitettua työskentelyä. Järjestöjen palvelut täydentävät sosiaali- ja terveydenhuollon perustason palveluja sekä lastensuojelun ja erikoissairaanhoidon palveluja. Järjestöjen tarjoaman toiminnan järjestäminen perustuu pitkälti hankerahoitukseen ja saavutettavuudessa on alueellista vaihtelua.

Järjestöjen työ on olennainen osa väkivallan vastaista palvelukokonaisuutta, mutta sen varaan ei voida laskea kaikkea avopalvelujen tarjoamista ja väkivallan vastaista työtä. Järjestöjen toiminta on monin paikoin riippuvaista määräaikaisesta hanke- ja avustusrahoituksesta, jolloin palvelujen jatkuvuus, kattavuus ja yhdenvertainen saatavuus eivät ole taattuja. Väkivallan ehkäisyn ja väkivaltaa kokeneiden auttamisen perusrakenteiden tulee siksi olla riittävän vahvasti kuntien ja hyvinvointialueiden vastuulla, ja järjestöjen palvelut täydentävät tätä kokonaisuutta.

Uskonnollisten yhteisöjen ja seurakuntien väkivallan vastainen työ

Uskonnolliset yhteisöt ja seurakunnat voivat osaltaan ehkäistä ja tunnistaa väkivaltaa sekä tukea väkivaltaa kokeneita ja heidän läheisiään. Seurakuntien toiminnassa väkivallan vastainen työ sisältyy muun muassa diakoniatyöhön, perheneuvontaan, lasten ja nuorten toimintaan sekä seurakuntien turvallisuustyöhön. Seurakuntien ja eri uskonyhteisöjen työntekijät kohtaavat eri elämäntilanteissa olevia ihmisiä ja voivat tarjota luottamuksellista keskusteluapua ja käytännön tukea sekä ohjata väkivaltaa kokeneita sosiaali- ja terveydenhuollon, poliisin, turvakotien ja järjestöjen palveluihin. Useilla paikkakunnilla tehdään myös tiivistä yhteistyötä hyvinvointialeuiden ja kuntien kanssa.

Palvelut väkivallan tekijöille

Istanbulin sopimus velvoittaa valtioita kehittämään ja tukemaan väkivallan tekijöille suunnattuja ohjelmia ja palveluja osana kokonaisvaltaista väkivallan torjuntaa. Väkivallan tekijöille suunnattuja palveluita tuottavat pääasiassa järjestöt ja Rikosseuraamuslaitos. Salla Kaikkosen tekemän selvityksen mukaan vuonna 2024 Suomessa tunnistettiin rikosseuraamusjärjestelmän ulkopuolella yhteensä 41 lähisuhdeväkivallan tekijöille tukea tarjoavaa palvelua. Näistä kahdeksan on erikoistunut väkivallan tekijätyöhön, kun taas suurin osa palveluista tarjoaa tukea kaikille lähisuhdeväkivallan osapuolille. Palveluista valtaosa, eli 37 on järjestöjen toteuttamia. Seksuaaliväkivallan tekijöille suunnattuja palveluja on rikosseuraamusjärjestelmän ulkopuolella neljä, joista kolme on selkeästi erikoistunut tekijätyöhön. Näiden lisäksi Rikosseuraamuslaitos toteutti tuomituille rikoksentekijöille yhden lähisuhdeväkivaltaan kohdennetun ohjelman sekä kaksi seksuaalirikollisille suunnattua kuntoutusohjelmaa. Lähisuhdeväkivallan tekijätyö Suomessa perustuu pääosin vapaaehtoisuuteen, ja palveluihin hakeudutaan useimmiten oma-aloitteisesti. Tekijätyö on yleisesti lyhytkestoista, ja vain rajallinen osa palveluista tarjoaa pitkäaikaista tai ryhmämuotoista tukea. (Kaikkonen 2024.)

Hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalveluissa tehtyjen kyselyjen perusteella kahdella kolmasosalla kyselyyn vastanneista ammattilaisista oli työssään kokemusta aikuisen lähisuhdeväkivallan tekijän kohtaamisesta ja lähes yhtä suuri osuus oli epäillyt asiakkaan käyttäneen väkivaltaa. Valtaosa lähisuhdeväkivallan tekijän kohdanneista vastaajista oli ottanut väkivaltaan liittyvän tuen tarpeen puheeksi, silti alle puolet ammattilaisista oli ohjannut asiakkaan palveluun, joka tukee väkivallan lopettamista. Vain vajaa neljännes vastaajista oli saanut työssään perehdytystä väkivallan tekijän kohtaamiseen, ja alle puolet oli osallistunut lähisuhdeväkivaltaan liittyviin koulutuksiin. Yli puolet vastaajista ei tiennyt, mihin palveluun väkivallan tekijän voisi ohjata. Ammattilaiset kokivat tarvitsevansa selkeitä toimintaohjeita, lisää koulutusta sekä ajantasaista tietoa alueellisista palveluista kyetäkseen tukemaan väkivallan tekijöitä tehokkaammin. (Kaikkonen 2024.)

Seksuaaliväkivallan tekijätyötä tarjoavien tahojen kyselyn mukaan erityisesti seksuaaliväkivallan tekijätyössä on korostunut palvelujärjestelmän pirstaleisuus, sekä resurssien ja koordinaation puute. Järjestöihin sijoittuvien palveluiden huolena on osaamisen puutteet julkisissa palveluissa sekä se, että seksuaaliväkivaltaa käyttäneet henkilöt eivät välttämättä hakeudu julkisiin palveluihin esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön dokumentointivelvollisuuksiin liittyvien pelkojen vuoksi. Selvityksen mukaan Suomesta puuttuu valtakunnallinen, nimettömänä toimiva matalan kynnyksen tukipalvelu henkilöille, jotka pelkäävät käyttävänsä seksuaaliväkivaltaa. Tämä on nähty merkittävänä esteenä primaariprevention toteutumiselle. Erityisen vaativana pidettiin lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyä, jossa varhainen ja helposti saavutettava tuki on keskeistä rikosten estämiseksi. (Kaikkonen 2024.) Lisäksi olisi tärkeä varmistaa, että tekijöille tarjottavissa palveluissa on tarpeeksi osaamista eri väkivallan muotojen osalta. Esimerkiksi kunniaan liittyvän väkivallan kohdalla, jossa tekijöiden toiminnan taustalla on monesti yhteisö, liittyy myös tekijän auttamiseen erityisiä haasteita. Kolmannella sektorilla on tarjolla joitakin palveluita myös kunniaan liittyvän väkivallan tekijöille ja potentiaalisille tekijöille. Kunniaan liittyvän väkivallan tekijätyön kansallisen palveluprosessin rakentaminen ja kuntoutuksen mahdollistaminen ovat olennaisia teemoja väkivallan ehkäisyssä.

Kaikkosen (2024) selvitys osoittaa, että väkivallan tekijätyö Suomessa on vahvasti järjestöjen varassa, mikä asettaa toiminnan rahoitukselle ja jatkuvuudelle riskejä. Selvityksessä annettujen suositusten mukaan kansallisella tasolla tulee vahvistaa ennalta ehkäisevää työtä, kehittää monialaista riskinarviointia ja -hallintaa sekä turvata pitkäaikainen tuki väkivallan lopettamiseksi. Sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä muissa avainasemassa olevissa palveluissa, kuten poliisissa ja lastensuojelussa, tulee lisätä koulutusta, selkeyttää palvelupolkuja ja tehostaa palveluohjausta. Väkivallan tekijätyö tulee nähdä keskeisenä osana väkivallan ehkäisyä ja uhrien suojaamista, ei yksittäisenä tai marginaalisena toimenpiteenä. Selvityksessä korostetaan, että pienetkin myönteiset vaikutukset väkivallan uusiutumisen vähentämisessä ja tekijöiden toimintakyvyn paranemisessa voivat olla yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti merkittäviä. Tekijöille suunnatulla tuella on keskeinen merkitys väkivallan kokijoiden turvallisuuden ja hyvinvoinnin parantamisessa. (Kaikkonen 2024.)

Ankkuritoiminta

Ankkuritoiminta on moniammatillista kuntien, hyvinvointialueiden ja poliisin toteuttamaa ennaltaehkäisevää työtä ja se kohdistuu alle 18-vuotiaisiin nuoriin. Ankkuritoiminta on sisäministeriön, poliisin ja muiden toimijoiden yhdessä kehittämä yhteistyömalli. Ankkuritoiminta on osa poliisin ennalta estävää toimintaa ja se on järjestetty osaksi poliisin jo olemassa olevia rakenteita. Ankkuritoiminnassa on mukana keskeisiä lasten ja nuorten parissa toimivia tahoja. Työssä on käytössä vakiintuneet toimintamallit ja toiminta perustuu toimijoiden keskinäiseen sopimukseen. Valtakunnallisesta Ankkuritoiminnan koordinaatiosta vastaa valtioneuvostossa sisäministeriö tukenaan eri toimijoista koottu Ankkuritoiminnan kehittämisryhmä. Ankkuritoiminnassa kukin viranomainen tekee omia lakisääteisiä tehtäviään.

Ankkuri-interventio on sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa. Ankkurityön tavoite on varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisy, mutta ankkuri-interventio toimii myös jo rikokseen ja väkivaltaan syyllistyneiden nuorten kanssa. Ankkurityön yksi tehtävä on myös ennaltaehkäistä ja tunnistaa väkivaltaista radikalisoitumista. Riippuen paikkakunnasta ankkuritiimi voi työskennellä myös perheiden kanssa, joissa on perheväkivaltaa, jolloin perheen kokonaisvaltaista tilannetta tuetaan ja autetaan moniammatillisella interventiolla.

Ankkuritoiminnassa moniammatillinen tiimi koostuu pääsääntöisesti sosiaali- ja terveydenhuollon, nuorisotyön ja poliisin asiantuntijoista, jotka yhdessä tekevät töitä nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Joissakin tiimeissä mukana on myös sovittelutoimistojen ammattihenkilöstöä. Toiminnan tavoitteena on varhainen puuttuminen, jonka kautta pyritään ehkäisemään nuorisorikollisuutta ja väkivaltaa

sen kaikissa eri muodoissa. Moniammatillisen työotteen avulla nuori ja hänen perheensä saa kokonaisvaltaisen avun ja tuen. Apu ja tuki voi olla yksilötapaamisia, ryhmätapaamisia tai yhteistyötapaamisia eri verkostojen kanssa. Interventio jokaisen nuoren kohdalla arvioidaan aina erikseen ja tapauskohtaisesti. Työn keskiössä on nuoren osallisuus ja moniammatillisen työotteen kautta saatava eri asiantuntijoiden arvio ja tarkoituksenmukainen tuki. Työskentelyyn voidaan ottaa mukaan myös muita asiantuntijoita sidosryhmistä nuoren tilanne huomioon ottaen. Ankkuriprosessissa nuori tavataan 1–5 kertaa, jonka jälkeen työskentely joko päättyy tai siirtyy muihin palveluihin. Yleensä varhainen puuttuminen on niin oikea-aikaista, että jatkotyöskentelyä ei tarvita. Ankkuritoiminta ei ole lakisääteistä toimintaa, mutta sitä toteutetaan jo lähes kaikkien poliisilaitosten alueilla. Ankkuritoiminnan vaikuttavuutta nuorisorikollisuuden ehkäisyssä on tutkittu ja arviointitutkimuksen perusteella on havaittu positiivisia vaikutuksia mm. uusintarikollisuuteen liittyen.

Viimeaikaisissa selvityksissä on kuitenkin tunnistettu kehittämisen tarpeita. Ankkuritoiminnan kehittämisessä tulisi mm. arvioida, miten nuorisotyön osallistuminen ja tiedonsaanti voidaan turvata nykyistä yhdenvertaisemmin eri alueilla. Toiminnan vaikuttavuuden näkökulmasta on tärkeää, että nuorisotyön osaaminen nuorten arjesta, yhteisöistä, vapaa-ajasta ja ilmiöistä on systemaattisesti käytettävissä osana moniammatillista tilannearviota ja tukitoimia.

3 Kansainvälinen vertailu

Kansainvälisessä vertailussa tarkastellaan eräiden Euroopan maiden väkivallan ehkäisyyn liittyviä sääntely- ja toimintamalleja. Useissa Euroopan maissa väkivallan ehkäisyyn, viranomaisten yhteistyöhön ja uhrien palveluihin liittyvistä kysymyksistä säädetään laissa, mutta sääntely kohdistuu usein yksittäisiin väkivallan muotoihin tai palvelujärjestelmiin.[16] Vertailuun on valittu tarkemmin Ruotsi ja Espanja, sillä niissä on luotu lainsäädännöllä poikkeuksellisen laajat rakenteet väkivallan ehkäisyn ohjaamiseen, koordinointiin ja toimeenpanoon.

3.1 Ruotsi

Ruotsissa tuli 1.7.2023 voimaan laki kuntien vastuusta rikoksia ehkäisevästä työstä[17]. Lain tarkoituksena on varmistaa, että kunnat tekevät systemaattista, tietoon perustuvaa ehkäisytyötä ja vastaavat paikallisen työn koordinoinnista. Laki ei kohdistu yksittäisiin rikos- tai väkivaltailmiöihin, vaan luo kunnille lakisääteiset rakenteet rikollisuuden ehkäisyyn. Laki velvoittaa kuntia laatimaan tilannekuvan alueella esiintyvästä rikollisuudesta, sen laajuudesta sekä seurausten kartoituksesta. Tilannekuvan perusteella kuntien tulee laatia toimenpidesuunnitelma niistä toimenpiteistä, joihin kunta aikoo ryhtyä rikosten ehkäisemiseksi.

Lisäksi kuntien tulee vähintään joka toinen vuosi päivittää tilannekuva ja seurata toimenpidesuunnitelman toteutumista. Laki velvoittaa kunnat vastaamaan rikoksia ehkäisevän työn yhteensovittamisesta alueellaan, edistämään kirjallisten yhteistyösopimusten tekemistä keskeisten toimijoiden kanssa sekä perustamaan strategisen yhteistyöelimen, jossa kunta ja muut asiaankuuluvat toimijat käsittelevät rikollisuuden ehkäisyyn liittyviä kysymyksiä. Kunnilla tulee myös olla erillinen koordinointitehtävä, joka vastaa työn toimeenpanon tukemisesta, yhteistyöstä ulkoisten toimijoiden kanssa sekä tiedon välittämisestä asukkaille. Vastuu työn johtamisesta ja seurannasta on kunnanhallituksella tai muulla kunnan määräämällä toimielimellä.

---

[16] Ks. esimerkiksi Yhdistyneen kuningaskunnan *Domestic Abuse Act 2021*, Puolan *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej*, Portugalin *Lei n.º 112/2009, de 16 de Setembro*, Itävallan *Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie* sekä Saksan *Gesetz für ein verlässliches Hilfesystem bei geschlechtsspezifischer und häuslicher Gewalt*.
[17] Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

Ruotsissa rikoksia ehkäisevästä työstä annettua kuntalakia täydentää kansallinen väkivallan ehkäisyn strategia. Vuodesta 2017 lähtien Ruotsissa on ollut käytössä kansallinen strategia miesten naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi,[18] ja vuonna 2026 hyväksyttiin uusi laajempi kansallinen strategia väkivallan, sorron ja hyväksikäytön torjumiseksi vuosille 2026–2035[19]. Strategiassa väkivallan ehkäisy on keskeisessä roolissa, ja sen lähtökohtana on korostaa, että väkivalta tulee ensisijaisesti ehkäistä ja saada loppumaan, ei ainoastaan käsitellä sen seurauksia. Toimenpiteet kohdistuvat viiteen strategiseen painopistealueeseen: väkivallan ehkäisyyn erityisesti lasten ja nuorten keskuudessa, väkivallan sekä hyväksikäytön tunnistamiseen ja niihin puuttumiseen, väkivallan uhrien tuen ja suojelun vahvistamiseen, rikosten tehokkaampaan ehkäisyyn, tutkintaan ja syytteeseen saattamiseen sekä uusintaväkivallan ja uusintarikollisuuden ehkäisyyn. Strategian mukaan työn tulee olla tietoon perustuvaa, perustua ihmisoikeus- ja rikosuhrinäkökulmaan sekä toteutua syrjimättömyyden periaatetta noudattaen.

Strategian toimeenpanoa varten Ruotsiin on perustettu kansallinen viranomaisyhteistyörakenne, jonka tehtävänä on tukea strategian toteuttamista sekä vahvistaa eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Kansallista yhteistyörakennetta koordinoi Tasa-arvoviranomainen (Jämställdhetsmyndigheten), jonka tehtävänä on ohjata, tukea ja seurata strategian toimeenpanoa sekä varmistaa, että työ perustuu strategian yhteisiin tavoitteisiin ja painopisteisiin. Yhteistyörakenteeseen osallistuu lisäksi joukko keskeisiä kansallisia viranomaisia, kuten poliisi, syyttäjälaitos, Ruotsin rikoksentorjuntaneuvosto (Brottsförebyggande rådet), Sosiaalihallitus (Socialstyrelsen) sekä lääninhallitukset. Strategian toteutumista seurataan yhteisellä indikaattorikehikolla, jota kehittävät Tasa-arvoviranomainen, Ruotsin rikoksentorjuntaneuvosto, Sosiaalihallitus ja Tilastollinen keskustoimisto (Statistiska centralbyrån). Tasa-arvoviranomainen tekee vuosittaista seurantaa ja joka neljäs vuosi laajemman arvioinnin strategian toteutumisesta.

Lisäksi Ruotsin Sosiaalihallitus ylläpitää määräyksiä ja yleisiä ohjeita lähisuhdeväkivallasta[20], jotka koskevat sosiaalipalveluja, terveydenhuoltoa ja suun terveydenhuoltoa sekä niiden velvollisuuksia väkivallan tunnistamisessa, riskinarvioinnissa, tuen järjestämisessä ja henkilöstön osaamisen varmistamisessa. Ohjeissa esimerkiksi määritellään se, milloin ja miten ammattilaiset ottavat väkivallan puheeksi uhrien, väkivallalle altistuneiden lasten ja väkivaltaa käyttäneiden kanssa. Samoin tulee varmistaa, että apu- ja tukitoimet ovat koordinoituja ja yhteistyötä edellytetään tehtävän niin viranomaistahojen kuin järjestöjenkin kanssa.

3.2 Espanja

Espanja sääti vuonna 2004 lain sukupuoleen perustuvan väkivallan torjumiseksi.[21] Laki ei keskity pelkästään rikosoikeudellisiin seuraamuksiin, vaan luo laajan järjestelmän väkivallan ehkäisyyn, uhrien suojeluun ja viranomaisten yhteistyöhön. Lain tavoitteena on ehkäistä, rangaista ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä turvata uhreille ja heidän lapsilleen kokonaisvaltaiset palvelut ja suojelu.

Laki perustuu ajatukseen, että sukupuoleen perustuva väkivalta on yhteiskunnallinen ilmiö, jonka taustalla ovat sukupuolten väliset valtasuhteet ja eriarvoisuus. Tämän vuoksi sääntely ulottuu useille politiikka-aloille. Laissa säädetään valtakunnallisesta väkivallan ehkäisyn ja tietoisuuden lisäämisen ohjelmasta sekä velvoitteista koulutusjärjestelmälle, sosiaali- ja terveydenhuollolle, tiedotusvälineille ja viranomaisille.

---

[18] En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (2017–2026), julkaistu osana Ruotsin hallituksen tasa-arvopoliittista selontekoa Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (Skr. 2016/17:10), luku 5.
[19] Frihet från våld, förtryck och utnyttjande – En nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, utnyttjande i prostitution och människohandel samt hedersrelaterat våld och förtryck, skr. 2025/26:245.
[20] HSLF-FS 2022:39 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. Päivitetty: HSLF-FS 2025:40.
[21] Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.

Koulutuksen osalta tavoitteena on edistää sukupuolten tasa-arvoa, väkivallattomia toimintamalleja ja varhaista tunnistamista kaikilla koulutusasteilla. Lisäksi terveydenhuollolle on säädetty velvollisuuksia väkivallan varhaiseen tunnistamiseen, ammattilaisten kouluttamiseen ja yhtenäisten toimintamallien käyttöön.

Lakiin sisältyy laaja kokonaisuus uhrien oikeuksia. Väkivallan uhreille turvataan oikeus tietoon, maksuttomaan oikeusapuun, sosiaalipalveluihin, psykososiaaliseen tukeen, terveydenhuoltoon sekä erilaisiin taloudellisiin etuuksiin. Lisäksi laissa säädetään työelämään liittyvistä oikeuksista, kuten mahdollisuudesta työajan järjestelyihin, työpaikan vaihtamiseen, työsuhteen keskeyttämiseen tai päättämiseen siten, että uhri säilyttää oikeuden laissa säädettyihin työttömyys- ja sosiaaliturvaetuuksiin. Uhrien lapset tunnistetaan myös väkivallan uhreiksi, ja heille taataan oikeus erityisiin tuki- ja palvelujärjestelyihin.

Lakiin sisältyy myös pysyvä kansallinen koordinaatiorakenne. Sukupuoleen perustuvan väkivallan vastainen valtuuskunta (Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género) vastaa politiikan valmistelusta, koordinoinnista ja toimien edistämisestä, ja sen tueksi on perustettu valtion väkivallan seurantakeskus (Observatorio Estatal de Violencia sobre la Mujer), joka tuottaa tutkimuksia, arviointeja ja vuosittaisia raportteja väkivallan kehityksestä sekä toteutettujen toimien vaikuttavuudesta. Lisäksi viranomaisten on laadittava yhteistyösuunnitelmia ja toimintaprotokollia, jotka yhdistävät sosiaali- ja terveyspalvelut, poliisin, oikeuslaitoksen ja tasa-arvoviranomaiset yhteiseen toimintamalliin.

Espanjan lain erityispiirteenä ovat myös naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevät erikoistuomioistuimet (Juzgados de Violencia sobre la Mujer), joilla on toimivaltaa käsitellä sekä väkivaltarikoksia että niihin liittyviä perhe- ja huolto-oikeudellisia kysymyksiä. Lisäksi syyttäjälaitokseen on perustettu erityisiä väkivaltatapauksiin keskittyviä yksiköitä, ja laissa edellytetään aiheeseen liittyvää koulutusta muun muassa tuomareille, syyttäjille, poliiseille ja terveydenhuollon ammattilaisille. Espanjan väkivallan torjumisen malli on esimerkki lainsäädännöstä, jossa väkivallan ehkäisyyn liittyvät rakenteet, palvelut, tiedontuotanto ja viranomaisten yhteistyö on koottu yhden säädöskokonaisuuden alle.

4 Toteuttamisvaihtoehdot ja niiden arviointi

Valmistelussa on arvioitu eri vaihtoehtoja, miten väkivallan ehkäisyä ja väkivallan ehkäisyn rakenteita voitaisiin tulevaisuudessa kehittää. Valmistelun aikana on tunnistettu neljä eri vaihtoehtoa. Ensiksikin olisi mahdollista, että nykyiseen lainsäädäntöön ei tehtäisi muutoksia, vaan väkivallan ehkäisyä ja väkivallan ehkäisyn rakenteita kehitettäisiin vahvistamalla olemassa olevan lainsäädännön toimeenpanoa esimerkiksi antamalla suosituksia ja ohjeistuksia, vahvistamalla kannusteita sekä muulla kehittämistyöllä. Toisaalta väkivallan ehkäisyä ja ehkäisyn rakenteita voitaisiin kehittää myös lainsäädännöllisin keinoin. Mikäli väkivallan ehkäisyä ja sen rakenteita haluttaisiin edistää lainsäädännöllisin keinoin, voitaisiin tämä toteuttaa kolmella eri tavalla. Ensinnäkin olisi mahdollista täydentää tarpeellisin osin voimassa olevia lakeja. Toiseksi olisi mahdollista säätää oma väkivallan ehkäisyn rakenteita koskeva erillislakinsa. Kolmanneksi olisi mahdollista myös yhdistää ensimmäinen ja toinen vaihtoehto siten, että sekä laadittaisiin oma erillislakinsa että täydennettäisiin voimassa olevaa lainsäädäntöä.

4.1 Vaihtoehto, jossa lainsäädäntöä ei muuteta

Valmistelussa yhdeksi vaihtoehdoksi tunnistettiin se, että lainsäädäntöä ei muutettaisi nykyisestä. Vaikka väkivallan ehkäisyyn ja väkivallan ehkäisyn koordinaatioon liittyvää yksityiskohtaista ja tarkkaa sääntelyä ei ole, näiden toimien voidaan katsoa olevan osin sisäänrakennettuna eri lakeihin. Olennaista lainsäädännön

tarpeen arvioinnissa on se, tuottaako uusi lainsäädäntö lisäarvoa nykyiseen sääntelykokonaisuuteen nähden.

Kuntien ja hyvinvointialueiden velvollisuudesta edistää hyvinvointia ja terveyttä säädetään jo nykyisessä lainsäädännössä, ja väkivallan ehkäisy kuuluu osana näihin tehtäviin. Lisäksi väkivallan ehkäisyyn liittyviä velvoitteita sisältyy useisiin eri toimialoja koskeviin säädöksiin. Mikäli säädettäisiin esimerkiksi väkivallan ehkäisyä koskeva oma lakinsa, voisi riskinä olla osin päällekkäinen sääntely. Tämä voisi myös johtaa ylimääräiseen hallinnolliseen taakkaan, jos eri lainsäädännöissä olisi päällekkäisiä velvollisuuksia esimerkiksi erilaisten toimintasuunnitelmien laatimisesta. Lisäksi yksittäisen ehkäisevän työn osa-alueen yksityiskohtainen sääntely voisi johtaa siihen, että rajallisia henkilöstö- ja muita resursseja kohdennettaisiin ensisijaisesti kyseiseen tehtävään muiden ehkäisevän työn kokonaisuuksien kustannuksella. Tämä voisi heikentää ehkäisevän työn kokonaisuutta, ellei eri osa-alueiden sääntelyä ja resursseja tarkasteltaisi samanaikaisesti kokonaisuutena. Tähän taustaan nähden arvioituna lainsäädännön muuttaminen ei välttämättä olisi tarpeellista tai hyödyllistä.

Vaikka lainsäädäntöä ei muutettaisi, voitaisiin jatkossakin väkivallan ehkäisyä ohjata ja tehostaa esimerkiksi antamalla suosituksia väkivallan vastaisen työn ja palveluiden järjestämiseksi sekä muulla kehittämistyöllä. Kunnille ja hyvinvointialueille voitaisiin lisäksi luoda nykyistä vahvemmin erilaisia taloudellisia kannusteita. Tässä voitaisiin hyödyntää esimerkiksi valtionavustuksiin tai hyte-kertoimeen liittyviä kannusteita. Kuntien ja hyvinvointialueiden rahoituksessa käytetään jo hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) kerrointa. Yksi vaihtoehto olisi lisätä väkivallan ehkäisyyn liittyviä indikaattoreita osaksi rahoituskriteerejä. Indikaattorina voisi olla esimerkiksi se, onko väkivallan ehkäisyn rakenteita olemassa, onko alueella nimettynä vastuutaho tai onko henkilöstölle järjestetty väkivallan ehkäisyyn liittyvää koulutusta. Samoin väkivallan ehkäisyn rakenteiden toteutumista voitaisiin seurata ja valvoa tarkemmin. Lupa- ja valvontavirasto hoitaa sosiaali- ja terveystoimialalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjaus- ja valvontatehtäviä. Valvontatehtävissä voitaisiin kiinnittää nykyistä enemmän huomiota väkivallan ehkäisyn toteutumiseen osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.

Viime vuosien aikana väkivallan vastaista työtä on kehitetty huomattavasti ja parhaillaankin on käynnissä useita kehittämishankkeita, joista osaa on kuvattu edellä. Monia väkivallan ehkäisyn työkaluja on siis jo olemassa ja käytössä. Yksi kysymys on kuitenkin se, miten tällaisia hyviä toimintamalleja saataisiin käyttöön eri puolilla Suomea ja miten toimivia malleja pystytään juurruttamaan, vakiinnuttamaan ja ylläpitämään myös säästöpaineissa. Kohdennetut hankerahat ja investointiavustukset voisivat olla yksi keino vauhdittaa hyväksi havaittujen mallien juurruttamista. Toisaalta väkivallan vastaisessa työssä yhdeksi haasteeksi on todettu se, että kehittämistyö on liiaksi hankkeiden varassa ja hankkeiden päätyttyä hyviä käytäntöjä ei pystytä pitämään yllä.

Valmistelussa tunnistettiin, että vaihtoehto, jossa lainsäädäntöä ei muutettaisi nykyisestä, jättäisi hyvinvointialueille ja kunnille harkintavaltaa siinä, miten ne toteuttavat väkivallan ehkäisyä alueellaan, ja mahdollistaisi kullekin alueelle sopivimmat tavat huolehtia väkivallan ehkäisystä. Kunnat ja hyvinvointialueet ovat keskenään erilaisia, sillä niiden väestörakenne ja -tiheys, koko ja sijainti poikkeavat toisistaan, eikä sama ratkaisu aina ole toimiva kaikilla alueilla. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa on asetettu tavoitteeksi kuntia koskevan normiston keventäminen. Hallitusohjelman mukaan hallituksen kuntapolitiikan tavoitteena on varmistaa kunnille itsehallinnollinen vapaus ja aidot edellytykset siihen, että kunnat pystyvät vastaamaan perustehtävistään. Vastaavasti hallitusohjelmassa todetaan hyvinvointialueiden osalta, että hallitus sitoutuu rahoittamaan täysimääräisesti hyvinvointialueille asetettavat mahdolliset uudet tehtävät tai niiden laajennukset tai keventämään tehtäviä vastaavasti. Kaikista tehtävämuutoksista tehdään huolelliset vaikutusarvioinnit ennen päätöksentekoa. Valmistelussa arvioitiin, että nykyisen lainsäädännön pitäminen ennallaan säilyttäisi alueellisen joustavuuden eikä aiheuttaisi uusia hallinnollisia velvoitteita.

Toisaalta väkivallan ehkäisyn rakenteet ja toiminnan järjestäminen eivät ole kaikilla alueilla toteutuneet riittävällä ja yhdenmukaisella tavalla. Vaikka väkivallan ehkäisy kuuluu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviin ja valtio on vuosien ajan antanut erityisesti lähisuhdeväkivallan vastaista työtä koskevia suosituksia, niiden toimeenpanossa on ollut alueellista vaihtelua. Nykyisellään väkivallan ehkäisyn järjestämisessä ja rakenteissa on alueellisia eroja eikä toiminnoista ole saatu pysyviä. Esimerkiksi väkivallan ehkäisyn huomioiminen kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa vaihtelee huomattavasti eri alueiden välillä. Lisäksi esimerkiksi väkivallan ehkäisyyn nimetyn koordinaattorin nimeämistä on suositeltu vuodesta 2013 alkaen, mutta THL:n kartoituksen perusteella vuonna 2025 hyvinvointialueista 59 prosentilla oli nimettynä koordinaattori. Niilläkin alueilla, joilla oli nimettynä koordinaattori, tehtävään varattu työaika ja tehtävän sisältö vaihtelivat. Esimerkiksi niin sanottuun neljän tuulen malliin sisältyy lähisuhdeväkivallan ehkäisy, päihteistä ja rahapelaamisesta aiheutuvien haittojen ehkäisy sekä mielenterveyden edistäminen. Vaikka nämä eri kokonaisuudet voivat tukea toisiaan ja tuoda synergiaetuja – erityisesti em. ilmiöiden ollessa monesti osin päällekkäisiä – kokonaisuus on varsin mittava, erityisesti mikäli koordinaatiolle ei ole varattu riittäviä resursseja. Edellä kuvatun perusteella voidaan arvioida, että nykyistä täsmällisempi sääntely voisi osaltaan tukea väkivallan ehkäisyn rakenteiden vakiintumista ja varmistaa nykyistä yhdenmukaisemmin riittävien rakenteiden olemassaolon eri alueilla.

Suomi on myös erilaisten kansainvälisten sopimusten ja muun muassa naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjuntaa koskevan direktiivin perusteella velvollinen torjumaan väkivaltaa, ja Suomi on saanut useita suosituksia kansainvälisiltä toimielimiltä väkivallan ehkäisyn edistämiseksi. Esimerkiksi vuonna 2023 GREVIO suositteli kaikkialla Suomessa toimivia rakenteita monialaiselle koordinaatiolle ja yhteistyölle, joka kattaisi niin viranomaiset kuin kolmannen sektorin toimijat. Erityisesti lähisuhdeväkivallan ehkäisytyössä on toistuvasti korostettu erillisen lainsäädännön tarvetta, jotta työ saisi pysyvät rakenteet ja velvoittavan perustan. Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2019 julkaisemissa suosituksissa esitetään, että mallia voitaisiin ottaa päihdetyön sääntelystä ja säätää laki, joka velvoittaisi kunnat ja hyvinvointialueet rakentamaan lähisuhdeväkivallan ehkäisyn rakenteet. Suositusten mukaan lainsäädäntö loisi Istanbulin sopimuksen edellyttämät valtakunnalliset puitteet, toimintaperiaatteet ja yhteistyörakenteet kaikille hallinnon tasoille. Jokaiselle tasolle tulisi laatia myös oma strategia ja toimeenpanosuunnitelma sopimuksen velvoitteiden toteuttamiseksi. Siltalan ym. (2022) tutkimushankkeen suosituksissa esitetään, että lailla tulisi säätää lähisuhdeväkivaltatyön rakenteiden ja palvelujen järjestämisestä kunnissa ja hyvinvointialueilla. Lakiin tulisi kirjata kuntien ja alueiden tehtävät, poikkihallinnollinen moniammatillinen yhteistyö sekä velvoite nimetä väkivaltatyön koordinaattori ja moniammatillinen työryhmä.

Valmistelussa tunnistettiin, että mikäli lainsäädäntöä ei muutettaisi nykyisestä, väkivallan ehkäisyn rakenteiden kehitys voisi jatkua erilaisena eri alueilla. Tämän seurauksena väkivallan ehkäisyyn liittyvien toimintatapojen, tukirakenteiden ja palvelupolkujen toteutuksessa ja kattavuudessa voisi olla alueellisia eroja, mikä voisi vaikuttaa kansalaisten yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin saada tukea ja palveluita eri puolilla maata. Mikäli sääntely säilyy hyvin yleisellä tasolla, riskinä on se, että resursseja ei kohdenneta väkivallan ehkäisytyöhön ja väkivallan ehkäisyn rakenteet voivat jäädä hankeperustaisiksi. Erityisesti, kun kuntien ja hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne on haastava, on riskinä, että kaikesta sellaisesta leikataan, mitä ei nimenomaisesti edellytetä lainsäädännössä. THL:n kartoitus osoittaa, että esimerkiksi väkivallan ehkäisyn koordinaattorien määrä ja heille osoitettu työaika ovat vähentyneet koko maassa vuodesta 2023 lukien (Niklander & Krogell, 2026).

Alueelliset erot väkivallan ehkäisyn koordinaatiossa ja rakenteissa ovat ongelmallisia kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta. Perustuslain yhdenvertaisuusperiaate velvoittaa julkisen vallan varmistamaan, etteivät ihmisten mahdollisuudet saada palveluita riipu kohtuuttomasti heidän asuinpaikastaan. Väkivallan ehkäisyn selkeiden rakenteiden puuttuminen vaikuttaa myös siihen, miten selkeästi esimerkiksi palvelupolut

on määritelty ja miten hyvin väkivalta tunnistetaan sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä laajemminkin esimerkiksi kouluissa ja nuorisotyössä. Jos väkivallan ehkäisyä ei ole huomioitu rakenteissa, se jää yksittäisten työntekijöiden varaan. Tällöin väkivallan ehkäisy ei ole systemaattista eikä palvelujen saatavuus toteudu yhdenvertaisesti.

Väkivallan ehkäisyyn liittyy lisäksi kunnissa ja hyvinvointialueilla osin epäselvyyksiä vastuiden, roolien ja yhteistyörakenteiden osalta. Tämä on tunnistettu myös hallitusohjelmassa, jonka mukaan kuntien ja hyvinvointialueiden vastuunjakoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tulee selkiyttää sekä ohjata niiden yhteistyötä erityisesti yhdyspintapalvelujen ja tiedolla johtamisen osalta. Väkivallan ehkäisy on esimerkki tehtäväkokonaisuudesta, jossa vastuiden ja yhteistyörakenteiden selkeys on toiminnan vaikuttavuuden kannalta keskeistä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että nykyisen lainsäädännön säilyttäminen ennallaan tukisi kuntien ja hyvinvointialueiden itsehallintoa, mahdollistaisi alueellisten erojen huomioonottamisen eikä aiheuttaisi uusia hallinnollisia tai taloudellisia velvoitteita tai kustannuksia. Tässä vaihtoehdossa väkivallan ehkäisyn rakenteita voitaisiin kehittää antamalla suosituksia, vahvistamalla kannusteita ja ohjaamalla sekä valvomalla vahvemmin alueiden toimintaa. Toisaalta nykylainsäädäntö on melko yleistä, ja mikäli sitä ei muutettaisi, olisi kunnilla ja hyvinvointialueilla laaja harkintavalta siinä, miten väkivallan ehkäisyn rakenteet järjestettäisiin alueilla. Tällöin olisi mahdollista, että väkivallan ehkäisyn rakenteet eivät vakiintuisi kaikilla alueilla, vaan väkivallan ehkäisyn toteutuminen olisi joillakin alueilla jatkossakin osittain riippuvainen esimerkiksi hankerahoituksesta tai yksittäisistä työntekijöistä.

4.2 Lainsäädännölliset vaihtoehdot

4.2.1 Mitä väkivaltaa sääntely koskisi

Valmistelussa tarkasteltiin erilaisia lainsäädäntömuutosten toteuttamisvaihtoehtoja. Ensimmäisenä arvioitiin sääntelyn ulottuvuutta eli sitä, mihin väkivallan muotoihin mahdollinen uusi sääntely tulisi kohdistaa. Arvioinnissa tarkasteltiin erityisesti kahta vaihtoehtoa: velvoitteiden ulottamista kaikkeen väkivaltaan tai niiden rajaamista erityisesti lähisuhdeväkivaltaan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Valmistelussa tunnistettiin myös mahdollisuus kohdentaa sääntely lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan lisäksi tiettyyn muuhunkin vakavaan väkivaltaan, kuten lasten ja nuorten väliseen väkivaltaan ja muuhun lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan sekä ihmiskauppaan.

Ensimmäisenä vaihtoehtona olisi säätää kuntia ja hyvinvointialueita koskevat velvoitteet kattamaan kaikenlaisen väkivallan ehkäisy. Tällöin velvoitteet kattaisivat kaikki väkivallan muodot sen sijaan, että ne kohdistuisivat vain tiettyyn tai tiettyihin väkivaltailmiöihin, kuten lähisuhdeväkivaltaan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistoimintaa tarvitaan muun muassa yleiseen asuinalueiden turvallisuuden edistämiseen, Ankkuritoiminnan järjestämiseksi sekä nuorten keskinäiseen väkivaltaan puuttumiseksi, jotka eivät automaattisesti ole lähisuhde- ja perheväkivaltaa. Esimerkiksi nuorten katu- ja jengiväkivallan vastaista työtä on edistetty merkittävästi kuluvan hallituskauden aikana, ja tässä työssä väkivallan ehkäisyn rakenteiden tarve on tullut selkeästi esiin.

Edellä mainittua vaihtoehtoa puoltaisi myös se, että eri väkivallan muodot voivat usein limittyä toisiinsa, eikä rajojen vetäminen eri väkivaltailmiöiden tai väkivallan eri muotojen välille ole monesti helppoa tai yksiselitteistä. Sama henkilö voi olla samanaikaisesti esimerkiksi lähisuhdeväkivallan, seksuaaliväkivallan, kunniaan liittyvän väkivallan ja ihmiskaupan uhri. Väkivallalle altistuminen ja väkivallan kokemukset voivat kasvattaa myöhempien väkivaltakokemusten ja väkivaltaisen käyttäytymisen riskiä, minkä seurauksena väkivallan eri muodot voivat kasautua yksilöille, perheille ja yhteisöille. Yhden väkivallan muodon ehkäisytoimet voi siten vaikuttaa myös muihin väkivallan muotoihin. Yhteiset rakenteet mahdollistaisivat väkivallan uhrien ja tekijöiden kokonaisvaltaisemman tunnistamisen ja palveluun ohjaamisen.

Kunnille ja hyvinvointialueille voisi myös olla hallinnollisesti helpompaa ja kustannustehokkaampaa ylläpitää yhtä väkivallan ehkäisyn kokonaisuutta kuin useita rinnakkaisia rakenteita eri väkivallan muodoille. Se, että velvoitteet koskisivat kaikkia väkivallan muotoja, voisi myös mahdollistaa paremmin paikallisen joustavuuden. Väkivaltatilanne voi vaihdella alueittain, sillä joillakin alueilla voi painottua esimerkiksi nuorisoväkivalta, kun taas toisilla ihmiskauppa. Yleinen velvoite mahdollistaisi toimien kohdentamisen paikallisten tarpeiden mukaisesti.

Valmistelussa arvioitiin myös sääntelyn kohdistumista erityisesti lähisuhdeväkivaltaan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Lähisuhdeväkivalta pitää sisällään myös perheväkivallan sekä nuorten välisen seurusteluväkivallan. Tätä vaihtoehtoa puoltaisi se, että useat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet ja väkivallan vastaiset sopimukset korostavat erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan sekä lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä. Sopimuksia valvovat komiteat ovat antaneet Suomelle lukuisia suosituksia ja huomioita, jotka koskevat nimenomaisesti naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä. Samoin valtio on vuosien ajan antanut erityisesti lähisuhdeväkivallan vastaista työtä koskevia suosituksia.

Lähisuhdeväkivalta on yksi niistä väkivaltailmiöistä, joiden erityispiirteet edellyttävät viranomaisilta erityistä osaamista, yhteistyötä ja palvelujärjestelmän koordinaatiota. Lähisuhdeväkivalta jää helposti piiloon viranomaisilta, se voi jatkua pitkään ja sisältää toistuvaa vallankäyttöä, kontrollia ja riippuvuussuhteita. Läheisen tekemä väkivalta voi olla erityisen haavoittavaa ja siten myös erityisen moitittavaa. Esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutettu on esittänyt, että rikoksen kohdistaminen läheiseen henkilöön olisi lisättävä rangaistuksen yleisiin koventamisperusteisiin (Kainulainen & Rantala 2025). Istanbulin sopimuksen 46 artiklassa yhtenä raskauttavana seikkana on mainittu rikoksen kohdistaminen läheiseen henkilöön. Lähisuhdeväkivallan erityinen asema näkyy lisäksi siinä, että rikoslain 21 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella lieväkin pahoinpitely on lähisuhteissa aina virallisen syytteen alainen rikos. Säännöksen taustalla on esimerkiksi uhrin haavoittuva ja tekijästä riippuvainen asema sekä rikoksentekijän mahdollisuus kohdistaa uhriin painostusta (ks. hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta (HE 78/2010 vp), s. 11 ja 14.), ja samasta syystä lähisuhdeväkivallan sovittelusta on pääosin luovuttu tällä hallituskaudella. Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen, ehkäisy ja siihen puuttuminen edellyttävät erityistä osaamista ja tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, varhaiskasvatuksen ja poliisin välillä. Erityissääntely mahdollistaisi velvoitteiden kohdentamisen ilmiöön, jonka osalta on erityisesti tunnistettu tarve vahvistaa rakenteita, selkeyttää vastuita ja yhdenmukaistaa toimintatapoja valtakunnallisesti muutosten aikaansaamiseksi. Lähisuhdeväkivalta on myös erityisen yleinen ja mittava ongelma Suomessa.

Vertailussa tunnistettiin perusteita molempien ratkaisujen puolesta. Kaikkea väkivaltaa koskevan sääntelyn etuna olisi se, että niin väkivallan tunnistamisessa, siihen puuttumisessa kuin strategisen suunnittelun tasolla toimijat olisivat samoja. Voisi olla haastavaa kuntien ja hyvinvointialueiden kannalta, jos niillä olisi erikseen eri väkivallan muodoille ehkäisyn rakenteet luotuna. Myös resurssien näkökulmasta voisi olla perustellumpaa säätää esimerkiksi yleisemmin väkivallan ehkäisyn koordinaatiosta eikä esimerkiksi lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatiosta. Toisaalta arvioitiin, ettei vaihtoehtojen välinen raja ole välttämättä käytännössä jyrkkä. Vaikka sääntelyssä asetettaisiin erityisiä velvoitteita esimerkiksi lähisuhdeväkivallan ehkäisyn rakenteille tai koordinaatiolle, se ei estäisi kuntia ja hyvinvointialueita hyödyntämästä samoja rakenteita myös muun väkivallan ehkäisyssä. Se ei myöskään estäisi sitä, ettei esimerkiksi lähisuhdeväkivaltakoordinaattorin tehtäviin voisi kuulua myös muun väkivallan ehkäisemisen koordinointia.

Lähisuhdeväkivaltaan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan rajautuvan sääntelyn etuna voitaisiin pitää sääntelyn kohdentumista ilmiöihin, joiden osalta on tunnistettu erityisiä kehittämistarpeita. Nämä väkivallan muodot ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä ja niihin kohdistuu useita kansainvälisiä velvoitteita.

Kansainvälisissä arvioinneissa ja Suomelle annetuissa suosituksissa on korostettu lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ja ehkäisytyötä tukevien rakenteiden tehostamista. Valmistelussa arvioitiin lisäksi, että kaikkea väkivaltaa koskevassa sääntelyssä velvoitteet saattaisivat muodostua yleisemmiksi kuin rajatummassa sääntelyssä. Mitä laajemmasta ilmiöstä on kyse, sitä haastavampaa on määritellä lainsäädännön tasolla riittävän konkreettisia velvoitteita. Lähisuhdeväkivaltaan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan kohdistuvien erityisten velvoitteiden voidaan arvioida tukevan näiden ilmiöiden huomioimista kuntien ja hyvinvointialueiden toiminnassa sekä ehkäisevän sitä, että lähisuhdeväkivallan ehkäisy jäisi ainoastaan osaksi muuta väkivallan ehkäisyn kokonaisuutta. Lisäksi valmistelussa tunnistettiin, että voimassa oleva hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskeva sääntely kattaa jo yleisesti väkivallan ehkäisyn. Tätä taustaa vasten arvioitiin, että lakiteknisesti voisi olla perustellumpaa kohdentaa mahdollinen uusi sääntely lähisuhdeväkivaltaan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, jolloin sääntely täydentäisi nykyistä sääntelykokonaisuutta niiltä osin, joilla on tunnistettu erityisiä kehittämistarpeita.

Toisaalta valmistelussa tunnistettiin, että ainoastaan lähisuhdeväkivaltaan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan rajautuva sääntely jättäisi sääntelyn ulkopuolelle merkittävän osan esimerkiksi lapsiin kohdistuvasta väkivallasta tai ihmiskaupasta. Suomi on saanut suosituksia myös lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ja ihmiskaupan ehkäisystä. Vaikka nämä ilmiöt voivat osittain ilmetä lähisuhteissa ja kytkeytyä lähisuhdeväkivaltaan, näin ei ole kaikissa tapauksissa. Lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyön vaikuttavuutta heikentää se, jos lapsiin kohdentuvan väkivallan vastaista työtä ei tehdä kattavasti, koska tutkimustiedosta tiedetään, että lapsuudenaikainen väkivallalle altistuminen lisää todennäköistä käyttää väkivaltaa ja joutua uhriksi myös aikuisena. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna voitaisiin arvioida sääntelyn ulottamista myös tiettyihin muihin vakaviin väkivallan ilmiöihin tai laajemmin väkivallan ehkäisyyn kokonaisuutena.

4.2.2 Sääntelyteknisten ratkaisujen arviointia

4.2.2.1 Voimassa olevan lainsäädännön täydentäminen

Valmistelussa arvioitiin myös sitä, millä tavoin lainsäädäntöä voitaisiin muuttaa. Yhtenä vaihtoehtona tunnistettiin voimassa olevan lainsäädännön täydentäminen.

Sote-järjestämislain 6 ja 7 §:ssä kunnille ja hyvinvointialueille on jo asetettu yleinen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Säännökset edellyttävät muun muassa tavoitteiden asettamista strategisessa suunnittelussa, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutahon nimeämistä, asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden sekä niihin vaikuttavien tekijöiden seurantaa sekä hyvinvointikertomusten ja -suunnitelmien laatimista. Vaikka väkivallan ehkäisyä ei ole säännöksissä nimenomaisesti mainittu, turvallisuuden edistäminen, mukaan lukien väkivallan ehkäisy, kuuluu lain esitöiden mukaan osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä (HE 241/2020 vp). Koska väkivallan ehkäisyä ei ole nimenomaisesti mainittu säännöstasolla, väkivallan ehkäisyn huomioiminen osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä ei kuitenkaan aina toteudu riittävästi ja käytännöt vaihtelevat alueittain.

Valmistelussa tunnistettiin, että sote-järjestämislakia voitaisiin muuttaa siten, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäksi säännöstasolla mainittaisiin turvallisuuden edistäminen tai väkivallan ehkäisy. Sote-järjestämislain 6 ja 7 §:ää voitaisiin siis täydentää siten, että pykälässä viitattaisiin hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen. Lisäksi sote-järjestämislain 29 §:n perusteella annettavassa asetuksessa voitaisiin mahdollisesti tarkentaa, että hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan tulisi lisätä tarpeelliset tiedot myös väkivallan ehkäisyn tai lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn osalta. Näin voitaisiin lisätä säännösten velvoittavuutta myös väkivallan ehkäisyn osalta ja varmistaa, että väkivallan ehkäisy huomioitaisiin myös esimerkiksi hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa.

Sote-järjestämislain lisäksi väkivallan ehkäisyn rakenteista ja järjestämisestä voitaisiin säätää nykyistä yksityiskohtaisemmin myös esimerkiksi sosiaalihuolto- ja terveydenhuoltolaeissa sekä huomioida tarpeellisin osin muissakin laeissa, kuten lastensuojelulaissa tai kuntalaissa. Mahdollisena vaihtoehtona voisi olla säätää kuntalaissa, että väkivallan ehkäisy tulee ottaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohella huomioon osana kuntastrategiaa. Vastaavasti hyvinvointialueesta annetussa laissa voitaisiin täydentää hyvinvointialuestrategiaa koskevaa sääntelyä siten, että myös väkivallan ehkäisy huomioidaan nimenomaisesti strategisessa suunnittelussa. Tällöin kunta ja hyvinvointialue olisivat velvollisia seuraamaan väkivallan ehkäisyn nykytilaa sekä asettamaan väkivallan ehkäisyn tavoitteet ja seuraamaan niiden toteutumista.

Väkivallan ehkäisyn kannalta olennaista on, että väkivalta ensinnäkin tunnistetaan palveluissa ja toisaalta että viranomaiset tietävät oman vastuunsa ja roolinsa väkivallan ehkäisyssä. Vaikka nykyinen lainsäädäntö asettaa tiettyjä koulutusvelvoitteita esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöille, valmistelussa arvioitiin, että nykyisessä lainsäädännössä voitaisiin velvoittaa nykyistä vahvemmin sekä työnantajia että työntekijöitä huolehtimaan riittävästä osaamisesta nimenomaisesti väkivallan tunnistamiseksi ja siihen reagoimiseksi. Täydentäviä säännöksiä voisi sisältyä eri sektorilainsäädäntöihin, kuten sote-järjestämislakiin, varhaiskasvatuslakiin, perusopetuslakiin, ammattikoulusta annettuun lakiin ja lukiolakiin.

Yhtenä vaihtoehtona valmistelussa arvioitiin väkivallan ehkäisyä koskevien säännösten sisällyttämistä ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annettuun lakiin (523/2015). Ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytöstä, tupakka- ja nikotiinituotteista sekä rahapelaamisesta aiheutuvia haittoja vahvistamalla ehkäisevän työn rakenteita, koordinointia ja yhteistyötä. Ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain sisältöä on käsitelty tarkemmin luvussa 4.2.2.2 Väkivallan ehkäisyn rakenteita koskeva oma erillislaki. Vaihtoehdon etuna olisi, että väkivallan ehkäisy voitaisiin kytkeä osaksi jo olemassa olevia ehkäisevän työn rakenteita. Tällöin voitaisiin hyödyntää jo olemassa olevia rakenteita, yhteistyöverkostoja ja koordinointikäytäntöjä, mikä voisi vähentää tarvetta luoda erillisiä hallinnollisia rakenteita. Toisaalta ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain soveltamisala on nykyisin rajattu päihteiden käytöstä ja rahapelaamisesta aiheutuvien haittojen ehkäisyyn, minkä vuoksi väkivallan ehkäisyn sisällyttäminen lakiin muuttaisi sen sääntelyllistä lähtökohtaa ja laajentaisi lain soveltamisalaa merkittävästi. Lisäksi väkivallan ehkäisy on ilmiönä laaja ja koskettaa useita sellaisia toimialoja ja velvoitteita, jotka eivät kaikilta osin liity päihdehaittojen ehkäisyyn. Tämän vuoksi olisi arvioitava erikseen, muodostaisivatko väkivallan ehkäisy ja ehkäisevä päihdetyö tarkoituksenmukaisen ja riittävän yhtenäisen sääntelykokonaisuuden.

Valmistelussa arvioitiin, että voimassa olevien lakien täydentämisellä olisi hyviä puolia. Erityisesti sote-järjestämislain tarkentaminen nähtiin yhtenä vaihtoehtona. Väkivallan ehkäisy kuuluu jo tällä hetkellä kuntien ja hyvinvointialueiden velvollisuuksiin kyseisen lain perusteella, vaikka väkivallan ehkäisyä ei nimenomaisesti mainitakaan säännöksissä. Mikäli pykäliin lisättäisiin maininta väkivallan ehkäisystä, toisi se nykyistä selvemmin esille, että myös väkivallan ehkäisy on osa kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävää. Tämä voisi osaltaan edistää väkivallan ehkäisyn huomioimista kunnissa ja hyvinvointialueilla. Samalla arvioitiin, että pelkkä säännösten täsmentäminen ei välttämättä yksin riittäisi varmistamaan muutosten toteutumista käytännössä, vaan sääntelyn toimeenpanoa olisi tarpeen tukea esimerkiksi ohjauksen, suositusten, koulutuksen ja muiden toimeenpanotoimien avulla.

Nykyisen lainsäädännön täydentämistä puoltaisi myös se, että vältettäisiin päällekkäistä sääntelyä. Sote-järjestämislaissa edellytetään jo nykyisin, että kunnat ja hyvinvointialueet asettavat tavoitteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiselle sekä laativat hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman. Koska väkivallan ehkäisy sisältyy hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, se on nykyiselläänkin huomioitu monien kuntien ja hyvinvointialueiden suunnitelmissa. Kunnille ja hyvinvointialueille voisi aiheutua ylimääräistä hallinnollista

työtä, mikäli erillislaissa velvoitettaisiin esimerkiksi tekemään erillinen toimintasuunnitelma lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä. Voimassa olevan lainsäädännön täydentäminen ei myöskään vaatisi yhtä isoja muutoksia eikä siten yhtä paljon valmistelua kuin kokonaan oman lain säätäminen.

Toisaalta valmistelussa tunnistettiin, että väkivallan ehkäisyn rakenteita koskevan sääntelyn sisällyttäminen nykyiseen lainsäädäntöön voisi asettaa lainsäädäntöteknisiä haasteita, mikäli sääntelystä halutaan yksityiskohtaista. Sote-järjestämislaissa ei esimerkiksi erikseen säädetä väkivallan ehkäisyn koordinaatiosta tai väkivallan ehkäisyyn liittyvästä yhteistyöverkostosta. Sote-järjestämislaki on luonteeltaan yleislaki, joten sen velvoitteet on lähtökohtaisesti muotoiltu yleisluonteisiksi. Erityisesti jos velvoitteet kohdistettaisiin nimenomaisesti lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn ja niistä säädettäisiin yksityiskohtaisesti, poikkeaisi tällaisen sääntelyn sisällyttäminen sote-järjestämislakiin merkittävästi sen nykyisestä rakenteesta ja sääntelytavasta. Valmistelussa tunnistettiin myös, että nykyisen lainsäädännön täydentäminen ei välttämättä loisi yhtä selkeitä väkivallan ehkäisyn rakenteita kuin erillinen laki. Koska väkivallan ehkäisy koskee useita toimialoja ja viranomaisia, edellyttää se vahvaa poikkihallinnollista yhteistyötä. Sääntelyn jakautuminen useaan eri lakiin voisi hankaloittaa kokonaisuuden hahmottamista ja yhteisten toimintatapojen muodostamista.

Kokonaisuudessaan valmistelussa arvioitiin, että voimassa olevan lainsäädännön täydentäminen olisi toteutettavissa suhteellisen kevyesti ja se hyödyntäisi olemassa olevia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita. Vaihtoehdon keskeisenä haasteena kuitenkin pidettiin sitä, että sääntely jäisi luonteeltaan yleiseksi eikä mahdollistaisi yhtä täsmällisiä velvoitteita väkivallan ehkäisyn rakenteista kuin erillinen laki. Sote-järjestämislain systematiikkaan ei sopisi varsinkaan se, että siihen sisällytettäisiin sääntelyä tietyistä väkivaltailmiöistä, kuten lähisuhdeväkivallasta ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta.

4.2.2.2 Väkivallan ehkäisyn rakenteita koskeva oma erillislaki

Yhtenä vaihtoehtona valmistelussa arvioitiin erillislain säätämistä. Tällöin joko lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan tai yleisemmin väkivallan ehkäisyn järjestämisestä ja väkivallan vastaisen työn rakenteista säädettäisiin omassa laissaan. Lainsäädännössä voitaisiin soveltuvin osin ottaa mallia ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetusta laista ja Ruotsissa voimassa olevasta kuntien vastuusta rikoksia ehkäisevässä työssä annetusta laista. Laissa voitaisiin säätää esimerkiksi kunnan ja hyvinvointialueiden roolista ja tehtävistä väkivallan ehkäisemisessä ja väkivallan ehkäisyn toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta. Laissa voitaisiin velvoittaa hyvinvointialue ja kunta laatimaan väkivallan ehkäisemisen toimintasuunnitelma sekä huolehtimaan väkivallan ehkäisyn koordinoinnista. Lisäksi laissa voitaisiin edellyttää esimerkiksi sitä, että hyvinvointialue vastaa väkivallan ehkäisemisen yhteistyöverkoston kokoamisesta ja toiminnan yhteensovittamisesta.

Kuntien ja hyvinvointialueiden itsehallinnon vuoksi laissa voitaisiin lähtökohtaisesti säätää väkivallan ehkäisyn tehtävistä ja tavoitteista, mutta ei siitä, miten kunta tai hyvinvointialue organisoi tehtävän hoitamisen. Vaikka laissa voitaisiin velvoittaa kuntia ja hyvinvointialueita huolehtimaan väkivallan ehkäisyn koordinaatiosta, laissa ei todennäköisesti voitaisi edellyttää nimenomaisesti esimerkiksi väkivaltakoordinaattorin nimeämistä. Kunnat ja hyvinvointialueet voisivat lähtökohtaisesti päättää siis itse siitä, millä tavoin ne järjestävät laissa säädetyt tehtävät. Koordinaatiota koskevien velvoitteiden täsmentäminen sekä muut mahdolliset väkivallan ehkäisyn suunnittelua, toimeenpanoa, seurantaa ja raportointia koskevat velvoitteet voisivat kuitenkin käytännössä lisätä tarvetta nimetä tehtävälle selkeä vastuutaho. Tämä voisi johtaa väkivallan ehkäisystä vastaavien koordinaattorien tai muiden vastaavien vastuutahojen nimeämiseen nykyistä useammilla alueilla.

Vaikka laki koskisi väkivallan ehkäisyn rakenteita eikä varsinaisesti esimerkiksi väkivallan osapuolten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tai niiden järjestämistä, lailla voitaisiin joka tapauksessa kehittää ja

vahvistaa väkivallan ehkäisytyötä ja vahvistaa jo olemassa olevia palvelurakenteita. Lailla voitaisiin myös tukea tiedon tuottamista ja vahvistaa tiedon seurantaa sekä osaltaan edistää palvelujen piiriin pääsemistä yhdenvertaisesti koko Suomessa. Samoin laissa voitaisiin edellyttää kuntia ja hyvinvointialueita tekemään yhteistyötä eri tahojen, kuten poliisin ja yleishyödyllisten järjestöjen, kanssa väkivallan ehkäisyssä.

Valmistelussa arvioitiin, että erillislain säätämiseen liittyisi sitä puoltavia seikkoja. Nykyinen lainsäädäntö väkivallan ehkäisemisestä on hajanaista ja lainsäädännön velvoitteet ovat hyvin yleisluontoisia. Käytännössä lainsäädäntöä on konkretisoitu ohjeilla ja suosituksilla. Ohjeet ja suositukset eivät kuitenkaan ole kaikilta osin olleet riittäviä, vaan niiden toimeenpano on vaihdellut eri alueilla. Väkivallan ehkäisyyn liittyvät rakenteet ovat myös osin olleet määräaikaisten hankkeiden ja väkivallan vastainen työ työnantajan tai yksittäisten työntekijöiden kiinnostuksen varassa. Väkivallan ehkäisyn toimeenpanossa on rakenteellisia puutteita, eikä kuntien, hyvinvointialueiden ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö toteudu aina riittävästi. Esimerkiksi erillisen väkivaltakoordinaattorin nimeäminen ja väkivallan huomioiminen hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa vaihtelee huomattavasti kuntien ja hyvinvointialueiden välillä.

Valmistelussa arvioitiin, että erillislaki voisi vahvistaa väkivallan ehkäisyyn kohdistuvien resurssien huomioon ottamista ja tukea niiden kohdentamista. Kun laissa yksiselitteisesti edellytettäisiin esimerkiksi väkivallan ehkäisyn koordinaatiota, väkivallan ehkäisyyn liittyvän yhteistyöverkoston nimeämistä tai toimintasuunnitelman laatimista, kunnilla ja hyvinvointialueilla olisi nykyistä vahvempi velvollisuus huolehtia niiden toteuttamisesta myös tilanteissa, joissa resurssit ovat niukat. Vaikka tämä voisi lisätä jossain määrin sellaisten kuntien tai hyvinvointialueiden kustannuksia, joilla ei ole ollut olemassa selkeitä rakenteita väkivallan ehkäisyyn, laki todennäköisesti vähentäisi pitkällä aikavälillä yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia. Väkivallan ehkäisy on sekä vaikuttavampaa että kustannustehokkaampaa kuin väkivallan seurausten hoitaminen jälkikäteen. Yksilötasolla väkivallan ehkäisy luonnollisesti ehkäisisi myös väkivallan aiheuttamaa kärsimystä, joka väkivallan kokijan lisäksi voi koskettaa myös heidän lähipiiriään.

Toisaalta valmistelussa tunnistettiin, että erillislain säätämiseen voisi liittyä myös haittapuolia. Jo nykyisellään väkivallan ehkäisy sisältyy useaan eri lainsäädäntöön. Vaikka tämä voi osaltaan tehdä lainsäädännöstä hajanaista, on toisaalta tärkeää, että ilmiö tunnistetaan eri toimialoilla ja eri hallinnollisilla tasoilla. Säännösten sisällyttäminen eri toimialojen lakeihin voi osaltaan turvata sitä, että väkivallan ehkäisy integroidaan osaksi eri alojen toimintaa. Nykyjärjestelmässä väkivallan ehkäisy kuuluu usean viranomaisen ja toimijan perustehtäviin. Hyvinvointialueet vastaavat väkivallan ehkäisystä osana sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Kunnissa väkivallan ehkäisyä toteutetaan osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sivistys-, nuoriso- ja liikuntatoimen tehtäviä. Lisäksi esimerkiksi poliisi ja rikosoikeusjärjestelmä vastaavat väkivallan ehkäisystä ja siihen puuttumisesta yleisen turvallisuuden sekä rikosten ennalta ehkäisemisen näkökulmasta ja maahanmuuttoviranomainen erityisesti ihmiskaupan ehkäisyssä. Jos väkivallan ehkäisy nostettaisiin omaksi lainsäädäntökokonaisuudekseen, voisi riskinä olla, että se nähtäisiin omana erillisenä tehtävänään eikä osana viranomaisten perustehtäviä, erityisesti jos laki koskisi vain osaa väkivaltailmiöistä.

Lisäksi sote-järjestämislain perusteella kunnilla ja hyvinvointialueilla on jo lakisääteinen velvollisuus hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kunnissa ja hyvinvointialueilla, mihin sisältyy myös väkivallan ehkäisy. Sote-järjestämislaissa edellytetään nykyisinkin, että kunnat ja hyvinvointialueet tekevät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä eri julkisoikeudellisten tahojen ja järjestöjen kanssa sekä huomioivat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategisessa suunnittelussaan. Siten sote-järjestämislaissa säädetään yleisemmällä tasolla kunnan ja hyvinvointialueiden velvollisuuksista. Mikäli säädettäisiin kuntia ja hyvinvointialueita koskeva väkivallan ehkäisyn rakenteita koskeva erillislaki, tulisi kiinnittää huomiota siihen, ettei uusi lainsäädäntö olisi päällekkäistä voimassa olevien säännösten kanssa. Mahdollista erillislakia valmisteltaessa tulisikin arvioida, olisiko tarvetta muuttaa sote-järjestämislakia siten, ettei 6 ja 7 §:ssä tarkoitettu hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen koskisi väkivallan ehkäisyä vai olisiko

tarkoituksena, että sote-järjestämislakia sovellettaisiin erillislain rinnalla. Koska väkivallan ehkäisy sisältyy jo lainsäädäntöön, tulisi kiinnittää huomiota siihen, toisiko erillislaki lisäarvoa ja vaikuttavuutta väkivallan ehkäisyn järjestämiseen.

Valmistelussa tunnistettiin, että mikäli erillislailla säädettäisiin kunnille ja hyvinvointialueille uusia tehtäviä tai laajennettaisiin niiden nykyisiä velvollisuuksia, tulisi tehtävien edellyttämät kustannukset ja rahoitus arvioida osana lain valmistelua. Vaikka erillislain tarkoituksena voisi olla väkivallan ehkäisyn rakenteiden ja koordinoinnin vahvistaminen, sääntelyn käytännön vaikutukset riippuisivat myös siitä, millaiset resurssit tehtävien toteuttamiseen osoitettaisiin. Velvoitteiden toteuttamistavan ei kuitenkaan välttämättä tarvitsisi olla sama kaikilla alueilla. Kunnat ja hyvinvointialueet ovat keskenään hyvin erilaisia, minkä vuoksi tehtävien järjestämisessä voitaisiin hyödyntää myös alueiden välistä yhteistyötä. Sääntelyn kohteena voisi siten olla ensisijaisesti väkivallan ehkäisyn järjestäminen, koordinointi tai rakenteiden olemassaolo, eikä se välttämättä edellyttäisi esimerkiksi oman koordinaattorin nimeämistä jokaiseen kuntaan tai erillisten rakenteiden perustamista kaikille alueille. Erillislaki lisäisi kuitenkin kuntia koskevaa sääntelyä, vaikka Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan kuntien toiminnan ja tehtävien mitoitusta sekä toteutustapojen yksityiskohtaista sääntelyä pyritään keventämään.

Valmistelussa tunnistettiin myös kolmannen sektorin merkittävä rooli väkivallan ehkäisytyössä. Erityisesti järjestökentällä nostettiin esille mahdollisen lainsäädännön haitalliset vaikutukset sellaisten järjestöjen rahoitukseen, jotka ovat vuosia tehneet töitä väkivallan ehkäisyn parissa. Tämä johtuu erityisesti siitä, että valtioneuvoston asetuksessa sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta (1059/2023) säädetään, ettei avustusta voida ilman erityistä syytä myöntää valtion, kunnan tai hyvinvointialueen vastuulle kuuluvien tehtävien rahoittamiseen. Esille nostettiin huoli siitä, että väkivallan ehkäisytyötä tekeville järjestöille ei välttämättä myönnettäisi STEA-rahoitusta jatkossa, mikäli väkivallan ehkäisytyö määriteltäisiin laissa ainoastaan kuntien tai hyvinvointialueiden vastuulle. Toisaalta erillislaissa olisi tarkoitus säätää väkivallan ehkäisyn rakenteista ja toimijoiden eri rooleista, ei itse palveluiden sisällöstä tai palveluiden järjestämisestä. Vaikka erillislaissa säädettäisiin nykyistä selkeämmin ja tarkemmin eri toimijoiden rooleista, ei kyse olisi varsinaisesti uudesta tehtävästä, sillä väkivallan ehkäisytyö kuuluu jo sekä kansallisen lainsäädännön että Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten nojalla julkisen vallan tehtäväksi. Vastaavasti ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun laissa säädetään siitä, että julkinen valta huolehtii päihtymiseen käytettyjen aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisystä yhteistyössä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa, ja tästä huolimatta ehkäisevän päihdetyön järjestöille on voitu myöntää esimerkiksi STEA-rahoitusta. Valmistelussa arvioitiin, että erillislain säätämisellä ei suoraan olisi vaikutusta järjestöjen rahoitukseen.

Valmistelussa arvioitiin, että erillislailla voitaisiin luoda nykyistä selkeämmät puitteet väkivallan ehkäisyn suunnittelulle, koordinoinnille, seurannalle ja yhteistyölle. Vaikka väkivallan ehkäisy kuuluu nykyisin osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviä, sen huomioiminen on voinut jäädä yleisen sääntelyn puitteissa alueiden harkinnan varaan, minkä seurauksena väkivallan ehkäisy ei ole kaikilla alueilla noussut riittävästi esiin suunnittelussa, päätöksenteossa, rakenteiden kehittämisessä tai resurssien kohdentamisessa. Erillislailla olisi mahdollista asettaa nykyistä täsmällisempiä velvoitteita esimerkiksi väkivallan ehkäisyn koordinoimisesta ja poikkihallinnollisesta yhteistyöstä. Toisaalta sääntelyn valmistelussa tulisi huolehtia siitä, ettei sääntely muodostu päällekkäiseksi voimassa olevan lainsäädännön kanssa.

Vertailukohtana ehkäisevää päihdetyötä koskeva lainsäädäntö

Valmistelussa huomioidaan ja hyödynnetään kuntia ja hyvinvointialueita velvoittavaa lainsäädäntöä ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä sekä kokemuksia kyseisen lainsäädännön soveltamisesta ja mahdollisia hyviä käytäntöjä. Ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetussa laissa (523/2015)

säädetään muun muassa siitä, mitkä ovat valtionhallinnon sekä kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävät ehkäisevässä päihdetyössä. Lain mukaan valtakunnallisesti ehkäisevää päihdetyötä johtaa sosiaali- ja terveysministeriö, kun puolestaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäviin kuuluu kansallisesti ohjata ja kehittää sitä. Lupa- ja valvontaviranomaisen lakisääteinen tehtävä on ohjata kuntien ja hyvinvointialueiden ehkäisevää päihdetyötä, suunnitella ja kehittää sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä tukea kuntia ja hyvinvointialueita ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä. Lain toimeenpanoa on tuettu Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmilla (2016–2025, 2026–2035).

Lain 5 ja 6 §:n mukaan kunta ja hyvinvointialue muun muassa huolehtivat ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan, eli päihdeolojen seurannasta ja niihin liittyvästä tiedotuksesta, päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevasta väestö- ja yksilöviestinnästä, ehkäisevien toimien osaamisen vahvistamisesta, niiden edistämisestä sekä niiden yhteensovittamisesta eri toimijoiden toimien kanssa. Lisäksi ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan osana kunnan ja hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja sen suunnittelua. Myös asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen osana ehkäisevää päihdetyötä kuuluu niiden tehtäviin.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja aluehallintovirastojen (nyk. Lupa- ja valvontavirasto) kuntakyselyiden mukaan lainsäädäntö on edistänyt ehkäisevän päihdetyön rakenteita kunnissa merkittävästi (Warpenius & Markkula 2018; Markkula & Warpenius 2017; Warpenius & Markkula 2020a–b; Warpenius ym. 2025; Warpenius & Markkula 2023). Vastaavasti hyvinvointialueilla on kyselyjen mukaan luotu ehkäisevää päihdetyötä tukevia koordinaatiorakenteita (Savolainen ym. 2025; Kuussaari ym. 2025). Lainsäädäntö on vahvistanut toimijoiden mandaattia tehdä ehkäisevää päihdetyötä ja perustella työn tarvetta sekä mahdollistanut aluehallintovirastojen (nyk. Lupa- ja valvontavirasto) tekemää ehkäisevään päihdetyöhön liittyvää kunta- ja hyvinvointialueohjausta. Lainsäädäntö on tukenut myös tarvittavien resurssien varmistamista työlle.

Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevalla lailla (EPT-laki) on ollut positiivisia vaikutuksia ehkäisevän päihdetyön rakenteiden muodostumisessa kunta- ja hyvinvointialuekentälle. Esimerkiksi vuonna 2016 ehkäisevän päihdetyön toimielimen oli nimittänyt 44 prosenttia kunnista, vuonna 2020 vastaava osuus oli 77 prosenttia ja vuonna 2023 81 prosenttia (Warpenius & Markkula, 2020; Warpenius ym. 2025). Positiivista kehitystä vuodesta 2016 vuoteen 2023 oli tapahtunut usealla saralla; ehkäisevän päihdetyön monialaisia työryhmiä oli perustettu enemmän (2016: 67 prosenttia, 2020: 86 prosenttia, 2023: 83 prosenttia), EPT-yhdyshenkilöitä oli nimetty lisää (2016: 84 prosenttia, 2020: 91 prosenttia, 2023: 93 prosenttia), ehkäisevä päihdetyö oli sisällytetty johonkin kunnan toimintaa ohjaavista suunnitelmista (2016: 87 prosenttia, 2020: 96 prosenttia, 2023: 90 prosenttia). Seurantatutkimusten mukaan kuntien toimintakenttää merkittävästi muuttanut sote-uudistus ei ratkaisevasti heikentänyt kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteita koko maan tasolla arvioitaessa, vaan kunnat huomioivat muutoksessa lakisääteisten tehtäviensä hoitamisen (Warpenius ym. 2025). Kuntien ehkäisevän päihdetyön perusrakenteet ovat vahvistuneet, sillä vuonna 2016 ehkäisevän päihdetyön perusrakenteet olivat kokonaisarvion mukaan vahvat 35 prosenttia kunnista (niistä löytyivät vastaava toimielin, toimeenpaneva työryhmä, yhdyshenkilö ja toimintaa ohjaava suunnitelma). Vuonna 2020 vastaava luku oli jo 69 prosenttia ja vuonna 2023 68 prosenttia. (Warpenius & Markkula, 2020; Warpenius ym. 2025.). Vuonna 2024 ehkäisevän päihdetyön rakenteet (ts. ehkäisevä päihdetyö hyte-koordinaatiossa, työryhmissä ja tähän osoitettu työaikaresurssi) hyvinvointialueilla olivat arvioinnin mukaan kehittyneet selvästi ja järjestäytyminen edennyt huomattavasti verrattuna vuoteen 2023, jolloin hyvinvointialueet käynnistivät toimintaansa. Rakenteet olivat vuonna 2024 vahvat 17 hyvinvointialueella (5–6 pistettä) ja keskivahvat neljällä alueella (3–4 pistettä). Esimerkiksi ehkäisevää päihdetyötä koordinoiva työryhmä toimi kaikilla hyvinvointialueilla ja ehkäisevä päihdetyö oli tunnistettu keskeiseksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaation sisältöalueeksi 21

hyvinvointialueella. Neljää aluetta lukuun ottamatta hyvinvointialueet ilmoittivat myös osoittaneensa työpanosta kokonaisuuteen. Myös lakisääteisestä asiantuntijatuesta kunnille oli sovittu 19 hyvinvointialueella, joista yhdeksän oli varannut tukeen erillistä työaikaa. (Kuussaari ym. 2025, vrt. Kauppinen ym. 2023.)

Kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden vahvistuminen tasoitti myös alueiden välisiä eroja. Lisäksi vuoteen 2016 verrattuna niiden kuntien osuudet, jotka ilmoittivat toteuttavansa ehkäisevää päihdetyötä erittäin tai melko paljon eri ikäryhmien ja eri sisältöalueiden parissa, oli huipussaan vuonna 2020. Vuonna 2023 näin ilmoittavien kuntien osuudet olivat hieman vuotta 2020 pienemmät mahdollisesti sote-uudistuksen aiheuttamien tehtävien uudelleenjärjestelyjen vuoksi. Kuntien ehkäisevän päihdetyön vahvojen perusrakenteiden on havaittu olevan yhteydessä toimien laadukkaaseen toteuttamiseen ja suurempaan panostukseen eri sisältöalueisiin (Grundström ym. 2025; Warpenius ym. 2025).

Arviointitutkimusten perusteella ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annettu laki on vahvistanut ehkäisevän päihdetyön rakenteita kunnissa ja hyvinvointialueilla, lisännyt koordinaatiota, selkeyttänyt vastuita sekä tukenut toiminnan suunnitelmallisuutta. Kokemukset viittaavat siihen, että rakenteita koskevalla erityislainsäädännöllä voitaisiin vaikuttaa myönteisesti myös väkivallan ehkäisyn toteutumiseen ja alueellisen yhdenvertaisuuden vahvistumiseen.

4.2.2.3 Erillislain säätäminen ja voimassa olevan lainsäädännön täydentäminen

Yksi vaihtoehto olisi myös yhdistää erillislaki ja voimassa olevan lainsäädännön täydentäminen. Tällöin esimerkiksi sote-järjestämislakia voitaisiin tarkentaa siten, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäksi säännöstasolla mainittaisiin turvallisuuden edistäminen tai väkivallan ehkäisy. Samanaikaisesti säädettäisiin erillislaki, jossa asetettaisiin tarkemmat velvoitteet väkivallan ehkäisyn rakenteista, kuten yhteistyöstä, suunnittelusta ja seurannasta. Erillislaki voisi koskea myös ainoastaan lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä.

Vaihtoehdon etuna olisi, että väkivallan ehkäisy näkyisi nykyistä vahvemmin lainsäädännön rakenteessa ja sen merkitys osana julkisen vallan tehtäviä korostuisi. Yleislainsäädäntöön sisältyvä velvoite loisi väkivallan ehkäisylle laajan perustan, kun samalla erillislaissa voitaisiin säätää tarkemmin niistä rakenteista ja toimintatavoista, joita esimerkiksi lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy edellyttäisi.

Toisaalta tällainen sääntelymalli edellyttäisi huolellista yhteensovittamista voimassa olevan lainsäädännön kanssa. Valmistelussa tunnistettiin, että sääntelyn tulisi muodostaa selkeä ja johdonmukainen kokonaisuus eikä eri laeissa tulisi asettaa päällekkäisiä tai tulkinnanvaraisia velvoitteita kunnille ja hyvinvointialueille. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä siihen, miten yleislainsäädännössä säädetyt tehtävät ja erillislaissa säädettävät velvoitteet suhteutuvat toisiinsa ja täydentävät toisiaan.

4.2.2.4 Eri sääntelyteknisten ratkaisujen vertailu

Valmistelussa arvioitiin lainsäädäntömuutosten vaihtoehtoina voimassa olevan lainsäädännön täydentämistä, erillisen väkivallan ehkäisyn rakenteita koskevan lain säätämistä sekä näiden vaihtoehtojen yhdistämistä. Arvioinnissa tarkasteltiin erityisesti sitä, miten eri vaihtoehdot vahvistaisivat yleisesti väkivallan tai lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn rakenteita, tukisivat poikkihallinnollista yhteistyötä, selkeyttäisivät eri toimijoiden vastuita sekä varmistaisivat väkivallan ehkäisyn yhdenmukaisen toteutuminen eri puolilla maata.

Voimassa olevan lainsäädännön täydentämisen etuna erillislakiin nähden olisi se, että väkivallan ehkäisy voitaisiin entistä selkeämmin kytkeä osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden nykyisiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviä. Vaihtoehto hyödyntäisi voimassa olevia rakenteita ja vähentäisi riskiä päällekkäisestä sääntelystä. Sääntelyn täydentäminen olisi lainsäädäntöteknisesti kevyempi ratkaisu kuin kokonaan uuden

sääntelykokonaisuuden laatiminen. Toisaalta valmistelussa arvioitiin, että nykyisen lainsäädännön puitteissa säädettävien velvoitteiden täsmällisyyteen voi liittyä enemmän rajoitteita kuin erillislaissa, erityisesti silloin, jos sääntely haluttaisiin kohdistaa nimenomaisesti lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn.

Erillislain etuna olisi puolestaan mahdollisuus säätää väkivallan ehkäisyn rakenteista, vastuista, koordinoinnista ja yhteistyöstä nykyistä täsmällisemmin ja konkreettisemmalla tasolla. Erillislaissa voitaisiin säätää esimerkiksi väkivallan ehkäisyyn liittyvistä koordinaatiotehtävistä ja väkivallan ehkäisyä koskevan verkoston nimeämisestä. Erillislaki myös korostaisi väkivallan ehkäisyn merkitystä yhteiskunnassa sekä voisi tukea poikkihallinnollisen yhteistyön toteutumista. Mikäli erillislaki koskisi nimenomaisesti lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä, se voisi vahvistaa juuri näiden ilmiöiden huomioimista päätöksenteossa, toiminnan suunnittelussa ja palvelujen kehittämisessä. Toisaalta valmistelussa tunnistettiin, että erillislain säätäminen edellyttäisi yhteensovittamista voimassa olevan lainsäädännön kanssa. Mikäli erillislaki säädettäisiin, tulisi sen suhde voimassa olevaan lainsäädäntöön määritellä huolellisesti. Erillislaki voisi täydentää voimassa olevaa sääntelyä, mutta valmistelussa tulisi varmistaa, ettei lainsäädäntöön synny tarpeettomia päällekkäisiä velvoitteita. Olisi tärkeää huomioida se, ettei kuntien ja hyvinvointialueiden hallinnollista työtä lisättäisi turhaan esimerkiksi edellyttämällä päällekkäisten strategioiden tai suunnitelmien laatimista. Lisäksi valmistelussa tunnistettiin, että mikäli erillislailla asetettaisiin kunnille tai hyvinvointialueille uusia tehtäviä taikka laajennettaisiin niiden nykyisiä velvollisuuksia, olisi samalla arvioitava tehtävien kustannusvaikutukset sekä huolehdittava niiden edellyttämästä rahoituksesta.

Valmistelussa arvioitiin myös erikseen vaihtoehtoa, jossa väkivallan ehkäisyn rakenteista säädettäisiin erillislaissa ja samalla täydennettäisiin voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tällöin yleinen väkivallan ehkäisy näkyisi nykyistä vahvemmin eri toimialoja koskevassa yleislainsäädännössä, samalla kun erillislaissa voitaisiin säätää tarkemmin lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn rakenteista, koordinaatiosta, yhteistyöstä ja suunnittelusta. Tässä vaihtoehdossa olisi myös mahdollista säätää nimenomaisesti lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä erillislaissa samalla, kun yleistä väkivallan ehkäisyä koskevat velvoitteet sisältyisivät edelleen osaksi eri toimialoja koskevaa yleislainsäädäntöä. Vaihtoehto mahdollistaisi väkivallan ehkäisyn selkeämmän kytkennän hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työhön sekä loisi nykyistä selkeämmät ja yksityiskohtaisemmat velvoitteet väkivallan ehkäisyn rakenteisiin.

Arvioinnissa kiinnitettiin erityistä huomioita väkivallan ehkäisyn poikkihallinnolliseen luonteeseen. Koska väkivalta on monimuotoinen ja laaja ilmiö, jonka ehkäisy koskee useita viranomaisia ja toimialoja, valmistelussa arvioitiin poikkihallinnollisen yhteistyön olevan keskeinen edellytys väkivallan ehkäisylle. Väkivallan ehkäisyyn liittyvistä vastuista, tehtävistä ja palveluista säädetään jo nykyisin useissa eri toimialoja koskevissa säädöksissä, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, opetustoimea ja nuorisotyötä koskevissa lainsäädännöissä. Valmistelussa arvioitiin, että näiden toimialakohtaisten säädösten säilyttäminen on jatkossakin tärkeää, sillä ne määrittelevät kunkin viranomaisen perustehtävät, toimivallan ja palveluvastuut. Toisaalta valmistelussa arvioitiin, että erillislain säätäminen voisi edistää poikkihallinnollista yhteistyötä nykyistä tehokkaammin. Erillislaissa velvoitteet voitaisiin kohdistaa nimenomaisesti väkivallan ehkäisyyn ja samalla korostaa väkivallan ehkäisyn merkitystä myös sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuolisilla toimialoilla. Kokemukset ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetusta laista viittaavat siihen, että rakenteita koskevalla sääntelyllä voidaan vahvistaa koordinaatiota, selkeyttää vastuita sekä vähentää alueellisia eroja toiminnan toteuttamisessa. Toisaalta vastaavia tavoitteita voidaan edistää myös täydentämällä nykyistä lainsäädäntöä ja hyödyntämällä olemassa olevia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita.

5 Alustavat pykäläluonnokset

Siinä tapauksessa, että väkivallan ehkäisyn ja/tai väkivallan vastaisen työn rakenteista säädettäisiin erillislaissa, laki voisi sisältää esimerkiksi alla olevia asioita. Kyse on alustavista hahmotelmista ja mahdollisessa jatkotyöstössä voitaisiin arvioida tarkemmin, mistä laissa säädettäisiin. Mikäli erillislaki rajattaisiin koskemaan joitain väkivaltailmiöitä, voitaisiin myös lain mukaiset velvoitteet kohdentaa näiden ilmiöiden ehkäisyyn ja niitä koskevien rakenteiden vahvistamiseen.

Laki

väkivallan ehkäisyn rakenteista kunnissa ja hyvinvointialueilla

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

§

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on vahvistaa väkivallan ehkäisyn rakenteita hyvinvointialueilla ja kunnissa sekä edistää väkivallan ehkäisytyön suunnitelmallista toteuttamista, yhteensovittamista ja kehittämistä.

Mitä tässä laissa säädetään hyvinvointialueista, sovelletaan myös Helsingin kaupunkiin, jollei jäljempänä toisin säädetä.

§

Väkivallan ehkäisyn koordinointi ja yhteensovittaminen kunnissa ja hyvinvointialueilla

Hyvinvointialueen ja kunnan tulee:

1) tehdä poikkihallinnollista viranomaisyhteistyötä ja yhteistyötä järjestöjen kanssa väkivallan ehkäisemiseksi;

2) edistää väkivallan ehkäisyn, tunnistamisen ja siihen puuttumisen toimintatapoja alueellaan;

3) kouluttaa henkilöstöään väkivallan ehkäisemisestä ja tunnistamisesta, riskinarvioinnista sekä väkivaltaan puuttumisesta;

4) edistää palvelu- ja hoitopolkujen kehittämistä väkivallan osapuolille ja heidän lapsilleen;

5) tiedottaa alueella tarjolla olevista väkivallan vastaisista palveluista;

6) koota alueellista tietoa ja osallistua kansalliseen raportointiin väkivallasta.

§

Väkivallan ehkäisemisen toimintasuunnitelmat

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava väkivallan ehkäisemiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva väkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan valtuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma voi olla osa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 §:ssä tarkoitettua kunnan hyvinvointisuunnitelmaa tai muuta kunnan suunnitelmaa.

Hyvinvointialueen on laadittava väkivallan ehkäisemiseksi sekä väkivallan ehkäisyä tukevien palvelujen järjestämiseksi ja kehittämiseksi hyvinvointialueen toimintaa koskeva väkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma, joka hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma voi olla osa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettua hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmaa tai muuta hyvinvointialueen suunnitelmaa. Mitä tässä momentissa säädetään, sovelletaan Helsingin kaupunkiin sillä erotuksella, että suunnitelma hyväksytään ja tarkistetaan 1 momentin mukaisesti ja se voi olla osa 1 momentissa tarkoitettua suunnitelmaa.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun kunnan ja hyvinvointialueen väkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot:

1) kokonaiskuva väkivallan esiintyvyydestä, eri muodoista ja kehityssuunnista alueella;
2) väkivallan ehkäisemistä, tunnistamista sekä väkivallan kohteeksi joutuneiden ja väkivaltaa käyttäneiden tukemista koskevista toimista ja palveluista;
3) väkivallan ehkäisyyn osoitettavista voimavaroista;
4) väkivallan ehkäisyyn liittyvien tehtävien ja vastuiden järjestämisestä;
5) yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä väkivallan ehkäisyyn osallistuvien yhteisöjen ja muiden toimijoiden välillä;
6) tavoitteista väkivallan ehkäisemiseksi suunnitelmakaudelle; sekä
7) toimintasuunnitelman toteuttamisesta, seurannasta ja arvioinnista.

Kunnan ja hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä tässä pykälässä tarkoitettujen toimintasuunnitelmien laadinnassa. Kunta ja hyvinvointialue voivat laatia tässä pykälässä tarkoitetut toimintasuunnitelmat myös yhteisenä alueellisena suunnitelmana.

§

Väkivallan ehkäisemisen verkosto

Hyvinvointialueen on koordinoitava alueellaan väkivallan ehkäisemisen verkostoa, jossa ovat edustettuina ainakin sosiaalihuolto, terveydenhuolto, sivistystoimi ja poliisi. Verkostossa on oltava edustus jokaisesta hyvinvointialueen kunnasta. Lisäksi hyvinvointialueen on mahdollistettava se, että verkostossa on tarkoituksenmukainen edustus väkivallan ehkäisytyötä tekevistä yleishyödyllisistä järjestöistä. Verkoston tehtävänä on:

1) seurata väkivallan esiintyvyyttä ja väkivallan ehkäisemisen tilaa alueella ja ylläpitää sitä koskevaa alueellista tilannekuvaa;
2) edistää väkivallan ehkäisyyn osallistuvien viranomaisten, yhteisöjen ja muiden toimijoiden välistä tiedonvaihtoa ja yhteistyötä; sekä
3) tehdä ehdotuksia alueensa väkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelman valmistelun, toteuttamisen, seurannan ja arvioinnin tueksi.

§

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

***

LUONNOS

Lähteet (viitteitä ja lähdeluetteloa täsmennetään)

Aluehallintovirasto, Sosiaali- ja terveysministeriö, & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2013). *Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy kunnassa ja koordinaattorin tehtäväkuvamalli: Käytännön ohjeita lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn strategiseen suunnitteluun ja ehdotuksia väkivallan ehkäisyn koordinaattorin toimenkuvamalliksi.* https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201503011785

Attila, H., & Pietiläinen, M. (2025). *Naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyys ja seuraukset*. Tilastokeskus.

Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J., & Haapakangas, K. (2023). *Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021: Loppuraportti*. Tilastokeskus.

Barnahus.fi. *Lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen tutkinta, tuki ja turva*. https://barnahus.fi/ Luettu 16.10.2026.

Beuker, A., & Näsi, M. (2024). *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2023 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia* (Katsauksia 61/2024). Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Beuker, A., Kivivuori J., Pentikäinen E., Tyni S., Kaakinen M., & Kolttola I. (2025). Rikollisuuden ja sen kontrollin kustannukset: tutkimuksen ja seurannan haasteista. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 68/2025. https://helda.helsinki.fi/items/5d5be0e8-cef7-4a37-aedb-aae26191c96c.

European Institute for Gender Equality (EIGE). (2021). *The costs of gender-based violence in the European Union.* Publications Office of the European Union. https://doi.org/10.2839/063244

Ewalds, H. (toim.). (2005). Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:7. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504225293

Helenius, J., & Kivimäki, H. (2025). *Lasten ja nuorten kokema väkivalta: Tuloksia Kouluterveyskyselystä*. Teoksessa Korpilahti, U, Malja, M & Junkala, A. (toim.), *Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2026–2033* (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:13). Sosiaali- ja terveysministeriö.

Heimonen, T., & Niklander, E. (2024). *Moniammatillinen riskinarviointimenetelmä MARAK Suomessa: Selvitys MARAK-toiminnan tilannekuvasta ja käytännöistä*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hisasue, T., Kruse, M., Hietamäki, J., Raitanen, J., Martikainen, V., Pirkola, S., & Rissanen, P. (2024). Health-Related Costs of Intimate Partner Violence: Using Linked Police and Health Registers. *Journal of interpersonal violence*, *39*(7–8), 1596–1622. https://doi.org/10.1177/08862605231211932

Hughes, K., Ford, K., Bellis, M. A., Glendinning, F., Harrison, E., & Passmore, J. (2021). *Health and financial costs of adverse childhood experiences in 28 European countries: A systematic review and meta-analysis.* The Lancet Public Health, 6(11), e848–e857. https://doi.org/10.1016/S2468-2667(21)00232-2

Ikonen, J., Saaristo, V., Hakamäki, P., Saukko, N., Wiss, K. & Ståhl, T. (2018). *Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosan laskenta* (Työpaperi 36/2018). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Impinen, A. (2025). *Alle 18-vuotiaiden kokema kuolemaan tai sairaalahoitoon johtanut väkivalta*. Teoksessa Korpilahti, U, Malja, M & Junkala, A. (toim.), *Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2026–2033* (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:13). Sosiaali- ja terveysministeriö.

Junninen, M. (2025). Valtioneuvoston periaatepäätös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiasta ja toimenpideohjelmasta vuosille 2025–2030. Oikeusministeriön julkaisuja 2025:7. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-069-7

Järvinen, S., Alanko, M., & Piispa, M. (2024). *Toimenpideohjelma nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024–2027* (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:13). Oikeusministeriö. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-847-1

Kaakinen, M., Haapakangas, K., Raeste, A., & Suonpää, K. (2025). *Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta rikos- ja pakkokeinotilastossa sekä nuorisorikollisuuskyselyissä*. Teoksessa U. Korpilahti, M. Malja, & A. Junkala (toim.),

Kaikkonen, S. (2024). *Lähisuhdeväkivallan ja seksuaaliväkivallan tekijätyö Suomessa 2024*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kainulainen, H. & Rantala, M. (2025): Pari- ja lähisuhdeväkivalta käräjäoikeuskäytännössä. Helsinki: Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kansallinen lapsistrategia: Komiteamietintö (2021) Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5

Kervinen, E., & Seppänen, E. (2025). *Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2026–2033* (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:12). Sosiaali- ja terveysministeriö.

Korjamo, R. (2023). *Seri-tukikeskusten asiakkaiden tausta, tukipalveluiden käyttö ja rikosprosessin eteneminen* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:1). Valtioneuvoston kanslia.

Korpilahti, U., Malja, M., & Junkala, A. (toim.). (2025). *Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2026–2033* (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:13). Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kouluterveyskysely. (2025). *Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2025* (Tilastoraportti 44/2025). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Krogell, J., & Niklander, E. (2023). *Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn rakenteet vaihtelevat eri puolilla maata – koordinaattoriverkostosta tukea ohjeiden toimeenpanoon* (Tutkimuksesta tiiviisti 64/2023). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kuntaliitto (2026). Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. https://www.kuntaliitto.fi/hyvinvointi-ja-sivistys/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen, 25.9.2026.

Kuussaari, K., Heiskanen, M., Jääskeläinen, M., Markkula, J. & Warpenius, K. (2025). Päihde- ja riippuvuuspalvelut ja ehkäisevä päihdetyö. Teoksessa L.-K. Tynkkynen ym. (toim.), Tilannekuvia hyvinvointialueilta: Muutokset palvelujärjestelmässä sote-uudistuksen alkuvuosina. Raportti 3/2025. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Laajasalo, T., Ellonen, N., Aaltonen, M. & Martikainen, P. (2025). *Haitallisen lapsuusajan kokemusten yhteydet nuorten koulutuspolkuihin, mielenterveyteen ja väkivaltarikollisuuteen.* Yhteiskuntapolitiikka 90 (3): 217–229. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025061166857

Lidman, S. (2017). Kuka ottaa vastuun? Naisiin kohdistuva väkivalta ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutuminen. Amnestyn kuntaselvitys 2016. Amnesty International, Suomen osasto, Helsinki.

Lidman, S. (2025). *”Sen tulisi olla pakollista!” Naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan teemat korkeakouluopetuksessa* (Työpaperi 1/2025). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Luoma, M.-L., ym. (2018). *Kotona asuviin ikääntyneisiin kohdistuva kaltoinkohtelu ja väkivalta*. Duodecim.

Luoma, M.-L., ym. (2022). *Vammaisten henkilöiden kokeman lähisuhdeväkivallan yleisyys ja palvelujen saatavuus*. Valtioneuvoston kanslia.

Luoma, M.-L., ym. (2023). *Puolet vanhuspalvelujen toimintayksiköistä havainneet asiakkaiden kaltoinkohtelua*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Markkula, J. & Warpenius, K. (2017). *Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2016-sote-ja maakuntauudistuksen kynnyksellä.* Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2016

Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M., & Ellonen, N. (2023). *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022: Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022* (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:5). Sosiaali- ja terveysministeriö.

Niklander, E., & Krogell, J. (2024). *Lähisuhdeväkivallan vastaisen työn rakenteita tulee vahvistaa – suosituksia nykytilan korjaamiseksi: Suosituksia tutkitun tiedon pohjalta poliittisen päätöksenteon ja tiedolla johtamisen tueksi* (Päätösten tueksi 3/2024). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Niklander, E., & Krogell, J. (2026). *Tilannekuva väkivallan ehkäisyn rakenteista hyvinvointialueilla: Väkivaltakoordinaattorien verkostolle toteutetun kyselyn tuloksia*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Niklander, E., Notko, M., & Husso, M. (toim.). (2019). *Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa: EPRAS-hankkeen arviointi* (Raportti nro 13/2019). Jyväskylän yliopisto.

Niklander, E., Nipuli, S., Rusanen, S., & Suuniittu-Sakari, M. (2025). *Turvakodit osana väkivallasta selviytymisen kokonaisuutta*. Teoksessa S. Nipuli & M. Svetloff (toim.), *Turvakotilaki kymmenen vuotta Suomessa* (THL raportti 11/2025). https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-576-2

Nipuli, S. (2019). Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit: Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. URN: ISBN:978-952-00-4121-2.

October, M. & Laitinen, H.-L. (2022). *Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatiorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Oikeusministeriö (2026a). Suomi torjuu ihmiskauppaa: Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma 2026–2027. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2026:24. Helsinki: oikeusministeriö

Oikeusministeriö. (2026b). *Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin täytäntöönpano* (Mietintöjä ja lausuntoja 2026:26).

Parekh, S., Mela, M., Nipuli, S., & Weiste, A. (2026). *Lähisuhdeväkivallan torjunta edellyttää tavoitteellista johtamista ja selkeitä rakenteita: Suosituksia tutkitun tiedon pohjalta poliittisen päätöksenteon ja tiedolla johtamisen tueksi* (Päätösten tueksi 2/2026). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lähisuhdeväkivallan torjunta edellyttää tavoitteellista johtamista ja selkeitä rakenteita https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-681-3

Pelkonen, P., Saaristo, V. & Wiss, K. (2025). *Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuntajohdossa – TEA 2025: Voimassa oleva paikallinen turvallisuussuunnitelma olemassa puolella kunnista* (Tilastoraportti 52/2025). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20251117108402

Piispa M., Taskinen J., Ewalds H. & THL (2012). *Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003-2012.* Sisäasiainministeriön julkaisuja 35/2012.

Raitanen, Jenni & Hietamäki Johanna: Suomeen tarvitaan lähisuhdesurmien selvitystoiminto lähisuhdesurmien ehkäisemiseksi. THL, Päätösten tueksi, 7/2026.

Raitanen, J. (2024). *Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn ja torjunnan toimenpideohjelma 2024–2027: Periaatepäätös 11.7.2024*. Sisäministeriön julkaisuja 2024:12. Helsinki: sisäministeriö.

Savolainen, N., Kilpeläinen, K., Wiss, K., Tasala, T., Ylitörmänen, T. & Kauppinen, T. (2025). *Hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatio ja edellytykset yhdyspintatyölle*. Teoksessa L.-K. Tynkkynen ym. (toim.), *Tilannekuvia hyvinvointialueilta: Muutokset palvelujärjestelmässä sote-uudistuksen alkuvuosina*. Raportti 3/2025. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Siltala, H. (2021). Family violence as a public health problem: Effects and costs in Finnish health care. Väitöskirja. JYU dissertations 421. Jyväskylän yliopisto. http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8808-1

Siltala, H., Hisasue, T., Hietamäki, J., Saari, J., Laajasalo, T., Laitinen, H.-L., October, M., & Raitanen, J. (2022). *Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:52). Valtioneuvoston kanslia.

Siltala, H. (2022a). Lähisuhdeväkivallan tehokkaampi tunnistaminen vähentäisi väkivallasta aiheutuvia terveyshaittoja ja -kustannuksia. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2022;138(11):1115-9. https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2022/11/duo16862

Sosiaali- ja terveysministeriö (2008). *Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset: Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen* (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:9). Sosiaali- ja terveysministeriö. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504226067

Suonpää, K., Koskela, T., Sutela, M., Törölä, M., & Aaltonen, M. (2023). *Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot: Tapahtumaketjut, taustat ja ehkäisy* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:16). Valtioneuvoston kanslia.

Telakivi, J. (2019). *Sukupuolivähemmistöön kuuluvat nuoret ja väkivalta*. *RIKU-lehti*, 3/2019. RIKU_3_19.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023, 6. helmikuuta). *Hyvinvointialueille tarvitaan nimetyt lähisuhdeväkivaltakoordinaattorit.* Hyvinvointialueille tarvitaan nimetyt lähi-suhdeväkivaltakoordinaattorit - THL-blogi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2026). *Hyvinvointikertomusten vähimmäistieto*. Innokylä. https://www.innokyla.fi/fi/toimintamalli/hyvinvointikertomusten-vahimmaistieto Luettu 16.10.2026.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2026b). Lähisuhdeväkivalta ja naisiin kohdistuva väkivalta Suomessa 2024 : Parisuhdesurmien naisuhrien määrässä on nähtävissä kasvua. Tilastoraportti 2/2026.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2026d). HYTE-kerroin hyvinvointialueille. https://thl.fi/ohjeita-ammattilaisille/hyte-kerroin-hyvinvointialueille Luettu 16.11.2026.

Tilastokeskus. (2026). *Väkivalta- ja seksuaalirikosten uhrien määrä kasvoi 6,1 % vuonna 2025.* *Väkivalta- ja seksuaalirikosten uhrien määrä kasvoi 6,1 % vuonna 2025 | Tilastokeskus*

Törölä, M., Raeste, A., & Malinen, S. (2024). *Henkirikoskatsaus 2024* (Katsauksia 60/2024). Helsingin yliopisto.

Warpenius K. & Markkula J. (2018). *Ehkäisevän päihdetyön nykytila ja tulevaisuus kunnissa. Vuoden 2016 kuntakyselyn tuloksia. Raportti 9/2018.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ehkäisevän päihdetyön nykytila ja tulevaisuus kunnissa: Vuoden 2016 kuntakyselyn tuloksia.

Warpenius, K. & Markkula, J. (2020a). *Ehkäisevän päihdetyön sisällöt, toimet ja seuranta kunnissa: Vuoden 2020 kuntakyselyn tuloksia.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ehkäisevän päihdetyön sisällöt, toimet ja seuranta kunnissa: Vuoden 2020 kuntakyselyn tuloksia

Warpenius, K. & Markkula, J. (2020b). *Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ovat vahvistuneet: Tuloksia vuosien 2020 ja 2016 kuntakyselyistä.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ovat vahvistuneet: Tuloksia vuosien 2020 ja 2016 kuntakyselyistä

Warpenius, K., & Markkula, J. (2023). *Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ennen ja jälkeen sote-uudistuksen: Vuosien 2020 ja 2023 kuntakyselyiden tuloksia.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ennen ja jälkeen sote-uudistuksen: Vuosien 2020 ja 2023 kuntakyselyiden tuloksia

Warpenius, K., Markkula, J., Declunder, A., & Grundström, J. (2025). *Ehkäisevä päihdetyö kunnissa ja hyvinvointialueilla 2023: Rakenteiden, toimien ja sisältöjen arviointi ja nostoja laatusuositustyöhön.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ehkäisevä päihdetyö kunnissa ja hyvinvointialueilla 2023: Rakenteiden, toimien ja sisältöjen arviointi ja nostoja laatusuositustyöhön

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (2024). Yhdenvertaisuusvaltuutetun vuosikertomus 2023.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (2026). *Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026* (K 2/2026 vp).

Liite 1 Väkivaltailmiöt ja väkivallan muodot

Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on ihmisoikeuskysymys ja kansanterveydellinen ongelma, joka koskettaa valtaosaa Suomen väestöstä joko suoraan tai välillisesti. Vuoden 2022 väestötutkimuksen mukaan 74,9 prosenttia suomalaisista on kokenut ainakin kerran elämässään lähisuhdeväkivaltaa ja 64,4 prosenttia suomalaisista raportoi kokeneensa lapsuudessaan itseen kohdistuvaa tai vanhempien välistä lähisuhdeväkivaltaa (Siltala ym. 2022) Elokuussa 2023 julkaistiin Tilastokeskuksen selvitys sukupuolistuneen väkivallan ja lähisuhdeväkivallan yleisyydestä Suomessa osana Eurostatin kyselytutkimusta sukupuolistuneesta väkivallasta. Selvityksen mukaan naiset kohtaavat usein toistuvaa ja vakavaa, miehet kertaluonteista väkivaltaa. Fyysistä väkivaltaa, uhkailua tai seksuaaliväkivaltaa on kokenut kaikkiaan 57 prosenttia 16–74 –vuotiaista naisista ja 46 prosenttia 18–74-vuotiaista miehistä joskus elämänsä aikana. Nykyisen tai entisen parisuhdekumppanin taholta vastaavaa väkivaltaa on kokenut 34 prosenttia naisista ja 18 prosenttia miehistä.

Tilastokeskuksen selvityksen mukaan väestötasolla naiset ovat kokeneet parisuhdeväkivallan kierrettä selvästi useammin kuin miehet: kaikkiaan 28 prosenttia naisista ja 14 prosenttia miehistä oli kokenut fyysistä tai seksuaaliväkivaltaa vähintään kerran, kun taas 19 prosenttia naisista ja 9 prosenttia miehistä oli kokenut vähintään kahta fyysisen väkivallan tai seksuaaliväkivallan muotoa. Pari- ja lähisuhdeväkivallan yleisyys näkyy myös viranomaistilastoissa. Vuonna 2025 viranomaisten tietoon tuli Rikos- ja pakkokeinotilaston mukaan noin 15 500 pari- ja lähisuhdeväkivaltarikoksen uhria, mikä on huomattava 20,2 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Uhreista noin 12 200 oli aikuisia ja 3 400 alaikäisiä. Väkivalta on selvästi sukupuolistunutta: aikuisista uhreista 74 prosenttia oli naisia ja alaikäisistä 48 prosenttia tyttöjä. Myös tekijäepäilyissä korostuu miesten osuus, sillä kaikista pari- ja lähisuhdeväkivaltaan epäillyistä 75 prosenttia oli miehiä. Alaikäisiin kohdistuneissa tapauksissa epäillyistä miehiä oli 66 prosenttia. (Tilastokeskus 2026)

Lähisuhdeväkivalta ei vaikuta vain aikuisiin, vaan se voi kohdistua myös lapsiin. Sille altistuminen lapsena on haitallista. Lähisuhdeväkivallan kokeminen on merkittävä vaaratekijä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Lähisuhdeväkivallalle altistuminen voi aiheuttaa lapselle traumaoireita, ja yksi yleisimmistä lastensuojelun taustalla vaikuttavista syytekijöistä onkin väkivallasta johtuvat traumaoireet.22 Mannerheimin lastensuojeluliiton mukaan väkivallan näkeminen ja kuuleminen on lapseen kohdistuvaa henkistä väkivaltaa, joka aiheuttaa lapsessa samantapaisia oireita kuin fyysinen väkivalta. Väkivallan kohdistuminen muihin perheenjäseniin on lapselle vaikutuksiltaan yhtä vahingollista kuin lapsi itse olisi väkivallan kohteena.[23]

Väkivaltaan liittyvät kokemukset voivat aiheuttaa lapselle samanlaisia reaktioita kuin muutkin traumaattiset stressitilanteet, joihin liittyy kuolemanvaara. Tilannetta voi verrata esimerkiksi liikenneonnettomuuteen tai tulipaloon, jotka kuitenkin yksittäisinä tapahtumina eroavat lähisuhdeväkivallalle altistumisesta, joka usein on toistuvaa, pitkään jatkuvaa ja kumulatiivisia traumakokemuksia aiheuttavaa.[24, 25]

Sukupuolistunut väkivalta

Sukupuolistunut väkivalta käsitteenä kuvaa, miten eri sukupuolten kokemuksissa, motiiveissa ja seurauksissa on huomattavia sukupuolten välisiä eroja. Naiset kokevan miehiä yleisemmin sekä väkivallalla uhkailua että fyysisen

---

[22] Nyqvist, Leo: Lähisuhdeväkivalta -rationalisoinnit, valtasuhteet ja ammatillinen puuttuminen. Teoksessa Hoikkanen, L. & Sauvola, M. (Toim.) Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 22. Oulu, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2006.
[23] Mannerheimin lastensuojeluliitto: Väkialta perheessä. Päivitetty 17.6.2024. Verkossa: https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vakivalta-perheessa/.
[24] Hester, Marianne; Pearson, Chris & Harvin, Nícola with Abrahams, Hilary: Making an impact: Children and domestic violence. London, Jessica Kingsley Publishers 2007.
[25] Oranen, Mikko: Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki, Duodecim 2012.

väkivallan eri muotoja, ja myös vamman aiheuttanut väkivalta on naisilla yleisempää kuin miehillä. Miehet puolestaan kokevat uhkailua ja väkivaltaa useimmin julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa, ja näissä ympäristöissä tapahtunut väkivalta lisääntyi jonkin verran verrattuna vuosiin 2020 ja 2021. (Beuker & Näsi 2024)

Naisiin kohdistuva väkivalta

Naisiin kohdistuva väkivalta on vakava ihmisoikeusloukkaus ja tasa-arvo-ongelma, joka vaikuttaa yhteiskuntaan kokonaisvaltaisesti ja heikentää merkittävästi yksilön turvallisuutta ja hyvinvointia. Naisiin kohdistuva väkivalta kattaa kaikki sukupuoleen perustuvat väkivallanteot, jotka aiheuttavat naisille ruumiillista, seksuaalista, henkistä tai taloudellista haittaa tai kärsimystä. Se on sukupuolistuneen väkivallan muoto, jota pääasiassa miehet kohdistavat naisiin ja tyttöihin. Yleisiä naisiin kohdistuvan väkivallan esiintymismuotoja ovat lähisuhdeväkivalta, parisuhdeväkivalta, seksuaaliväkivalta ja seksuaalinen häirintä. Naisiin kohdistuva väkivalta on merkittävä ongelma Suomessa, naisten parisuhdeväkivallan kokemuksia raportoidaan muihin Euroopan unionin jäsenmaihin verrattuna paljon. (Kervinen & Seppänen 2025, Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2026)

Miehiin kohdistuva väkivalta

Miehiin kohdistuvalla väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, joka kohdistuu miehiin perustuen heidän sukupuolensa. Yleisimmin miehiin kohdistuva väkivalta ilmenee tutun tai tuntemattoman miehen tekemänä ja useimmiten julkisella paikalla. Miehiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyy syvälle juurtunut kulttuuri, jossa miehiin uhreina on suhtauduttu vähättelevästi. Tämä voi osaltaan vaikeuttaa ilmiön tunnistamista ja siihen puuttumista. Miehiin kohdistuva väkivalta voi sisältää esimerkiksi fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa sekä pakottamista väkivaltaisiin tekoihin. Näiden lisäksi väkivalta voi ilmetä myös uhkailuna, alistamisena tai kontrolloivana käyttäytymisenä. Myös sukuelinten silpominen on miehiin kohdistuvan väkivallan muoto. (Bildjuchkin ym. 2020)

Lapsiin kohdistuva väkivalta

Suurin osa lapsista ja nuorista käyttää jotakin sosiaalisen median sovellusta päivittäin ja väkivallan kokemukset kietoutuvatkin yhä useammin niiden tarjoamiin ympäristöihin. Valtaosa netissä tapahtuvasta häirinnästä ja väkivallasta jää tulematta vanhempien ja viranomaisten tietoon, sillä kokemuksista kerrotaan useimmiten vain ystäville. Digitaalisen väkivallan lisäksi muita erityisiä lasten ja nuorten kokemia väkivallan muotoja ovat väkivalta ikätoverien välillä, perheessä koettu väkivalta, perheessä nähty tai kuultu lähisuhdeväkivalta, sisarusten ja sisaruspuolten välinen väkivalta, seksuaaliväkivalta, harrastuksissa koettu väkivalta, seurusteluväkivalta, kunniaan liittyvä väkivalta ja tyttöjen sukuelinten silpominen. (Mielityinen ym. 2023)

Jengi- ja katuväkivalta

Katujengeille ei ole olemassa yleisesti hyväksyttyä tai vakiintunutta määritelmää. Poliisin käyttämän määritelmän mukaan kyseessä on henkilöjoukko, joka tekee rikoksia yhdessä tai ainakin yhteisymmärryksessä ja jatkuvaisluonteisesti. Katujengien rikollisuus on omiaan vaarantamaan yleisten paikkojen järjestystä ja turvallisuutta tai aiheuttamaan turvattomuuden tunnetta jollakin tietyllä alueella. Tällaisia rikoksia ovat erityisesti vakavat väkivaltarikokset, ampuma- tai teräaseilla varautuminen sekä huumausainerikokset, joihin liittyy väkivaltaa tai väkivallan uhka. Katujengeillä on usein verkostomainen rakenne, toimintaan osallistuvat henkilöt ovat nuoria tai nuoria aikuisia miehiä. Poliisin näkemyksen mukaan nuorisorikollisuus, katujengit sekä järjestäytynyt rikollisuus ovat osin erillisiä ilmiöitä, mutta sijoittuvat samalle jatkumolle. Rikoksia tekevät alaikäiset saattavat päätyä katujengeihin tai toteuttaa rikoksia katujengien tai muiden rikollisryhmien lukuun. (Poliisihallitus 2025)

Alaikäisten väkivaltarikollisuus vähentyi 2010-luvun alkupuolella, mutta lähti kasvuun vuoden 2015 jälkeen. Erityisesti alle 15-vuotiaiden rikosepäilyt ovat kasvaneet merkittävästi. (Rikander ym. 2023.) Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa ”Vahva ja välittävä Suomi” nuoriso- ja jengirikollisuuden lisääntyminen tunnistetaan vakavaksi ongelmaksi. Suomessa on käynnissä vuosina 2024–2027 toimenpideohjelma nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja

torjumiseksi. Toimenpidesuunnitelman toimenpide 2 mukaan kehitetään nuorisorikollisuutta ja katuväkivaltaa ennaltaehkäiseviä, riskiryhmiin kohdistuvia ja rikoskierteen katkaisuun tähtääviä hyvinvointia ja terveyttä vahvistavan työn toimintamalleja ja vahvistetaan kansallista tietopohjaa. (Järvinen ym. 2024) Nuoriso-, jengi- ja katuväkivallan mukaan ottaminen rakennelakiin mahdollistaa myös näiden tunnistamisen ja ennaltaehkäisemisen hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Seksuaaliväkivalta

Seksuaaliväkivalta on seksuaalisuuden, itsemääräämisoikeuden ja yksityisyyden loukkaamista. Seksuaaliväkivalta on uhrilleen erityisen traumatisoivaa, seksuaalisuutta loukattaessa loukataan koko ihmisyyttä. Seksuaaliväkivalta voi kohdistua keneen tahansa, mutta väkivallan muotona se on sukupuolistunutta ja kohdistuu useimmiten naisiin ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. (THL.fi 2026a). Viranomaisten tietoon tuli vuonna 2024 9 100 seksuaalirikosta, mikä on 1 800 enemmän kuin edellisvuonna (Tilastokeskus 2024). Tähän on osaltaan vaikuttanut 1.1.2023 voimaan tullut seksuaalirikoslainsäädännön uudistus. Uuden lainsäädännön mukaisia raiskauksia kirjattiin vuonna 2024 1 900 ja vanhan lain mukaisia raiskauksia 233. (Tilastokeskus 2024). Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 tutkimuksessa 43 prosenttia naisista ja 12 prosenttia miehistä kertoi kokeneensa seksuaaliväkivaltaa joskus elämänsä aikana. Raiskauksen uhriksi oli joutunut 16 prosenttia naisista ja kolme prosenttia miehistä. Kumppanin tekemän seksuaaliväkivallan yleisin muoto oli raiskaus. Parisuhteessa seksuaalista väkivaltaa oli kokenut 10 prosenttia naisista ja kaksi prosenttia miehistä. Seksuaalista häirintää raportoi edellisen kahden vuoden aikana kokeneensa 47 prosenttia naisista ja 22 prosenttia miehistä vuoden 2024 Tasa-arvobarometrin mukaan (Pietiläinen ym. 2025). Seksuaalisen häirinnän yleisyys nousi esiin myös UN Women Suomen tutkimusraportissa (2024), johon vastanneista naisista yhdeksän kymmenestä oli kokenut häirintää elämänsä aikana.

Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta on väkivaltaa, jossa tahallisesti vahingoitetaan henkilön psyykkistä hyvinvointia. Henkinen väkivalta voi ilmetä esimerkiksi toisen alistamisena, eristämisenä tai kontrollointina. *Vaino* on henkisen väkivallan muoto, jossa tekijä kohdistaa henkilöön tai henkilöryhmään pelkoa tai ahdistusta aiheuttavaa uhkaamista, seuraamista, tarkkailua tai muita näihin rinnastettavia toimintoja toistuvasti ja tahallisesti. (Bildjuchkin ym. 2020).

Pakottava kontrolli

Pakottava kontrolli on vallankäyttöä, jossa tekijä pyrkii hallitsemaan toisen ihmisen elämää kokonaisvaltaisesti. Se on jatkuvaa ja vaikeasti ennakoitavaa, ja teknologian hyödyntäminen on usein keskeistä. Tekijä rajoittaa kokijan arkea monin tavoin ja pyrkii vaikuttamaan esimerkiksi ajankäyttöön, liikkumiseen, talouteen ja ihmissuhteisiin. Kontrolli voi ilmetä useina eri väkivallan muotoina: fyysisenä, taloudellisena tai seksuaalisena, sekä suorina tai hienovaraisempina uhkauksina. Sääntöjen, rangaistusten ja oikeuksien rajoittamisen kautta tekijä pakottaa kokijan toimimaan tahtonsa mukaisesti. Pelko seuraamuksista saa kokijan mukautumaan, ja vähitellen tilanne voi normalisoida kontrollin ja väkivallan. (Nollalinja 2026).

Digitaalinen väkivalta

Digitaalinen väkivalta on väkivaltaa, jossa toista ihmistä loukataan, kontrolloidaan, tarkkaillaan tai vahingoitetaan tieto- ja viestintäteknologian välityksellä. Lähisuhteissa digitaalinen väkivalta voi olla esimerkiksi teknologian välityksellä tapahtuvaa ei-toivottua, ylenmääräistä soittelua tai viestittelyä, uhkailua, häpäisyä, vainoamista tai väkivallan kohteeksi joutuvan liikkumisen seuraamista. Tekijä saattaa myös käyttää oikeudetta väkivallan kokijan sähköpostia ja sosiaalisen median tilejä tai rajoittaa ja kontrolloida tämän teknologian käyttämistä. Digitaalinen väkivalta on moninaista ja väkivallan tekijä voi hyödyntää teoissaan myös toisia henkilöitä, kuten yhteisiä lapsia tai tuttavia. Usein digitaalista väkivaltaa kokevat henkilöt kokevat samanaikaisesti myös muita lähisuhdeväkivallan muotoja, kuten henkistä tai fyysistä väkivaltaa. (THL 2023). Tilastokeskuksen vuoden 2021 tutkimuksessa puolet vastaajista kertoi havainneensa ja neljäsosa kokeneensa väkivaltaa tai häirintää verkossa. Digitaalinen väkivalta ja verkkohäirintä väkivallan muotoina ovat viime vuosina kasvaneet, myös naisiin kohdistuvan ja sukupuolistuneen väkivallan osalta.

Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvä väkivalta on kunnian säilyttämiseksi tai sen palauttamiseksi tehtyä yhteisöllistä väkivaltaa. Kunniaan liittyvässä väkivallassa perhe, suku tai muu yhteisö kontrolloi yksilöä väkivaltaisesti syyttäen normien vastaisesta käytöksestä tai koetun kunnian loukkaamisesta. Kunniaan liittyvä väkivalta pakottavan sosiaalisen kontrollin lisäksi myös ilmetä esimerkiksi avioliittoon pakottamisena, tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisena. (THL.fi 2026b). Vuoden 2021 Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan lähes joka kymmenes 16–74-vuotias oli havainnut tai kokenut kunniaan liittyvää väkivaltaa. Elämänsä aikana väkivaltaa tai sen uhkaa kertoi kokeneensa kaksi prosenttia vastaajista. Kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy eniten nuoremmissa ikäryhmissä: alle 25-vuotiaista jopa 15 prosenttia oli kokenut tai havainnut sitä. Syntyperän mukaan ilmiö on yleisintä ulkomaalaistaustaisten keskuudessa, erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä. Prosentti vastaajista kertoi solmineensa avioliiton vastoin omaa tahtoaan, johon yleisimpiä syitä oli muiden taholta koettu painostus tai taivuttelu. (Tilastokeskus 2021)

Sukuelinten silpominen

Sukuelinten silpominen voi kohdistua keneen tahansa sukupuolesta riippumatta. Kansainvälisesti tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen määritellään kuitenkin naisiin kohdistuvaksi väkivallaksi ja määritelmään sisältyy näkemys vakavasta teosta, jolla on haitallisia vaikutuksia tyttöjen ja naisten sukuelinten toimintaan, ja teon motiivina ovat naisten seksuaalisuuden sääntely tai muu naisiin kohdistuvaan kunnianormistoon liittyvä tekijä. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen on nykyisin rangaistavaa rikoslain yleisten pahoinpitelyä koskevia säännösten mukaisesti. (Oikeusministeriö 2023). Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen yleisyydestä kerätään Suomessa tietoa muun muassa syntyneiden lasten rekisteriin ja hoitoilmoitusrekisteriin. Silpomisen yleisyyttä on selvitetty myös osana laajoja väestökyselyjä. Vuonna 2019 silpomisen läpikäyneiden naisten ja tyttöjen määrän arvioitiin olevan Suomessa noin 10 000. Silpomisen riskissä olevien määräksi on arvioitu maksimissaan 3 075 tai 645, riippuen siitä miten maahanmuuton ja kulttuuriin sopeutumisen uskotaan vaikuttavan asenteisiin (Koukkula & Klemetti 2021)

Väkivaltainen ekstremismi

Väkivaltaisella ekstremismillä tarkoitetaan väkivaltaa, väkivallalla uhkailua, siihen yllyttämistä, kannustamista tai oikeuttamista aatemaailmaan vedoten. Väkivaltainen ekstremismi ja ääriliikkeiden toiminta ovat vakava uhka demokratialle, ihmis- ja perusoikeuksille, yhteiskuntarauhalle sekä ihmisten turvallisuudelle ja turvallisuuden tunteelle. Ekstremistinen väkivalta kohdistuu usein viholliseksi määriteltyyn ryhmään tai yksilöihin. Se aiheuttaa pelkoa ja turvattomuuden tunnetta paikallisesti, esimerkiksi yksittäisissä kaupunginosissa tai asuinalueilla. *Väkivaltainen radikalisoituminen* puolestaan on prosessi, jonka myötä yksilöt päätyvät aatemaailmaan vedoten käyttämään väkivaltaa tai uhkaamaan sillä, kannustamaan väkivaltaan tai oikeuttamaan se. Väkivaltaiset ääriliikkeet jakavat ihmiset ystäviin ja vihollisiin, ja väkivallan käyttö vihollisiksi määriteltyjä yksilöitä ja ryhmiä kohtaan on sallittua, suotavaa ja joskus jopa liikkeen asettama velvollisuus. Väkivaltaiset ääriliikkeet pyrkivät rajoittamaan sananvapautta kohdistamalla painostusta ja joskus myös väkivaltaa ja väkivallan uhkaa niitä yksilöitä kohtaan, jotka esittävät näiden ryhmien ideologian näkökulmasta ”vääriä” mielipiteitä ja näkemyksiä sekä kritiikkiä ryhmien toimintaa ja aatemaailmaa kohtaan. (Sisäministeriö 2020.)

Ihmiskauppa

Ihmiskauppa on vakava henkilöön kohdistuva rikos, joka loukkaa useita perus- ja ihmisoikeuksia, keskeisimmin henkilökohtaista vapautta, mutta myös esimerkiksi yksityiselämän suojaa, seksuaalista itsemääräämisoikeutta tai fyysistä koskemattomuutta. Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastainen yleissopimus (44/2012) määrittelee ihmiskaupan kolmen elementin kautta, joita ovat: keinot, tekotapa ja tarkoitus. Keinoilla tarkoitetaan toisen riippuvaisen aseman hyväksi käyttämistä, painostamista, erehdyttämistä sekä korvauksen vastaanottamista tai maksamista ihmisestä. Tekotapoja ovat toisen määräysvaltaan ottaminen, uhrin värvääminen ja kuljettaminen. Tarkoituksia voivat olla esimerkiksi seksuaalinen hyväksikäyttö, pakkotyö tai muut ihmisarvoa loukkaavat olosuhteet. Ihmiskaupan

kaltainen hyväksikäyttö viittaa vakiintuneisiin ihmiskaupan lähirikoksiin, joita ovat muun muassa paritus ja kiskonnan tapainen työsyrjintä. Alaikäisten kohdalla ihmiskaupan tunnusmerkistö täyttyy lievemmin: keinojen osoittamista ei edellytetä, vaan riittää, että tekotapa ja hyväksikäyttötarkoitus ovat olemassa. Lasten oikeudellisesti heikompi asema tekee heistä erityisen alttiita hyväksikäytölle. Ihmiskauppatunnusmerkistön soveltamiskäytäntöön liittyy huomattavia haasteita, sillä yhtä tyypillistä ihmiskaupparikosta ei ole. Ihmiskauppateot poikkeavat toisistaan merkittävästi jo sen suhteen, mikä niiden säännöksen mukainen tarkoitus on. Tämä haastaa ihmiskaupan tunnistamista ja ennaltaehkäisyä (Koivukari ym. 2022)

Vähemmistöjen kokema väkivalta ja erityinen haavoittuvuus

Sukupuolivähemmistöihin kohdistuva väkivalta

Sukupuolivähemmistöihin kohdistuva väkivalta on väkivaltaa, joka kohdistuu sukupuolivähemmistöihin perustuen heidän sukupuoli-identiteettiinsä tai sukupuolen ilmaisuunsa. (Bildjuchkin ym., 2020) Sukupuolivähemmistöihin (trans-, muunsukupuoliset ja intersukupuoliset) kuuluvat henkilöt kohtaavat cis-sukupuolisia (eli henkilöitä, joiden sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu vastaavat syntymässä määriteltyä biologista sukupuolta) yleisemmin häirintää ja väkivaltaa, ja ilmiö kietoutuu usein syrjiviin asenteisiin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin. (Telakivi, Rikosuhripäivystys 2019).

Tilastokeskuksen vuoden 2021 tutkimuksen mukaan joskus parisuhteessa olleista *seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin* kuuluvista 28 prosenttia raportoi kokeneensa henkistä parisuhdeväkivaltaa viimeisen viiden vuoden aikana. Fyysistä tai seksuaaliväkivaltaa tai niillä uhkailua ilmoitti kokeneensa 17 prosenttia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista. Myös vuoden 2025 kouluterveyskyselyn mukaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat 8.–9.-luokkalaiset raportoivat muita useammin vanhempien ja muiden huolta pitävien aikuisten tehneen henkistä väkivaltaa sekä häiritsevää seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua.

Trans- ja transtaustaiset naiset kokevat runsaasti seksuaalista häirintää, joka liittyy usein myös sukupuoli-identiteettiin liittyvään häirintään. Häirintä voi pahimmillaan eskaloitua väkivallaksi, ja seksuaalissävytteistä viharikollisuutta esiintyy myös lähisuhteissa. Trans- ja transtaustaiset miehet kohtaavat seksuaalista häirintää harvemmin, mutta sukupuoli-identiteettiin liittyvä häirintä on yleistä etenkin silloin, kun kehollinen historia on helposti havaittavissa. Kehonpiirteiden erityisyys ja sukupuolinormien rikkominen voi aiheuttaa vihapuhetta ja vihamotiivein tehtyjä seksuaali- ja väkivaltarikoksia *inter- ja muunsukupuolisissa*, sekä transvestiiteissa. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ovat usein kokeneet rikosilmoitusta tehdessään asiatonta ja vähättelevää kohtelua. Ilmoituksia on jätetty kirjaamatta, ja viharikosmotiivi on usein tunnistamatta tai kirjaamatta myös syyttäjä- ja oikeusprosessissa. Tämä on heikentänyt luottamusta poliisiin ja oikeuslaitokseen sekä johtanut siihen, että rikoksia jää ilmoittamatta. (Saloheimo 2024).

Ikääntyneiden kokema väkivalta

Ikääntyminen lisää väkivallan riskiä. Kaltoinkohtelu on yleinen ikääntyneisiin kohdistuva väkivallan muoto, jossa hyödynnetään ikääntyneen ihmisen haavoittuvaa ja mahdollisesti puolustuskyvytöntä asemaa. Tutkimusten mukaan ikääntyneiden kokeman kaltoinkohtelun yleisyys vaihtelee 3,4–30 prosentin välillä, ja sitä esiintyy useimmiten lähisuhteissa (Luoma ym. 2018). THL:n vuoden 2023 selvityksen mukaan lähes puolet vanhuspalveluiden toimintayksiköistä oli havainnut asiakkaiden kaltoinkohtelua. Kotihoidossa omaisen tai läheisen toteuttamaa kaltoinkohtelua raportoi 43 prosenttia yksiköistä, ja tekijänä oli usein omainen tai läheinen (Luoma ym. 2023).

Toimintarajoitteiset

Toimintarajoitteiset henkilöt kokevat väkivaltaa muuta väestöä useammin selviää THL:n, Invalidiliiton ja Kynnys ry:n vuoden 2022 tutkimushankkeen tuloksista. Ero näkyy kaikissa väkivallan muodoissa. Väkivaltakokemukset ovat yleisimpiä 20–49-vuotiailla ja harvinaisimpia yli 70-vuotiailla sekä toimintarajoitteisessa että muussa väestössä. Nuoremmissa ikäryhmissä erot näkyivät selvimmin: 20–49-vuotiailla toimintarajoitteisten väkivaltakokemukset ovat jopa kaksinkertaisia muihin verrattuna. Väkivaltakokemuksissa on myös merkittäviä sukupuolieroja. Naiset raportoivat

miehiä useammin kokeneensa seksuaalista häirintää, kun taas miehet raportoivat naisia useammin kokemuksia fyysisellä väkivallalla uhkaamisesta. (Luoma ym. 2022.)

Rasistinen häirintä, vieraskielisyys ja ulkomaalaistaustaisuus

Suomi on yksi Euroopan rasistisimmista maista Tummaihoisena Euroopassa -tutkimuksen mukaan. Tutkimuksessa suomalaisvastaajista 63 prosenttia kertoi kokeneensa *rasistista häirintää* viimeisen viiden vuoden aikana. Tutkimuksessa mukana olleiden maiden keskiarvo oli 30 prosenttia, eli rasismi on yleisempää Suomessa kuin tutkimuksen muissa eurooppalaisissa maissa. FRA (2018). Tutkimustiedon perusteella on arvioitu, että esimerkiksi maahanmuuttaneet naiset joutuvat kaksi kertaa todennäköisemmin raiskauksen uhreiksi kuin kantaväestöön kuuluvat naiset (esim. Lehti. ym. 2014). Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksen aineistossa *vieraskieliset ja ulkomaalaistaustaiset* kertoivat kuitenkin muihin väestöryhmiin nähden keskimääräistä vähemmän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kokemuksista viimeisen viiden vuoden aikana. Tuloksien pohjalta on pohdittu, voiko kyse olla väkivallan tunnistamisen vaikeudesta, haluttomuudesta kertoa väkivallasta tai tutkimuksen tekijöihin liittyvästä luottamuksen puutteesta. Amnestyn Asenne esiin! -tutkimuksen (2025) tulosten mukaan maahanmuuttajataustaisten, sekä etnisiin ja kielivähemmistöihin kuuluvien kokemukset väkivallasta jäävätkin usein piiloon, eikä ilmiöstä ole riittävästi tietoa Suomessa. Rasismi ja syrjintä heikentävät turvallisuuden tunnetta ja luottamusta yhteiskuntaan sekä viranomaisiin, mikä vähentää halukkuutta hakea apua tai tehdä rikosilmoitus. Aiemmat kokemukset rasistisesta kohtelusta ja seksuaaliväkivallan vähättelystä saattavat myös heikentää poliisille ja muille viranomaisille väkivallasta ilmoittamista.

LIITEEN LÄHTEET (viitteitä ja lähdeluetteloa täsmennetään)

Amnesty International Suomen osasto, Viini, M., & Oksanen, P. (2025). *Asenne esiin! Suostumuksen ymmärrys ja luottamus viranomaisiin Suomessa*. Amnesty International Suomen osasto.

Amnesty International Suomen osasto & Lidman, S. (2021). *Onko reitti selvä? Naisiin kohdistuva väkivalta ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutuminen kunnissa: Amnestyn seurantatutkimus 2021*. Amnesty International Suomen osasto.

Bildjuschkin, K., Ewalds, H., Hietamäki, J., Kettunen, H., Koivula, T., Mäkelä, J., Nipuli, S., Laitinen, M., Peltonen, J., & Siukola, R. (2020). *Väkivaltakäsitteiden sanasto* (Työpaperi 1/2020). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Beuker, A., & Näsi, M. (2024). *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2023 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia* (Katsauksia 61/2024). Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Brandén, J., ym. (2024). *Våld mot samiska kvinnor*. Umeå University.

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2018). *Second European Union Minorities and Discrimination Survey (EU-MIDIS II): Being Black in the EU*. Publications Office of the European Union.

Järvinen, S., Alanko, M., & Piispa, M. (2024). *Toimenpideohjelma nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024–2027* (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:13). Oikeusministeriö. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-847-1

Koivukari, K., Korkka-Knuts, H., Mahmood, V., & Melander, S. (2022). *Ihmiskauppa ja sen lähirikokset: Säännösten soveltamiskäytäntö* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:18). Valtioneuvoston kanslia.

Koukkula, M., & Klemetti, R. (2021). *Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma* (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:16). Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kervinen, E., & Seppänen, E. (2025). *Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2026–2033* (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:12). Sosiaali- ja terveysministeriö.

Lidman, S. (2017). Kuka ottaa vastuun? Naisiin kohdistuva väkivalta ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutuminen. Amnestyn kuntaselvitys 2016. Amnesty International, Suomen osasto, Helsinki.

Lehti, M., Salmi, V., Aaltonen, M., Danielsson, P., Hinkkanen, V., Niemi, H., Sirén, R., & Suonpää, K. (2014). *Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä* (Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265). Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Luoma, M.-L., ym. (2018). *Kotona asuviin ikääntyneisiin kohdistuva kaltoinkohtelu ja väkivalta*. Duodecim.

Luoma, M.-L., ym. (2022). *Vammaisten henkilöiden kokeman lähisuhdeväkivallan yleisyys ja palvelujen saatavuus*. Valtioneuvoston kanslia.

Luoma, M.-L., ym. (2023). *Puolet vanhuspalvelujen toimintayksiköistä havainneet asiakkaiden kaltoinkohtelua*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M., & Ellonen, N. (2023). *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022: Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022* (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:5). Sosiaali- ja terveysministeriö.

Nollalinja.fi. (2026). Pakottava kontrolli - Nollalinja

Oikeusministeriö. (2023). *Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen rangaistavuuden selkeyttäminen rikoslaissa*.

Pietiläinen, M., Attila, H., Keski-Petäjä, M., & Koivuranta, S. (2025). *Tasa-arvobarometri 2024*. Sosiaali- ja terveysministeriö / Tilastokeskus.

Poliisihallitus. (2025). *Katujengien rikollisuus*. Poliisi. https://poliisi.fi/katujengien-rikollisuus

Rikander, H., Sutela, M., & Rikander, S. (2023). *Alaikäisten rikollisuudesta ja katujengeistä*. *Edilex*, 2023(17). https://www.edilex.fi/artikkelit/30355.pdf

Rikos- ja pakkokeinotilasto. (2026). *Pari- ja lähisuhdeväkivallan uhrien määrä kasvoi 20 % vuonna 2025*. Pari- ja lähisuhdeväkivallan uhrien määrä kasvoi 20 % vuonna 2025 | Tilastokeskus

Saloheimo, A. (2024). *Opas poliisille sukupuolivähemmistöön kuuluvan viharikoksen uhrin kohtaamiseen.* Dreamwear Club DwC ry / Transfeminiinit ry. Opas poliisille sukupuolivähemmistöön kuuluvan viharikoksen uhrin kohtaamiseen

Siltala, H., Hisasue, T., Hietamäki, J., Saari, J., Laajasalo, T., Laitinen, H.-L., October, M., & Raitanen, J. (2022). *Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:52). Valtioneuvoston kanslia.

Sisäministeriö. (2020) Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma 2019–2023 : Periaatepäätös 19.12.2019

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2026a). *Seksuaaliväkivallan ehkäisy*. Seksuaaliväkivallan ehkäisy - THL. Luettu 14.10.2026.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2026b). *Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttuminen*. Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttuminen - THL. Luettu 14.10.2026.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023). *Digitaalisen väkivallan tunnistaminen edellyttää ammattilaisilta kouluttautumista*. 11.1.2023 Digitaalisen väkivallan tunnistaminen edellyttää ammattilaisilta kouluttautumista - THL-blogi

Telakivi, J. (2019). *Sukupuolivähemmistöön kuuluvat nuoret ja väkivalta*. *RIKU-lehti*, 3/2019. RIKU_3_19.pdf

Tilastokeskus. (2026). *Väkivalta- ja seksuaalirikosten uhrien määrä kasvoi 6,1 % vuonna 2025. Väkivalta- ja seksuaalirikosten uhrien määrä kasvoi 6,1 % vuonna 2025 | Tilastokeskus*

UN Women Suomi. (2024). *Yhdeksän kymmenestä – Seksuaalisen häirinnän muodot, tapahtumapaikat ja vaikutukset naisten kokemina Suomessa*. *9/10 suomalaisesta naisesta on kohdannut seksuaalista häirintää*

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (2026). *Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026* (K 2/2026 vp).